De strategie

Kees Ouwens

bron
Kees Ouwens, *De strategie*. Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam 1968

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/ouwe004stra01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

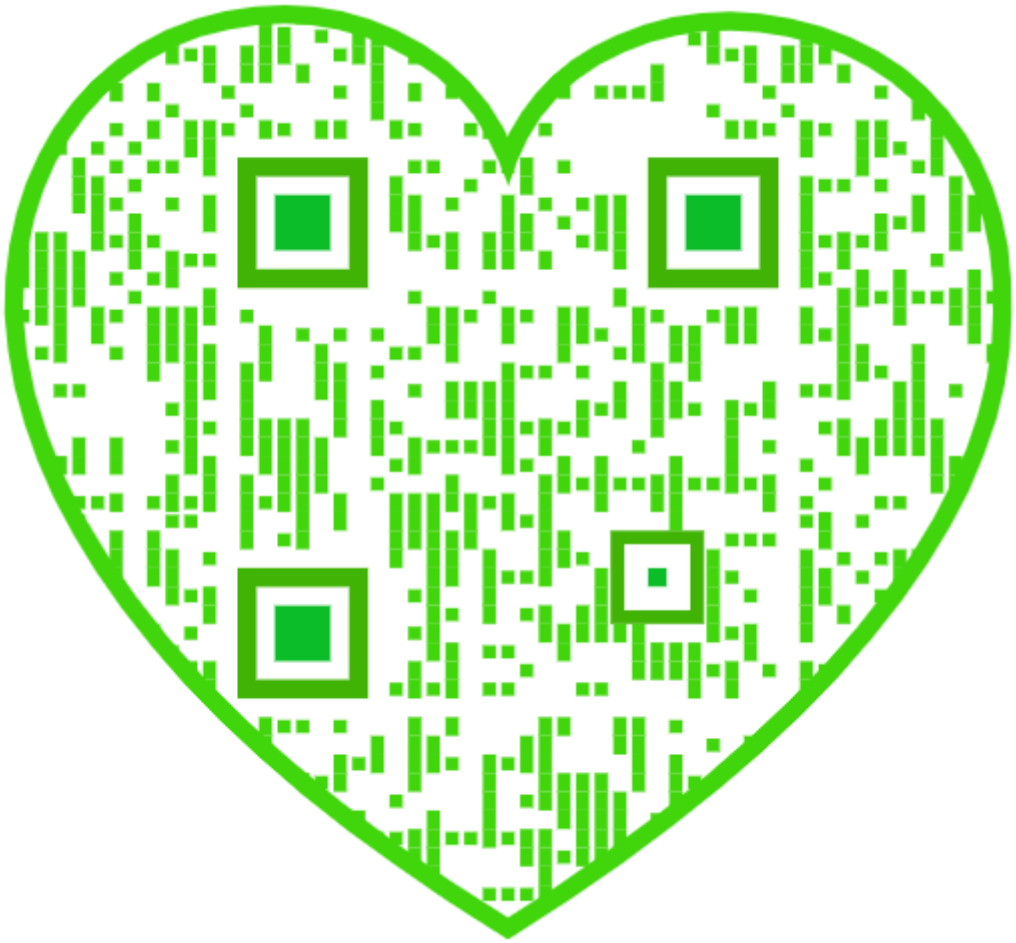

[De strategie]

Ik legde mijn pen neer en begaf mij naar buiten. Daar keek ik omhoog en ik zag de sterren. Het was een stille nacht, zonder bewolking. Ondanks september waren de dagen en zelfs de nachten nog warm. Ik was dan ook slechts gekleed in een overhemd, waarvan de boordpunten met knoopjes waren vastgezet. Ik liep over het grindpad in de voortuin naar de weg, waar ik mij omdraaide en naar de gevel van ons huis keek. Het venster van mijn kamer op de bovenverdieping was verlicht. De doorschijnende gordijnen had ik gesloten. Op mijn tafel lag een schrift, opengeslagen. Daarnaast lag mijn pen. Ik probeerde mij voor te stellen, hoe mijn kamer eruit zag, wanneer ik er niet was en de deur en gordijnen gesloten waren. Het lukte mij niet. Steeds zag ik mijzelf, zittend, liggend, heen en weer lopend of staande aan het raam.

Tot dan toe had ik de armen langs het lichaam laten hangen. Nu stopte ik beide handen in mijn zakken en wreef over mijn heupen. Vervolgens vestigde ik de blik op de grond voor mijn voeten en ging in gedachte na, hoe het landschap, waarin ons huis stond, eruit zag.

Het bestond uit beuke- en eikebossen en weilanden, die te zamen een soort parklandschap vormden. De bossen stonden meestal gegroepeerd rond kastelen of buitenplaatsen. Aan de rechte wegen, die het land doorsneden, lagen de boerderijen, waarvan de luiken geschilderd waren in de kleuren van het landgoed, waarbij zij hoorden of behoord hadden. Op sommige plaatsen lagen grienden, die eens in het jaar gekapt werden.

Ik hief het hoofd op en begaf mij achter het huis. Daar keek ik uit over uitgestrekte weilanden. Ergens, ik schatte op vijftienhonderd meter afstand, liep een autoweg, waarvan ik heel zwak het geraas hoorde. Hier en daar zag ik het licht van een boerderij. In de weilanden tekenden zich de donkere silhouetten van koeien af. De weg, waaraan ons huis lag, werd hoofdzakelijk bereden door vrachtwagens met melkbussen en tractors met karren erachter. Op het asfalt liepen twee kleisporen, die nu verdroogd waren maar die, wanneer het regende, een gevaarlijke gladheid veroorzaakten.

Ik ging door de achterdeur naar binnen en begaf mij in de huiskamer, waar mijn moeder zat. Zij zat onder een schemerlamp. De japon, die zij droeg, omsloot haar lichaam strak. Haar haar had zij zilvergrijs geverfd. Zij las een boek, een roman, die de liefde als thema had. Hoewel zij al voorbij de middelbare leeftijd was, las zij nog zonder bril.

Zij keek niet op, toen ik binnenkwam. Aan niets liet zij merken, dat zij mijn komst opgemerkt had.

Ik ging tegenover haar zitten en bestudeerde haar gelaatstrekken. Ik zag, dat zij hierdoor in de war gebracht werd. Zij vernauwde de ogen en bewoog haar onderlip zijwaarts. De voet die, doordat zij het ene been over het andere geslagen had, in de lucht hing, bewoog zij nu ook, alsof zij het ritme van een melodie volgde. Toen zij haar boek liet zakken, bekeek ik mijn nagelriemen en duwde ze omlaag.

'Wat is er?' vroeg ze.

'Ik heb niets gezegd,' antwoordde ik. Ik legde de armen op de stoelleuningen.

'Je keek naar me, terwijl ik las.' Ze deed haar boek dicht en legde het op een rond tafeltje naast zich.

'Ik zat na te denken,' zei ik. Ze keek naar mijn handen. Ik voelde mijn gezicht rood worden. De aders op mijn handen waren gezwollen.

'Ik ben net even buiten geweest,' vervolgde ik. 'Het is warm voor de tijd van het jaar.' Ik moffelde mijn handen weg, onder mijn oksels, ondertussen druk pratend over het weer van de laatste dagen. Het leek me, dat mijn stem klonk, alsof ik mijn neus dichtgeknepen hield.

'Het is inderdaad heerlijk weer,' zei mijn moeder. Zij glimlachte. Het lamplicht weerkaatste in de gouden hoektand rechts in haar bovenkaak. Tot mijn opluchting koelde mijn gezicht af en klonk mijn stem minder nasaal. Ik stond op en begaf mij naar de deur.

'Ga je naar bed?' Zij was eveneens opgestaan.

'Nog niet,' antwoordde ik. Ik durfde mij niet naar haar om te draaien, omdat mijn gulp naar voren werd gedrukt.

‘Wat ben je boven aan het doen?’

‘Schrijven.’

‘Wat?’

‘Ik maak notities van hetgeen ik denk.’

‘Een dagboek?’

‘Nee, notities.’

‘Maar wat voor notities?’

‘Dat heb ik toch al gezegd.’ Ik keek strak naar de deur. Langzaam bracht ik mijn hand naar de deurknop. De andere hand stak ik in mijn broekzak, om te proberen ongemerkt de bult weg te werken. Het was al te gek, dat ik met mijn moeder sprak, met mijn rug naar haar toe, zonder dat dit nodig kon zijn, waardoor mijn houding onbeschoft werd, wat ik weer ongedaan trachtte te maken, door welwillendheid en respect in mijn stem te leggen. En dat alleen door die knobbel. Maar waarom schaamde ik mij daarvoor? Omdat zij sinds jaren mijn geslacht niet meer had gezien en ik het vanaf mijn puberteit eigenlijk voor haar verborgen had gehouden? Nee, dat was het niet. Het was dit: ik kreeg een erectie, zonder dat daar in feite een aanleiding voor was. Want dat mijn moeder in de kamer was, wás geen aanleiding. Wat mij betrof was het verboden, haar aanwezigheid als oorzaak te noemen. En ook had ik geen gedachten gekoesterd, die een erectie als gevolg zouden kunnen hebben. Kwam het, doordat ik had gebloosd, kwam het zelfs daardoor al?

‘Waar gaan die notities dan over?’ vroeg zij.

Ik liet de deurknop los en liep van haar weg, naar het raam in de achterkamer.

‘Over van alles en nog wat,’ zei ik luchtig. Ik ging schrijlings op de leuning van een stoel zitten en keek haar plagend aan. Althans, dat probeerde ik. Ik zwaaide mijn loshangend been heen en weer.

‘Durf je het mij niet eens te vertellen?’

‘O, jawel, maar het is niet de moeite waard.’ Toen ik voelde, dat mijn lid geslonken was, stond ik op.

‘Ga maar gauw naar bed,’ zei ze.

‘Ja, ja.’ Ik ging op haar toe en kuste haar op de wang, waarna ik mij vlug naar boven begaf. Ik sloot het schrift en legde de pen erop. Het gezicht van mijn moeder, toen ik haar kuste, stond mij voor de geest. Zij had mij aangekeken en ik was er zeker van, dat zij mij ondeugend had aangekeken, niet verdrietig, boos of ernstig maar zo, alsof zij een spel speelde, met mij, met mijn houding. Zij had mij laten blozen, mij me laten aanstellen, zonder dat zij er iets anders voor had hoeven doen, dan aanwezig te zijn en zich te gedragen. Ik gedroeg mij niet, dat was haar schuld en zij genoot daarvan.

Ik kleedde mij uit en kroop onder de dekens. Het licht liet ik branden. In de kamer naast mij hoorde ik gestommel. De muurkast werd geopend. De kleding, die er op hangertjes in hing, werd over de roe geschoven. Mijn moeder ging naar bed. Zij waste zich, trok haar nachtpon aan, deed een netje om haar haar, sloeg de dekens terug, ging liggen, trok de dekens over zich heen en deed het licht uit. Dit laatste hoorde ik. Langs de muur boven haar bed hing een lang koord. Daarvoor had ik gehoord, hoe het water door de leiding stroomde, wanneer zij de kraan opende.

Van buiten drong geen enkel geluid door.

Ik vroeg mij af, in welke houding zij zou liggen. Zij had geen last van slapeloosheid. Het was daarom misschien waarschijnlijk, dat zij zich op de zij gewenteld had en de benen had opgetrokken. Of sliepen oudere vrouwen nooit zo? Lagen zij op de rug, alsof zij zich oefenden in het liggen in een kist. Als zij de wellust niet meer kenden, waarom zouden zij dan een houding aannemen, die op zinnelijkheid wees, op het verlangen ernaar of tenminste op het vermogen tot zinnelijkheid?

Ik stond op en deed het licht uit. Ik ging op mijn rug liggen. Gelegen op mijn rug, werkte mijn fantasie het best. Wanneer ik me op de zij legde, leek het mij, dat het ene gedeelte van de hersenen zodanig op het andere drukte, dat het fantaseren belemmerd werd of dat ik, door zo te gaan liggen, de fantasie de rug toekeerde of dat ik te kennen gaf, dat ik slapen wilde, wat voor de fantasie eveneens een afwijzing betekende, in ieder

geval was het iets dergelijks, drie mogelijkheden of misschien wel meer, hoewel ik niets anders wist te bedenken. Ik bleef dus op mijn rug liggen, trok de dekens tot aan mijn kin op en dacht na. Tot mijn ergernis kon ik mij niet tot één onderwerp bepalen. Telkens week ik uit naar niet ter zake doende dingen en ongemerkt verhief ik bijzaken tot hoofdzaken. Ongedurig rolde ik mij op de zij. Ik trok mijn benen op en strekte ze weer; ik rolde door, tot op mijn buik en verder, tot op mijn andere zij, tot ik ten slotte weer op mijn rug lag. Nog steeds wist ik mijn onderwerp niet van zijn bijzaken te ontdoen en ik besloot te gaan slapen. Maar dat ging niet. De vraag, waarom de bijzaken zich aan mij opdrongen, hield mij bezig. Kwam het, doordat het prettiger was bijzaken te overwegen, zich te verliezen in details en onbelangrijkheden omdat dat gemakkelijker was?

Of wilde ik mij zo stevig aan de hoofdzaak vastklampen, dat ik, in mijn hartstocht, aan de bijzaken voorbij te zien, geen vat kreeg op de hoofdzaak, omdat de bijzaak de versiering, het ornament is, dat mijn greep juist vastheid zou kunnen geven en waarzonder de hoofdzaak door zijn ijlheid ongrijpbaar wordt. En wanneer dit zo was, welke was dan die hoofdzaak? Ik realiseerde mij, dat ik slechts aan bijzaken dacht, doordat ik nog geen bindend onderwerp had en dat ik derhalve de dingen waaraan ik dacht geen bijzaken van iets mocht noemen.

Met moeite wist ik van dit onderwerp af te stappen. Ik draaide mij op mijn zij en sloot de ogen. Ik bepaalde mij tot de duisternis van de nacht. Mijn ademhaling liet ik zo rustig mogelijk verlopen en ik ging in een houding liggen, waarin men aangenaam rust, met de bedoeling door een voorgewende lichamelijke geschiktheid de slaap af te dwingen. Toen ik zo enige tijd gelegen had en nog niet sliep, overviel mij de angst, dat ik tot de volgende morgen wakker zou blijven. Ik was nog klaar wakker en voelde mij niet in het minst vermoeid.

Terwijl ik zo op mijn zij lag, bracht ik onwillekeurig mijn hand in mijn pyjamabroek en omklemde mijn geslacht. Dit deed ik iedere avond, voordat ik insliep. Ik ging op mijn rug liggen en trok de knieën op, mijn volle hand verroerde ik niet. Door

het gordijn drong een vaag licht, dat eigenlijk niet zo genoemd kon worden. Het was eerder een soort verzwakte duisternis. Ik zei, dat het doordrong. In feite zou ik beter kunnen zeggen, dat ik het waarnam, achter het gordijn, want het bracht geen enkel licht in mijn kamer.

Ik dacht weer na over de hoofdzaak en kwam uiteindelijk tot de ontdekking, dat de hoofdzaak geen idee zou zijn, niet iets abstracts, maar een gebeurtenis. Ik wachtte op een gebeurtenis en wanneer ik die beleefd had, zou ik daar omheen mijn gedachten kunnen ordenen. Ik zou hem inkapselen in bijzaken, zonder dat ik hem uit het oog verloor, want die gebeurtenis zou zo sterk zijn, dat hij alleen maar gelijkgerichte elementen aantrok, aan elk waarvan, enzovoort, enzovoort. Ik dacht dus.

Toen hoorde ik mijn moeder het licht aandoen. Even later opende zij haar kamerdeur en klopte op de mijne. Ik gaf geen antwoord. Zij wachtte een ogenblik en opende de deur toen zachtjes. Er viel licht in mijn kamer. Ik kon niet zien, hoe ver ze de deur geopend had, want het hoofdeinde van het bed lag naar haar toe en bovendien lag ik op mijn rug. Ik hield de ogen gesloten. Waarschijnlijk keek zij om de hoek van de deur en was zij zichtbaar boven de lijn, die liep van haar rechterschouder tot onder haar linkerborst. Ik voelde, dat zij mijn gezicht bekeek. Ik hield het zó stil, dat ik bang werd een onnatuurlijke indruk te maken. Maar ik wist niet, welke beweging of spiertrekking ik het kon laten maken, die mij niet zou verraden, er integendeel op zou wijzen, dat ik van een gezonde slaap genoot. Zou ik bij voorbeeld kunnen glimlachen, ten teken, dat ik een plezierige droom had of zou ik een kort, schielijk geronk kunnen laten horen, dat toch verzaligd klonk? Ik durfde geen van beide dingen te doen.

‘Oehoe, slaap je al?’ riep ze zacht.

Ik hield mij stil, in de hoop, dat ze weg zou gaan. Ze zweeg even en ik dacht al, dat ze het opgaf, toen ze het licht aandeed. Onwillekeurig kneep ik mijn ogen vaster dicht. Ik hoorde haar de kamer binnentreden. Haastig herstelde ik het evenwicht in mijn gezicht, maar ik had mij al verraden.

‘Je slaapt niet echt!’ riep ze triomfantelijk.

Ik opende de ogen en glimlachte, alsof we een spelletje gedaan hadden, waarvan ik de sportieve verliezer was. Ze stond aan mijn bed, ter hoogte van mijn middel. Ze was gekleed in een roze, zijden nachtpon, die tot op haar voeten hing en van boven met een strik sloot. Om haar haar droeg zij een zilverkleurig, ragfijn netje, dat ik alleen kon zien, doordat het lamplicht erin weerkaatste.

‘Wat is er aan de hand?’ vroeg ik. Ik zag, dat ze naar mijn opgetrokken knieën keek, waar de dekens als een tent overheen lagen. Ik schrok. Waarom lag ik met opgetrokken knieën? Waren er mensen, die zo sliepen? Sliep ik wel eens zo? Had zij mij wel eens zo zien liggen slapen? En wanneer op al deze vragen ontkennend geantwoord moest worden, betekende dat dan niet, dat ik in een verdachte, zelfs onzedelijke houding lag?

Zij keek mij glimlachend aan.

‘Ik had je eigenlijk niet wakker mogen maken,’ zei ze, ‘maar ik ben zo nieuwsgierig naar die notities van je.’

Haar stem klonk gewoon, alsof mijn knieën er niet waren. Ze sloeg er ook verder geen acht op. Maar in mij steeg een gevoel van schaamte op. Ik voelde mij betrapt en het leek mij, dat zij dit wist, maar om mij te ontzien er geen aandacht aan schonk. Het enige dat ik kon doen was terloops, zonder dat het opviel, mijn benen te strekken, terwijl ik praatte.

‘Ik zal ze u morgen laten lezen,’ beloofde ik. Ik gebaarde met mijn hand naar de tafel en woelde ongedurig met mijn hoofd in het kussen.

‘Mag ik ze nu niet meenemen?’

Mijn andere hand. Ik gebruikte die om mijn afwijzing te onderstrepen; trok hem dus onder de dekens vandaan, uit de steeds lager wordende tent. Ik stak hem omhoog, zover ik kon, alsof ik wilde laten zien, dat hij onschuldig was, rein, vlekkeloos. Hierdoor mislukte alles. Ik had gewoon willen doen, nonchalant, maar die hand was te nadrukkelijk. Ik raakte in verwarring en wist, dat dat te zien was, dat ik niets verborgen had weten te houden. Door mijn onhandigheid had ik iets doen ont-

staan, waar er eerst niets was. Ik had me verdacht gemaakt. Ik beschuldigde mijzelf, terwijl ik iets had willen ontkennen.

‘Morgen,’ riep ik uit en ik gooide mij op mijn zij, met de rug naar haar toe.

‘Wind je maar niet op,’ zei ze. ‘Als je ze nog niet wilt geven, begrijp ik dat best. Je moet er natuurlijk eerst nog iets aan veranderen.’

‘Ja,’ antwoordde ik nors.

‘Nou, welterusten dan.’

‘Welterusten.’

‘En maak je voortaan niet meer boos, als dat niet nodig is.’

‘Ik was niet boos.’

‘Of schrok je soms?’

Ik antwoordde niet. Zij zweeg ook. Toen merkte ik, dat zij op de rand van mijn bed steunde en ik voelde haar warmte naderen. Zij kuste mij op de wang, ging het licht uitdoen en verliet de kamer. Meteen vergat ik haar.

Ik verloor mij in de diepte van de nacht. Ik zag een pad. Daar liep ik over, terwijl ik om mij heen spiedde. Aan weerszijden van het pad lagen grienden, waarvan de stokken hoog waren opgeschoten en die begrensd werden door ondiepe, smalle sloten. Ik droeg een slank colbert en een grijze broek. Scherp tuurde ik in de wildernis van het wilgehout, in de hoop daar een ree te ontdekken, een hert of een vrouwelijk wezen. Het meest hoopte ik op het laatste. Maar ik zag slechts vogels en dan nog maar één soort: grauwe huismussen. Het pad was onafzienbaar lang en ik begon steeds sneller te lopen om aan het eind ervan te komen. Ik zoek het vrouwelijk wezen, dacht ik, een wezen, gehuld in een doorzichtig wit gewaad. Hoe lang zoek ik het reeds, hoeveel jaren kijk ik al in iedere huiskamer, die 's avonds verlicht is en niet door gordijnen afgesloten? Of ik zoek in de vrije natuur, op warme zondagen, wanneer men naar buiten trekt, of in vakanties, bij hotels, jeugdherbergen en kampeerterreinen, op plaatsen met natuurschoon of oudheden. En nu weer hier, in eenzaamheid, spiedend in grienden. Het vrouwelijk wezen. Achter iedere boom kan het staan

wachten om mij aan te spreken. Ik zie haar fletse mond en haar bleke huid en haar handen, die van kou verstijfd zijn. 's Winters ontmoet ik haar zo. Hulpeloos en van mij afhankelijk, van mijn warmte en mijn kracht. Maar ik ken haar slechts in mijn verbeelding en vraag mij af, of zij bestaat, de grote vrede, de rust, de dierbaarheid. Toen ik deze gedachte voltooid had, sliep ik in.

Om tien uur stond ik op. De zon stond reeds aan de hemel. Ik luisterde. Er klonk geen enkel geluid in huis. Ik kleedde mij aan, met trage bewegingen. Mijn overhemd trok ik eerst binnenste buiten aan. Ik waste mij niet. Toen trad ik aan het raam en keek uit over de tuin. Daar stond mijn moeder. Zij droeg dezelfde japon als gisteren. Hoe kwam het, dat ik haar zag? Doordat zij in de tuin was, doordat ik uit het raam keek of doordat er voldoende licht was om haar te zien? Ik keek van bovenaf op haar neer. Haar grijze kapsel zat zeer verzorgd. Zij had de armen voor de borst gekruist en bewoog zich niet. Zij stond met de rug naar het huis. Ik zag haar van achteren. Zij keek naar de grond voor zich, of beter gezegd, naar een bed kleine gele bloemen aan haar voeten. Ik vestigde de ogen op de nek, die tussen haar kapsel en de kraag van de japon zichtbaar was. Met de ellebogen steunde ik op de vensterbank. Zij hief het hoofd op en keek achterom en daarna omhoog, naar mijn raam. Voordat zij dit bereikt had, had ik mij teruggetrokken. Gebukt stond ik onder de vensterbank. Even bleef ik zo staan, toen liep ik, nog steeds gebukt, naar de deur en verliet de kamer. Op de overloop kwam ik pas rechtop. Ik begaf mij naar beneden en liep door de keuken de tuin in.

Zij draaide zich om, toen zij mijn stappen in het grind hoorde, en wilde mijn richting uitkomen. Zij deed al een pas, maar toen zij zag, dat ik naar haar toekwam, bleef zij staan, strekte de armen langs het lichaam en vouwde daarna de handen, alsof zij ging bidden.

‘Heb je goed geslapen?’ vroeg ze.

Ik zag dat ze de muizen van de handen over elkaar wreef.

‘Uitstekend,’ antwoordde ik.

‘Heb je al gegeten?’

‘Ik ben toch net uit bed.’

‘Zal ik wat voor je klaarmaken?’

Ik deed mijn handen op de rug en antwoordde:

‘Nee, dank u, ik heb geen trek.’ Ik gaf al vast de reden op, om een verdere vraag te voorkomen. Beiden zwegen we. Zij wreef nog steeds de handen over elkaar. Ik voelde een verlangen in mij opkomen, dat ik onmiddellijk wist terug te brengen op de overpeinzing van gisteravond, vlak voordat ik insliep. Ik keek om mij heen en zag het zonovergoten land, met naar de horizon toe een zeer lichte herfstnevel.

Ze pakte mij bij de arm en nam mij mee naar binnen. Achter mij hoorde ik het zwakke geraas van de autoweg. Ook hoorde ik een vogel. Het grind onder mijn voeten knerste maar heel zacht. Dat bevreemdde mij. Gewoonlijk knerste het harder. Kwam het door de atmosfeer van die morgen, die maakte, dat alle onwelluidende geluiden minder opvielen?

‘Er hangt iets in de lucht van een vrolijke gelatenheid,’ sprak ik tot mijn moeder, terwijl wij de keuken betraden. Ze liet mij voorgaan.

‘Het lijkt wel of de minder plezierige kanten van het leven verdoezeld worden.’

In de keuken bleven wij staan. Ze kruiste de armen weer voor de borst en keek door het keukenraam naar buiten.

‘Het komt door het weer,’ zei ze.

‘Dat bedoel ik juist,’ antwoordde ik.

Wij stonden tegenover elkaar. Zij keek mij aan. Ik kreeg plotseling haast maar ik voelde dat ik nog niet weg kon lopen.

‘Weet je nog, wat je mij gisteren beloofd hebt?’ vroeg ze.

Ik haalde mijn neus op en pakte mijn zakdoek. Om geen antwoord te hoeven geven, lachte ik. Ik drukte de zakdoek tegen mijn mond en sloeg de ogen neer.

‘Je kunt er niet meer onderuit,’ ging ze verder. ‘Ik ga koffie zetten en jij haalt boven je spullen.’ Ze draaide zich om en pakte de fluitketel, om die vol water te laten lopen. Ik stopte de

zakdoek in mijn zak, verliet de keuken en begaf mij naar mijn kamer. Daar sloot ik de deur achter mij. Ik trad aan het raam en keek uit over de weilanden. Ik vermeed het, in de tuin te kijken. Het vrouwelijk wezen, dacht ik. Ik wendde mij van het raam af en ging op bed zitten. Wat moest ik mijn moeder laten zien? Het schrift was leeg, er stond niets in. Steeds wilde ik iets opschrijven maar ik kon nooit een woord vinden om mee te beginnen. Ik wilde over het vrouwelijk wezen schrijven, al waren het maar twee woorden, dat gaf niet, als die maar maakten, dat ik niet voortdurend aan haar hoefde te denken. Ik kon mijn moeder misschien een oud schoolschrift laten zien, met opstellen, dat ik in mijn kast bewaarde. Maar ik verwierp die gedachte. Wat daar in stond was te kinderachtig, ik zou mij ervoor schamen.

Ik kwam op het idee erover na te denken, hoe het kwam, dat ik over het vrouwelijk wezen geen woord wist te schrijven. Vreemd genoeg had ik daar nooit eerder over nagedacht. Ik stond op en trad weer aan het raam. Nu keek ik wel in de tuin. Die was symmetrisch aangelegd. In het midden liep een breed grindpad, waarvan de vertakkingen zich tussen de bloemperken doorslingerden.

Hoe kon ik op het idee komen, over iets te gaan nadenken? Het was zoiets als achter de feiten aanlopen. Hoe is zoiets mogelijk, vroeg ik mij af, ik ben toch geen idioot? Wat een stompzinnige manier van denken. Ik voelde mij ineens terneergeslagen. Ik kon het moeilijk verwerken, dat ik nu pas, na jaren piekeren, in staat zou zijn, de oplossing van het probleem te vinden, terwijl die eigenlijk zo voor de hand lag. Ik had mijn intelligentie nooit hoog aangeslagen, maar ik twijfelde nu sterker dan ooit aan de kracht van mijn hersenen. Ik ben niets waard, dacht ik. Daardoor durfde ik plotseling niet meer op een bevredigende oplossing van het probleem van het vrouwelijk wezen te hopen. Ik zou haar nooit in mijn macht kunnen krijgen. Ik overwoog te gaan huilen, om met tranen alle narigheid weg te spoelen. Maar voor ik die kans kreeg, riep mijn moeder. Gejaagd wendde ik mij van het raam af, nam het

schrift van de tafel en begaf mij naar beneden.

Zij zat in de kamer, in de stoel, waarin zij gisteravond ook gezeten had. Tegenover haar stond eenzelfde stoel. Daarin nam ik plaats. Op een tafeltje tussen ons in, had zij twee kopjes koffie gezet. Ik legde mijn schrift naast die kopjes.

'Is dat het?'

'Ja.'

'Mag ik het lezen?'

'Met die bedoeling heb ik het meegebracht.'

Zij nam het van het tafeltje en bekeek het etiket, hoewel daar niets opstond. Ik pakte mijn koffie en roerde erin, terwijl ik keek naar de plaats, waar het schrift gelegen had. Toen ik haar het hoorde openen, zette ik juist het kopje aan mijn mond. Ik nam een slok en loerde langs de rand ervan naar buiten. Daarna zette ik het op het schoteltje terug. Tegelijk daarmee legde mijn moeder het schrift neer.

'Er staat niet veel in,' zei ze, op een manier of ze iets beoordeelde, dat er wel in stond.

'Ik wilde u niet bedriegen, maar u drong eropaan het te lezen,' antwoordde ik.

'Je had me kunnen inlichten.'

Ik deed of ik mij schaamde en sloeg de ogen neer, maar in werkelijkheid voelde ik mij opgelucht, dat zij niet boos was. Ik keek naar het schrift, dat weer op zijn oude plaats lag. Het lag echter scheef, niet evenwijdig aan de rechte lijnen van het tafeltje. Voordat zij het oppakte, had het wel zo gelegen.

Ik keek ernaar, ik kon mijn ogen er niet vanaf houden. Wij zwegen beiden. Ik staarde op het schrift. De disharmonie ervan, ten opzichte van de tafel, boezemde mij angst in. Ik wist niet waarom. Daarbij kwamen nog de stilte en de zekerheid, dat mijn moeder met haar ogen mijn gezicht afzocht. Ik voelde het warm worden, een warmte, die vanuit mijn overhemd leek op te stijgen. Om de stilte te verbreken, zei ik, zonder op te kijken:

'Ik had het u inderdaad beter kunnen vertellen.' Maar het was al te laat. Mijn hoofdhuid begon te bruisen. Ik wist, welke

vraag zou komen en dat ik die vraag door te blozen had uitgelokt. Ik veegde met de handen over mijn broek, om ze droog te krijgen.

Zij nam haar kopje en dronk het leeg. Het leek me, dat zij het zacht terugzette, heel zacht, om mij geen schrik aan te jagen.

Ik kreeg het gevoel, dat ik in de kamer overbodig was, dat ik mijn moeder niet méér gezelschap hield, dan de meubels. Kwam het, doordat ik zo roerloos zat, met de ene voet naar voren en de andere onder de stoel gestoken en met de ellebogen op de knieën steunend, terwijl ik op het schrift staarde? Ik nam maar aan van wel; het was in ieder geval de meest voor de hand liggende verklaring. Daarom nam ik mijn kopje en dronk het leeg, om aan te tonen (ik wist, dat het belachelijk was), dat ik mij kon bewegen en dus geen meubelstuk kon zijn. En dan mijn zwijgen: verstard, ondoordringbaar (zij moest ervan overtuigd zijn, dat de enige mogelijkheid het contact met mij te hernieuwen was, op mij in te praten). Ik wilde tevens opnieuw gezélschap worden. Nogmaals, het is belachelijk, maar ik slaagde daarin, want mijn moeder begon nu te spreken:

‘Je kunt me gerust vertellen, waarover je hebt willen schrijven.’

Eindelijk wist ik mijn ogen van het schrift los te maken en ik keek haar aan. Op haar gezicht lag niet de geringste spot, zij keek mij integendeel zeer ernstig aan. Dit betekende, vergeleken met de vorige situatie zo'n geweldige verbetering, dat ik diep ademhaalde, alsof ik had dreigen te stikken. Ik ging gemakkelijk achterover zitten en keek haar bijna dankbaar aan. Ik lachte. De benen sloeg ik over elkaar. Ik zei nog niets, waardoor zij aandrong:

‘Wees maar niet verlegen, je weet toch, dat je mij alles kunt vertellen.’

‘Jawel, maar het is zo'n moeilijk onderwerp.’ Tot mijn verbazing had ik direct de goede toon getroffen, niet gegeneerd of theatraal, maar objectief, alsof we plannen bespraken, bij voorbeeld voor verandering van het interieur. ‘Ik loop er al jaren mee rond,’ vervolgde ik. Ik was perplex. Hoe was het

mogelijk, dat ik nu op zo'n alledaagse manier kon spreken over iets, waarvan ik altijd overtuigd was, dat ieder woord, dat ik erover zei, overdreven zou klinken. Voorlopig schreef ik het maar toe aan het kalmerende optreden van mijn moeder.

'De notities, die ik wilde maken, moesten over het vrouwelijk wezen gaan, over het verlangen naar haar en de vervulling van dat verlangen,' zei ik.

'Wie is dat vrouwelijk wezen?' vroeg zij.

'Het bestaat niet,' antwoordde ik.

'Hoe kun je er dan naar verlangen?'

'Dat het niet bestaat, is juist de oorzaak van mijn verlangen. Wanneer het bestond, zou dat verlangen immers zinloos zijn, want wat zou mij beletten, dat wezen zonder meer in bezit te nemen?'

Zij keek mij verwonderd aan en tegelijk zag ik, dat zij nieuwsgierig was. 'Als ik het goed begrijp, bedoel je geen gewone vrouw,' zei ze voorzichtig.

'Ja.'

'Maar is dat dan geen onzin?'

Ik zweeg. Die laatste uitspraak bracht mij aan het twijfelen. Ik vond mijn openhartigheid plotseling beschamend. Was het wel fatsoenlijk, hierover met een vrouw te spreken, al was zij dan mijn moeder? Ik voelde, dat ik hevig bloosde. Alles, dat ik verteld had, leek me lachwekkend en zelfs obsceen. Heel de overtuiging waarmee ik gesproken had, was verdwenen. Het kwam mij voor, dat mijn moeder bezig was mij te verhoren. En wat ik eerst als waarheid had beschouwd, leek me nu een domme en doorzichtige leugen. Alsof die laatste vraag een gat in mijn woorden had geslagen, waardoor alle inhoud en emotie was weggestroomd en ik een machinale opzegger van holle, bedachte frasen geworden was. Ik was een opschepper. Ik kreeg de indruk, dat alle dingen om mij heen naar mij keken. Ik was voor de zoveelste keer betrapt. Mijn hoofdhuid prikte afschuwelijk. Ik staarde op het schrift en voelde, dat het zweet mij uitbrak.

'Wat is er,' vroeg mijn moeder. 'Heb je soms koorts?'

Ik keek haar aan. Vooral wilde ik niets van mijn verwarring laten merken. Maar ik kon haar niet blijven aankijken. Mijn oogleden trilden verschrikkelijk. Toen ik probeerde te glimlachen, begonnen ook mijn wangen te trillen. Ik moest er uitzien, alsof ik op het punt stond een aanval van epilepsie te krijgen. Ik besloot de kamer te verlaten.

'Even naar de wc.,' mompelde ik. Ik stootte niet tegen het tafeltje en ook schopte ik niet tegen de deur toen ik die onbeheerst opende. Het tapijt gleed onder mij door.

Mijn moeder kuchte toen ik de kamer verliet. De deur sloot ik achter mij. Op de wc. gekomen ging ik op de bril zitten, met mijn broek aan. Ik voelde mij ellendig. In de glanzende verf van de wc.-deur zag ik vaag mijn spiegelbeeld. Het was een heel geschikt moment om te gaan huilen. Ik deed het evenwel niet. Het zou immers niets aan de zaak veranderen.

Ik stond op en dronk water uit het kraantje. Daarna ging ik weer zitten. Gedurende enige tijd dacht ik zo weinig mogelijk na. Toen stond ik weer op. Om niet zonder reden naar de wc. te zijn geweest, trok ik door.

Mijn moeder zat nog in dezelfde houding als toen ik de kamer uitging. Ik nam het schrift van het tafeltje en rolde het op. Voor mijn stoel bleef ik staan. Met het rolletje sloeg ik tegen mijn been.

'Ik ga naar buiten,' zei ik.

'Dat zou ik maar doen,' antwoordde mijn moeder, 'het is prachtig weer.'

'Ja, het is prachtig.' Ik keek naar buiten.

'Houd eens op met dat slaan.'

Ik hield op maar ik bleef staan.

'Nou, ga je nog?' vroeg ze lachend.

Ik lachte terug en liep tot achter haar stoel. Daar bekeek ik haar grijze kapsel. Ik voelde me gerustgesteld. Samen waren we alles vergeten. Iets, waarover je niet kon schrijven, daar kon je zeker niet over spreken. Mijn andere hand bracht ik ook naar het schrift. Ik hield het nu vast als een stok, die ik van plan was te breken.

Mijn moeder stond op, nam de twee kopjes op en bracht ze naar de keuken. Ze sloeg geen acht op mij. Ik hoorde, hoe ze de kopjes luidruchtig op het aanrecht neerzette. Ze deed haar best niet meer aan de zaak te denken. Ik sloot de deur, die ze had open gelaten en keek uit over de tuin. Ik zorgde ervoor, niet verder dan het hek te kijken. Waarom ik dat deed wist ik niet. Mijn moeder verscheen in de tuin. Ze droeg een opgevouwen stoel, die ze uitklapte op een plaatsje in de zon. Ze ging zitten met de rug naar mij toe. Haar verzorgde kapsel stak boven de leuning uit. Opzij van die leuning waren haar armen zichtbaar, die ze op houten leggers gelegd had. Ik sloeg nu met het rolletje in de palm van mijn hand. Even keek ik naar deze bezigheid. Toen begaf ik mij naar boven en legde het schrift op de tafel. Het bleef omgekruld en schommelde heen en weer. De pen legde ik tussen de opstaande randen. Ik treuzelde niet in mijn kamer en ging direct naar beneden. Door de keuken liep ik de tuin in. Ik stak het tegelplaatsje over en bleef in het grind staan.

‘Wat een heerlijk weer!’ riep ik. ‘Een echt gezonde dag.’

‘Nou en of,’ riep mijn moeder terug. ‘Pak ook een stoel en kom er bij zitten.’

‘Ik ga liever een stukje wandelen,’ antwoordde ik.

‘Zoals je wilt.’

‘Vindt u het niet erg?’

‘Nee, nee, ga gerust je gang.’

‘Dan ga ik maar. Dag.’

‘Ja, dag.’

Zij was ongenaakbaar. Zij bracht mij uit mijn evenwicht, zonder dat daarbij van opzet sprake was. Door een stembuiging, een blik of een gebaar. Of door niets, niets dan haar aanwezigheid. Zelfs als zij niet op mij lette, werd ik soms een ander dan die ik was.

Ik begaf mij buiten de tuin en sloeg rechts af, de weg op.

Ik probeerde een volwassene te zijn, maar ik gedroeg mij als een verlegen kind. Mijn moeder was heel bescheiden, maar toch drong zij mij telkens een andere houding op. Een triestheid

overviel mij. Ik keek niet om mij heen naar het landschap, maar voor me, naar het kleispoor, dat ik, links van de weg, volgde. Achter mijn ogen brandden tranen. Waarom moest ik in godsnaam altijd janken. Altijd tranen. Het was geen wonder, dat ik me nooit wist te gedragen. De keek voor mij uit en haalde diep adem. ‘Dit is een blijde dag,’ zei ik hardop. Mijn stem beefde niet. De wist, dat ik niet zo maar wandelde, maar dat ik op zoek was naar het vrouwelijk wezen. De had tenminste iets te doen. Wanneer ik er geen rekening mee hield, dat ik het nooit zou vinden, kon dit heel goed een welbestede dag worden. Het zoeken zou mij geheel in beslag nemen. De besloot niet méér te denken, dan strikt noodzakelijk was voor het foutloos verrichten van een aantal handelingen als daar waren: lopen, om mij heen kijken, uitwijken voor een voertuig, mijn neus snuiten enzovoort. Dat zou deze dag in ieder geval een stuk gemakkelijker maken.

De weg, die langs ons huis ging, leidde over een afstand van ongeveer een kilometer door weilanden en doorsneed daarna een bos van hoge, rode beuken. Dit bos was, schatte ik, vijfhonderd meter diep. Het was het verwilderde park van een groot landhuis, waarnaar een brede oprijlaan liep. De doorkruiste dit bos, overschaduwd door de kruinen der beuken. Het was er aanmerkelijk koeler dan erbuiten, zodat ik er even spijt van kreeg slechts in mijn overhemd te zijn uitgegaan. Maar daarna kwam ik weer in de warmte. De had de zon rechts achter mij. Voor mij lagen opnieuw weilanden. Zeker anderhalve kilometer zou ik erdoorheen moeten lopen, alvorens bij het volgende landgoed te komen, waarvan het bos zich scherp tegen de blauwe hemel aftekende. Welgemoed ging ik verder.

Tot en met het bos, dat ik zojuist verlaten had, had ik de armen langs het lichaam gezwaaid, alsof ik marcheerde. Nu legde ik handen op de rug en keek om mij heen, ik zou haast zeggen met uitpuilende ogen, niet van verbazing over het landschap (daar kende ik het te goed voor), maar door een gevoel van baldadigheid. Ik stak bij voorbeeld mijn tong uit naar de

koeien in de weiden. Ik voelde een sterke neiging tot het maken van danspasjes. Die maakte ik dan ook. Ik zette de linker voet schuin voorwaarts en vervolgens de rechter. Zo huppelde ik verder. Toen ik daar genoeg van kreeg, bootste ik de manier van lopen van een oude, reumatische man na. Daarna draaide ik in de rondte, opspringend en in de handen klappend. Ondertussen begroette ik met joviale gebaren de koeien. Ik voelde mij uitgelaten, begon plotseling zo hard te lopen als ik kon en zat toen hijgend neer in de berm. Ik ging op mijn knieën liggen en aanbad de zon. Mijn gestrekte handen drukte ik tegen elkaar zette ze op mijn voorhoofd en boog mij eerbiedig voorover, het alfabet prevelend, tot mijn gezicht het gras raakte. Dan sprong ik weer op en vervolgde mijn weg, verzonnen woorden brabbelend en om mij heen kijkend. Zo naderde ik het volgende bos, eerst ongemerkt, maar toen leek het onverwacht voor mij op te doemen en ongewoon snel groot te worden, alsof ik er in een auto in hoge snelheid op afreed. Daarom stond ik stil. Het bos was dichterbij dan ik gedacht had. Het groeide niet. De zon deed het dof-rode blad van de eiken glanzen. In de toppen van de bomen zaten verlaten reigernesten. In tegenstelling tot het vorige, werd dit bos in de breedte door de weg doorsneden. Ik bevond mij nog op voldoende afstand om de lengte ervan in zijn geheel te overzien. Het werd begrensd door een rechte sloot en sommige bomen stonden zo dicht aan de kant daarvan, dat zij, door afkalving van de oever, voorover helden zodat hun kruinen boven het weiland hingen. Door de strakke markering bos-weiland, was het duidelijk, dat ook hier van aanleg sprake was en park in feite de juiste benaming was.

Ik zwaaide de armen opnieuw langs het lichaam en kwam al spoedig in de schaduw. Aan weerszijden van de weg lagen smalle sloten met erachter hoge, smeedijzeren hekken, die in verregaande staat van verwaarlozing verkeerden. Hier en daar was nog te zien, dat hun oorspronkelijke kleur groen geweest was, maar ze waren nu roodbruin van kleur en enkele van de pijlers waar tussen het hek was opgehangen, waren bij de gemetselde consoles waarin zij rustten, doorgeroest. Onder het

dichte gebladerte, dat als een kerkdak over de weg welfde heerste een koelte die mij deed rillen. Ik liep vlug door, om uit de schaduw te komen en toch keek ik nog belangstellend het bos in, waardoor zich door onkruid overwoekerende paden slingerden. Tussen de bomen stonden heesters, waarvan sommige hoog opgeschoten waren, en, doordat zij in jaren niet gesnoeid waren, hun siervorm totaal verloren hadden. Ik naderde nu de oprijlaan van het landhuis. Het hek, dat de toegang versperde, was opgehangen tussen twee vierkante granieten zuilen, die ieder een hoogte van ongeveer drie meter hadden en waar bovenop twee leeuwtjes van zandsteen hurkten, die een schild voor de borst hielden. Het hek zelf was bijna zo hoog als de zuilen en versierd met weelderige krullen, die men lang geleden groen geschilderd had. De verf op de schilden van de leeuwtjes was zo sterk verweerd, dat ik van enige figuratie in het wapen niets meer kon ontdekken. Ik bleef even voor het hek staan en bekeek het. Daar ik het steeds kouder begon te krijgen verwierp ik het plan erover te klimmen om eens een kijkje in het bos te gaan nemen. Ik nam mij voor, een andere keer terug te komen, wanneer ik wanner gekleed zou zijn. De sfeer van aristocratie, die van het hek uitging, trok mij bijzonder aan. Dat hield ik mij tenminste als reden van mijn nieuwsgierigheid voor, maar eigenlijk wilde ik alleen het bos in omdat ik dacht daar te vinden, wat ik zocht. Ik glimlachte enigszins bedroefd en versnelde mijn pas.

Plotseling voelde ik iets hards tegen mijn schouders komen. Ik stond stil en zocht op de grond. Het was een eikel. Ik raapte het ding op en bekeek het, met de bedoeling het direct weer weg te gooien. Ik maakte al aanstalten dat te doen, toen ik mij bedacht. Er was iets vreemds aan de eikel. Hij zat nog in de dop en was zeer lichtgroen. Hij was dus nog niet rijp en waarschijnlijk niet gevallen, maar gegooid. Het vreemdste was echter, dat in dit bos, voorzover ik dat kon nagaan, geen eiken stonden. Hoe kwam die eikel dan hier? Eenvoudig. Iemand moest hem ergens geplukt hebben, meegenomen hebben naar een plaats niet ver bij mij vandaan om hem vervolgens naar mij te gooien.

Ik stopte hem in mijn broekzak en werd, net toen ik mijn hand weer tevoorschijn haalde, door een tweede eikel geraakt, nu tegen mijn been. Dit keer kreeg ik hem van voren. Recht of schuin voor mij, naar de plaats te oordelen waar ik geraakt was, schuin rechts, moest zich degene bevinden die gegooid had. Ik was nog niet ver van het hek af.

De dikke zuilen leken mij een geschikte plaats voor de werper om zich achter te verbergen. Ik trad op ze toe en zag, toen ik vlakbij ze gekomen was, een hoofd en direct daarna een arm, die de derde eikel naar mij gooide. Die ketste evenwel tegen een spijl en viel binnen het hek op de grond. Het hoofd, dat ik gezien had, was jong. Het was het hoofd van een jongen, een kleine, bruinharige jongen.

De laatste passen holde ik naar het hek toe. Ik greep de spijlen beet en riep:

'Kom te voorschijn!'

Er kwam geen antwoord.

'Ik klim over het hek en geef je een pak slaag,' dreigde ik. Er klonk een ingehouden gelach. Toen kwam de jongen achter de zuil vandaan. Hij bleef staan en leunde met een hand tegen het graniet. Ik zag, dat zijn kastanjebruine haar pas gewassen was. De scheiding, aan de linkerkant, was moeilijk in het schone, losse haar te kammen geweest. Ik was verbijsterd. Hij droeg een geel-blauw geruite blouse met lange mouwen en een korte, ribfluwelen broek met een padvindersriem. Zijn beschramde benen waren door de zon gebruind. Grijze, gebreide kousen kwamen tot vlak onder zijn knieën. Zijn hoge, bruine schoenen waren bemodderd en kaal getrapt.

Hij keek mij brutaal aan. Met zijn vrije hand wierp hij een lichtgroene eikel op. Hij lachte naar me, uitdagend, waardoor zijn gave, witte tanden bloot kwamen. Wat moest ik verder zeggen? Hoewel ik van plan was geweest hem een standje te geven, kon ik dat niet meer.

Ik, die gemeend had het te mogen en te moeten doen, omdat ik in mijn recht stond, ik kon niet streng meer zijn. De overtuiging, waaruit ik gehandeld had, was plotseling verdwenen.

Ik voelde mij zelfs verslagen. Hij stond daar, de jongen, achter het hek en ik stond ervoor. Hij was op eigen terrein en ik op dat van de overheid. Hij had mij gegooid met eikels en ik mocht hem straffen. Hij was jong en ik was oud. Ik zag het duidelijk, hij was de Jongen. Hij was zelfverzekerd, terwijl ik dat had moeten zijn. Ik moest tegen hem praten, anders zou hij mij gaan uitlachen.

'Dat had je niet mogen doen,' zei ik streng. Maar mijn stem trilde.

'Ik woon hier,' antwoordde hij.

'Jij woont hier?'

'Ja.'

'Maar daarom mag je nog niet met eikels gooien.' Ik sputterde nog wat tegen, hoewel ik voelde, dat mijn weerstand gebroken was. De jongen kwam tegenover mij staan. Hij zette de voeten iets uit elkaar en zei:

'O, nee?'

'Nee.'

'Zal ik het nog eens doen?'

'Durf het eens!' Ontzettend. Hoe kon ik dat zeggen. Ik moest mij verbeteren. 'Je durft het niet,' zei ik gauw. Dat klonk flinker, maar het was te horen, dat ik er mijn best voor moest doen.

'Ik gooi niet meer,' antwoordde de jongen.

'Zie je wel!' Ik deed heel triomfantelijk. De jongen zweeg. Hij keek naar mijn handen.

'Nou,' drong ik aan. 'Je hebt er zeker spijt van.' Hij zei niets, maar bleef naar mijn handen kijken. Ik glimlachte zenuwachtig.

'Het is erg gevaarlijk om naar iemand te gooien,' ging ik voorzichtig verder.

Hij reageerde niet, maar bleef naar mijn handen kijken, die de tralies omklemden.

'Wat is er?' vroeg ik. Ik voelde mij onzeker worden. Hij keek naar mijn handen, strak, zijn gezicht bewoog niet. Zonder mijn hoofd te buigen, keek ik ook naar mijn handen. Ik zag, dat mijn nagels schoon waren.

‘Ben je doof?’ vroeg ik.

Hij antwoordde niet. Hij, de jongen, keek naar mijn handen en dat maakte ze tot lachwekkende voorwerpen. Ik moest ze terugtrekken, maar kon ik dat doen, zonder hem het gevoel te geven, winnaar te zijn. Dat gunde ik hem niet. Ik moest doen, of ik niets in de gaten had. Maar ik kon er niet onderuit, mijn handen bleven niet langer lachwekkend, zij werden obsceen. Ik keek ernaar. Ze zagen eruit als schaamdelen.

Ik kreunde zacht. Toen riep de jongen plotseling:

‘Aap!’ En hij maakte een sprong en gooide de eikel hoog over het hek, in het bos aan de overkant van de weg. Ik liet de tralies los, pakte mijn zakdoek en snoot mijn neus. Ik draaide mijn hoofd om, alsof achter mij iets te zien was. Daarna stak ik de handen in mijn zakken en keek naar de grond. Ik beefde licht.

De jongen kwam vlak voor me staan. Hij had eveneens de handen in de zakken gestoken.

‘Zal ik je eens wat vertellen?’ vroeg hij zacht. Hij tutoyeerde mij. Het kon me niet schelen. Ik moest op hem wel de indruk maken, dat ik niets waard was. Ik knikte.

‘Wij hebben een kelder en daar zit iets in.’

‘Waar hebben jullie een kelder?’ Het leek mij het beste, met hem mee te doen, dan kon ik straks misschien nog mijn slag slaan.

‘Onder het huis.’

‘Woon je in dat grote?’ Ik wees in de richting, waar het landhuis, dat achter de bomen schuil ging, moest staan.

‘Ja.’ Zijn stem klonk niet opschepperig. Dat bevreemdde mij. Ik had verwacht, dat hij de gelegenheid zou aangrijpen om mij te overtroeven. Ineens vond ik hem aardig. Mijn nederlaag raakte op de achtergrond.

‘Is het mooi?’ vroeg ik.

‘Het is groot.’

‘Dat begrijp ik, maar is het ook mooi?’ Hij wees met gestrekte arm achter zich, terwijl hij mij bleef aankijken.

‘Daar staat het, een kanjer.’

‘En van binnen?’

‘Daar woon ik en in de kelder hebben we...’ Hij zweeg en trok de schouders op.

‘Nou, wat...?’ vroeg ik geduldig. Maar de jongen gaf zijn geheim niet zomaar prijs. Ik moest het veroveren. Hij kneep zijn ogen half dicht en zei:

‘Je mag raden.’

‘Ik weet het niet, vertel het maar.’

‘Eén keer raden.’

‘Dat kan ik niet.’ Ik twijfelde eraan, of het wel gepast was, mijn best te doen voor zo'n kinderlijke buit. Om hem te laten merken, dat ik zijn geheim niet de moeite waard vond, lachte ik en ik probeerde dat fijntjes te doen, bijna zonder geluid, met de mond gesloten, minachtend. Maar de jongen raakte niet geimponeerd. Door de spleten van zijn ogen loerde hij naar mij, alsof hij op een gelegenheid wachtte, mij op een domheid te betrappen.

‘Je durft niet eens te raden,’ zei hij. ‘Je bent zeker bang, dat ik je uitlach.’

‘O, nee, o, nee.’ Ik schudde mijn hoofd. ‘Maar ik weet het echt niet. Ik zou misschien wel honderd keer moeten raden.’

Hij haalde de handen uit de zakken en kwam naar het hek toe. Hij zweeg. Toen schreeuwde hij plotseling:

‘Dat geeft niets bangerd. Dat geeft niets. Ik heb tijd genoeg.’ Hij liep het bos in, raapte een dunne en dorre tak op, kwam terug naar het hek en sloeg de tak daartegen doormidden. Het stuk, dat hij overhield, gooide hij weg. Daarna maakte hij vreemde sprongen, waarbij hij woest met de armen zwaaide en hij riep, terwijl hij mijn kant opkeek:

‘Zie je, hoe sterk ik ben? Ik kan jou vermoorden, als ik wil. Als je niet raadt, vermoord ik je.’ Hij trad weer aan het hek en greep de tralies. Plotseling scheen hij gekalmeerd te zijn. Er kwam een zachte uitdrukking op zijn gezicht.

‘Eén keertje maar,’ bedelde hij.

Ik grinnikte zenuwachtig. Het zweet stond mij in de handen en ik voelde geen kou meer.

‘Goed dan,’ stemde ik toe. Ik dacht na, heel opzichtig, met

rimpels in mijn voorhoofd. Toen zei ik snel:

'Een mens.'

De jongen liet het hek los en deed een stap terug. In zijn ogen meende ik angst te bespeuren.

'Hoe weet je dat?' vroeg hij.

'Zomaar. Ik moest toch raden?'

'Maar het is een geheim,' fluisterde hij.

'Ik ga het aan iedereen vertellen,' zei ik dreigend. Ik deed of ik wegliep. De jongen trad haastig aan het hek en stak een arm door de tralies, waarmee hij me wenkte. Ik had mij half van hem afgekeerd. De handen had ik uit de zakken gehaald en ik veegde ze langs mijn broek. Ik keek de jongen triomfantelijk aan.

'Niet doen,' zei hij. 'Niemand mag het weten.' Hij sprak op gedempte toon. 'Als je je mond houdt, zal ik alles precies zeggen.'

'Goed,' zei ik, 'maar dan mag je niets verzwijgen.' Ik liep terug naar het hek. Het lukte mij dat tamelijk nonchalant te doen. Ik was nieuwsgieriger dan ik durfde bekennen, maar wilde dat niet laten merken, omdat ik voelde, het overwicht, een recht van de volwassene, herwonnen te hebben.

De jongen zweeg nog en keek mij wantrouwend aan. Dat wees erop, dat ik nog steeds in winnende positie stond. Ik was tevreden. Het enige, dat ik hoefde doen om hem het geheim te ontfutselen, was hem op zijn gemak stellen.

'Wees maar niet bang,' zei ik. Mijn stem klonk vertrouwelijk en had toch iets van de welwillende neerbuigendheid van de rijpere mens.

De jongen aarzelde. Hij wreef met de hand onder zijn neus, keek om zich heen en zei eindelijk, zacht maar duidelijk:

'We hebben een naakte meid in de kelder.' Hij keek mij scherp aan.

'Wat?' vroeg ik. Er voer een schok door mij heen.

'Een naakte meid,' herhaalde hij langzaam.

Ik was verbluft. Hij hield mij voor de gek. Ik keek hem ongelovig aan.

‘Het is echt waar,’ zei hij.

Mijn wangen werden warm. Ik bloosde. Hij bood mij iets aan, dat niet van hem kon zijn. Hij concurreerde valselijk met mijn volwassenheid. Ik moest op mijn houding letten, maar dat ging niet. De jongen had mij overtroffen. Een naakte meid. Hoe was het mogelijk? En nog wel in een kelder. Het kón niet, maar ik wist tóch, dat hij de waarheid sprak. Ik pakte het hek en stak mijn gezicht tussen de tralies.

‘Wat doet zij daar?’ vroeg ik. Mijn stem klonk inhalig. Wat een nederlaag! En hij zag het, de jongen zag, dat ik verloren had. Maar hij had me beloofd alles te vertellen. Ik kreeg een fantasie over martelingen en perverse geslachtsgemeenschap en van die fantasie moest hij werkelijkheid maken. Ik liet me helemaal gaan.

‘Wat doen jullie met haar?’ vroeg ik. Ik moest mij dwingen niet te schreeuwen. In de ogen van de jongen lag een sluwe blik.

‘Zij zit in een kooi en iedere dag voer ik haar rauw vlees. Daarna gaat de bediende met haar vechten. Hij slaat haar met een zijden sjaaltje en zij omklemt zijn middel. Als de bediende uit de kooi komt, zegt hij tegen mij, dat ze een smerige meid is.’

Hij zweeg en schommelde van het ene been op het andere. Hij had het verteld, alsof hij een verhaal uit een avonturenboek besprak. Ik stond perplex.

‘Een zijden sjaaltje?’ vroeg ik. ‘En waar slaat hij haar dan?’

‘Op haar wang.’

‘Op welke?’

‘Op de rechter.’

Ik stak mijn arm door het hek en pakte hem bij de schouders. Hij maakte zich los en deed een stap terug.

‘Laat me binnen, dan kan ik beter met je praten,’ zei ik.

Hij stak de hand in zijn broekzak en haalde er een sleutel uit, die hij bij de baard pakte en omhoog stak, om hem mij goed te laten zien.

‘Prachtig, maak het hek nu open.’ Hij maakte echter geen aanstalten aan mijn verzoek te voldoen. Op een of andere ma-

nier moest ik hem overhalen.

'Ik zal je niks doen,' begon ik. Ik lachte openhartig.

'Je bent toch niet bang voor me?' Hij schudde zijn hoofd. De sleutel hield hij onbeweeglijk in de lucht.

'Je krijgt een sigaret, om stiekem op te roken,' beloofde ik. Ik tastte al in mijn broekzak.

'Hoeft niet,' zei hij kort. Hij trad op het hek toe en stak de sleutel in het slot.

'Ik hoef er niets voor te hebben,' zei hij, terwijl hij het slot opendraaide. Hij duwde het hek van zich af, waardoor het tegen mij aanbotste.

'Ho, ho, voorzichtig,' vermaande ik.

'Kom binnen,' zei hij. Achter mij deed hij het hek op slot.

'Laten wij daar in het gras gaan zitten,' stelde ik voor. Ik wees naar een plek naast de oprijlaan, waar hoog, hooiachtig gras groeide. Zonder zijn instemming af te wachten nam ik hem bij de arm en voerde hem mee. Hij protesteerde niet. Wij gingen tegenover elkaar zitten, met de benen opgetrokken en gekruist. Ik plukte een grasspriet, brak hem en stak hem in mijn mond, om het gesprek voor te bereiden. Ik zag, dat de jongen met de sleutel speelde, die hij, tussen zijn vingers geklemd, telkens voorover liet kantelen. Hij keek niet naar mij. Al zijn aandacht besteedde hij aan zijn spel. Dat was voor mij niet bemoedigend. Ik gooide de grasspriet dan ook weg en kuchte. Tenslotte vroeg ik:

'Luister je?'

Zonder op te kijken knikte hij.

'Is het waar, wat je vertelde?'

Hij knikte opnieuw.

'Maar je hebt nog lang niet alles gezegd, hè?'

'Nee,' antwoordde hij, terwijl hij mij even aankeek om direct zijn ogen weer neer te slaan.

'Er is dus nog veel meer?' Hij zweeg. Nu borg hij de sleutel in zijn zak en keek mij aan. Toen zei hij:

'De bediende noemt vechten verkrachten. Is dat goed?'

'Ja. Maar vertel eens. Hoe oud is zij?'

‘Negentien jaar.’

‘Hoe komen jullie aan haar?’

‘Ze werkte eerst in de keuken. Toen ze een keer in de kelder was, heb ik haar opgesloten en aan mijn moeder gevraagd of ik haar mocht houden.’

‘Mocht dat zomaar?’

‘Ja, waarom niet?’ De jongen schepte niet op. Alles was heel gewoon, hij bleef rustig, fluisterde niet of kreeg een kleur, hij deed objectief. Het was voor hem niets bijzonders een naakte meid te hebben.

‘Hoe zijn haar borsten?’ Ik verlangde naar meer informatie.

‘Borsten?’

‘Ja, zo, hier.’ Ik welfde de handen voor mijn overhemd.

‘O, die.’

‘Hoe noem jij ze dan?’

‘Tieten.’

‘Maar dat is geen fatsoenlijk woord.’ Ik was geschrokken maar wist toch nog te glimlachen. Ik glimlachte pedagogisch. Alleen met behulp van de pedagogie kon ik mij tegenover de jongen nog een houding geven.

Ik glimlachte dus, maar mijn mondhoeken trilden verraderlijk.

‘Tieten,’ zei ik zacht. Het woord smaakte beter dan ik voor mogelijk had gehouden en mij tegenover de pedagogie kon veroorloven.

‘Zo noemt de bediende ze.’

‘O.’

De jongen keek mij aan. Ik vroeg mij af, of hij verwarring of opvoedkunde zag.

‘Hoe heet ze?’ vroeg ik.

‘Ze heeft geen naam.’

‘Is ze dik of dun?’

‘Niet al te dik en niet al te dun.’ Ik herinnerde me, dat hij nog geen antwoord had gegeven op de vraag, van welke grootte haar borsten waren. Daarom vroeg ik het nogmaals, nu borsten langzaam en nadrukkelijk uitsprekend. Hij dacht even

na. Toen schudde hij het hoofd en zei:

'Ik weet het niet.'

'Probeer het,' drong ik aan, 'vergelijk ze ergens mee.' Hij dacht opnieuw na.

'Ik geloof,' zei hij aarzelend, 'zo groot als de uier van een geit.'

Rond mijn hart begon het te bruisen. Ik had moeite mijn enthousiasme te verbergen.

'En hangen ze?' vroeg ik, terwijl ik onverschillig een grasspriet lostrok. Het bruisen was nu afgedaald tot in mijn maag. Voorzichtig werkte ik naar de volgende vraag toe. Dat wil zeggen, ik gooide de grasspriet weg, keek de jongen doordringend en ernstig aan, kuchte en vouwde devoot de handen. Toen vroeg ik, terwijl mijn keel beefde en aan mijn verhemelte en tong taai slijm kleefde:

'Heb je ze wel eens aangeraakt?'

De jongen lachte minachtend. Hij maakte een afwerend gebaar, laatdunkend.

'Iedere dag,' zei hij.

'Iedere dag,' herhaalde ik zacht. Ik durfde hem niet aan te kijken, omdat ik geen pedagogie meer kon opbrengen. Hij deed iets, waarnaar ik sinds jaren hunkerde en hij sprak erover alsof het het aanzetten van een radio betrof. Wat voor mij ernst was, was voor hem een spel. Ik zei niets meer en staarde in het gras. Ik voelde mij verslagen. Maar de jongen vroeg:

'Moet ik nog meer vertellen?'

'Ja,' zei ik zacht.

'Nou, eh, ze heeft haar op haar buik. Dat laat ik soms door de bediende afscheren. Ze heeft dikke billen, dikke benen, dikke tieten, dikke armen, dikke oren, dikke ogen, dikke...'

'Zwijg,' schreeuwde ik. Ik sloeg naast mij op de grond. De jongen zweeg inderdaad. Ik keek hem woedend aan, tot het tot mij doordrong, dat mijn woede misplaatst was. Er was geen enkele reden voor. Mijn gezicht ontspande zich en ik begon te lachen.

'Je schrok, hè,' zei ik gekscherend.

'Een beetje wel,' antwoordde hij.

‘Maar je deed ook flauw, vind je niet?’

‘Ik wilde je plagen.’

‘Dacht je dat ik echt boos was?’

‘Heel even.’

‘Nou, ik ben niet zo gauw boos, hoor. Ik kan best wat hebben.’ Ik sloeg hem op de schouder.

‘Zal ik verder gaan?’ vroeg hij. Hij keek ernstig. Ondanks het leeftijdsverschil (en mijn pedagogie), gedroeg hij zich als een kameraad. Ik zag zijn benen, die door de zon gebruind waren, de gladde, reine huid van zijn gezicht, zijn donkere ogen in de kleur van zijn haar. Ik wilde alles van hem weten, alles, wat de naakte meid betrof.

Onopvallend keek ik naar mijn gulp. Die bolde op, heel licht. Ik antwoordde de jongen niet, maar vroeg hem:

‘Dacht je wel eens aan naakte vrouwen, voordat je er een had?’ Maar direct was ik bang, dat ik hem door die vraag in verlegenheid bracht en dat hij, om mij een plezier te doen, maar wat zou verzinnen. Mijn vrees bleek evenwel ongegrond. Ik bespeurde niet de minste schaamte of aarzeling op zijn gezicht. Hij antwoordde, oprecht en eenvoudig.

‘Ja.’

Hij had fantasieën. Ik kon wel juichen om die vondst.

Ik had hem voor mij weten in te nemen:

‘Zal ik eerst dat dan maar vertellen en dan straks over die meid?’ bood hij aan. Ik stemde daarin toe, na geacteerd te hebben, dat ik overwoog, welk verhaal mij het meest interesseerde.

‘Laten we het zo doen,’ stelde ik voor, ‘ik stel vragen en jij geeft antwoord.’ De jongen knikte.

‘Wanneer dacht je voor het eerst aan een vrouw?’ begon ik. Hij dacht even na, waarbij hij de ogen ten hemel sloeg. Daarna antwoordde hij:

‘Toen ik vijf was.’

‘Hoe kwam je ertoe?’

‘Ik zat op de kleuterschool naast een meisje, dat voor mij haar rok optilde. Dan mocht ik mijn hand op haar buik leggen.’

‘Vond je dat fijn?’

‘Ik geloof van wel.’

‘Ben je sindsdien onafgebroken aan naakte vrouwen blijven denken?’

‘Ja.’

‘Had je er wel eens een gezien?’

‘Nee.’

‘Dacht je steeds aan dezelfde vrouw?’

‘Ja.’

‘Hoe was ze?’

‘Ze was almachtig. Ze kon alles.’

‘Op welke tijden dacht je aan haar?’

‘Vooral 's avonds, als ik in bed lag.’

‘Lag je dan op je rug, op je zij of op je buik?’

‘Op mijn rug.’

‘Waarom?’

Hij zweeg en dacht opnieuw na. Nu sloeg hij de ogen niet ten hemel, maar boog het hoofd en keek naar de grond. Ik zag zijn glanzende, kastanjebruine haar, met de vage scheiding links. Ik wist, wat hij zou gaan antwoorden. Mijn gulp bolde nu zo ver op, dat ik het noodzakelijk vond, mijn handen te vouwen en ze er terloops overheen te leggen. Juist toen ik dat gedaan had, keek de jongen op. Hij gaf het antwoord, dat ik verwacht had:

‘Dan kon ik beter nadenken.’

Niettemin schrok ik. Het was duidelijk, dat ik met hem open kaart kon spelen. Hij was mijn bondgenoot en wanneer ik mij niet misdroeg, zou hij dat blijven. Dat betekende, dat onze rivaliteit voorlopig verdwenen was en dat ik misschien geen plannen meer hoefde te maken, voor de aanval noch voor de verdediging en dat ik alle pedagogie kon laten varen, zonder afbreuk te doen aan het respect, dat hij mij, krachtens het leeftijdsverschil, verschuldigd was.

Een bondgenootschap met de jongen, een alliantie op basis van ongelijkwaardigheid, met als doel het opsporen van het vrouwelijk wezen.

Wij waren opgestaan en wandelden door het bos. Zowel ik als de jongen hadden de handen op de rug. Het pad, waarover wij nepen, was kronkelig en overwoekerd door onkruid. De eerste honderd meter, die wij aflegden, zwegen wij. Ik keek om mij heen, terwijl de jongen naar de grond voor zich keek. We volgden de zoom van het bos, langs de weg, die tussen de bomen door zichtbaar was.

Ik bereidde mij voor op het volgende gesprek, waarin ik nog meer van de jongen te weten wilde komen. Ik voelde mij vooral bijzonder aangetrokken tot zijn fantasie over de vrouw. De vraag, die ik wilde stellen, luidde:

'Ben jij in gedachten haar partner?' Ik vond hem echter in die formulering te moeilijk. Daarom vroeg ik, na gekucht en tegen een op de grond liggend takje geschopt te hebben:

'Als je aan die vrouw denkt, ben jij dan altijd bij haar of heeft ze een andere vriend?'

De jongen antwoordde niet direct. Ik bekeek hem steels van opzij en zag, dat op zijn voorhoofd rimpels lagen. Na het hoofd opgeheven en naar mij gewend te hebben, zei hij:

'Ik houd haar altijd gezelschap.' Ik haalde diep adem en knikte. Hij was dus niet zijdelings bij de vrouw betrokken, maar zeer direct. Alles wat hij haar liet doen, deed zij met hem. Er bleef evenwel één moeilijkheid.

'Maar ben je niet te jong voor haar?' Ik was er nieuwsgierig naar, hoe hij dit probleem zou oplossen. Tegen mijn verwachting in, hoefde hij geen moment na te denken.

'Ik zorg er wel voor, dat ik ouder ben dan zij,' zei hij lachend.

'Hoe speel je dat klaar?'

'O, dat is heel gemakkelijk. Ik hoef het alleen maar te denken om het te worden.'

Ik stond stil en haalde mijn sigaretten te voorschijn.

'Wil je er eens een proberen?' vroeg ik. Met opzet onderbrak ik het gesprek, om tijd te hebben, een volgende vraag te bedenken. Ik had moeite mijn bewondering voor de jongen te verbergen. Onwillekeurig behandelde ik hem als mijn gelijke.

Hij nam de sigaret aan en ik gaf hem vuur. Ik moest mij

daarbij bukken. Mijn lichaam torende hoog boven het zijne uit.

Ik borg de lucifers weg en inhaleerde diep. De jongen blies door de rechter mondhoek rook uit, zonder dat die zijn longen bereikt had. Het restje liet hij uit zijn neus komen. Al na de eerste trek, probeerde hij as van de sigaret te tippen.

Wij stonden tegenover elkaar.

'Hoe smaakt hij?' vroeg ik, terwijl ik uitblies, zodat het leek, of ik op de rook kauwde. Ik hoopte, dat dit een ervaren indruk op hem zou maken, maar helaas keek hij naar het puntje van zijn sigaret, die hij tussen de toppen van wijs- en middelvinger, ter hoogte van zijn borst en op ongeveer dertig centimeter afstand daarvan, hield.

'Ik proef niets,' antwoordde hij. Ik keek over hem heen, naar de weg. Toch zag ik, helemaal onderin mijn gezichtsveld, dat hij de ogen op mijn mond had gericht. Ik hield die daarom onbeweeglijk. Ook slikte ik niet. De sigaret hield ik tussen duim en wijsvinger, met de smeulende punt in de handpalm. Ik voelde de warmte ervan. De hand, waarin ik hem had, bevond zich naast mijn been.

Eerst zag ik het bos aan de overkant van de weg zeer scherp. Daarna werd het wazig en raakte het op de achtergrond. Nu kreeg ik het asfalt ongelooflijk helder in het oog, waarna dat eveneens verwazigde. Vervolgens drongen de bomen langs de sloot zich aan mij op en toen de bomen langs het pad, tot uiteindelijk mijn blik op het haar van de jongen rustte.

Ik nam een trek van mijn sigaret, zonder mijn ogen van het haar af te wenden. De hand bracht ik nu voor mijn buik.

Het glanzende haar van de jongen leek een glazen plaat te worden, die het mij mogelijk maakte, in zijn hersens te kijken, waarin een naakt wezen lag. Ik kon niet zien, of het een vrouwelijk wezen was, daarvoor was het te klein. Het had de grootte van een speldeknop, het bewoog, baggerde door de hersenmassa.

Om mij heen werd het stil. Van de trek, die ik zoëven genomen had, blies ik de rook uit. Ik hoorde de lucht met een sissend geluid tussen mijn lippen ontsnappen. Op hetzelfde mo-

ment boog de jongen zijn hoofd iets voorover. De glans op zijn haar kromp in tot een kleiner oppervlak, veranderde van plaats en lokaliseerde zich op een smalle boog langs de kruin. Het glas was verdwenen. Ik gooide mijn sigaret op de grond hoewel ik hem nog lang niet had opgerookt en doofde hem met de voet.

'Zullen we verder gaan?' stelde ik voor. Hij maakte eveneens zijn sigaret uit. Wij liepen verder. Het pad boog links af, het bos in. 'Straks komen we bij een theehuis,' zei hij. 'Daar gaan we in en dan kunnen we op stoelen zitten.'

'Op stoelen zitten?'

'Ja, om te praten. Ik zit daar heel vaak, alleen. Soms maak ik een tekening van het bos, met een jager en een hert. Als de jager het hert schiet, verandert het in een prinses. Als hij bij de prinses komt, is ze dood. Ze heeft alle hagel in haar gezicht gekregen. Haar ogen zitten er vol mee. Toch kan de jager nog zien, dat zij erg mooi was. Ik teken haar altijd in een zwempak. Dan heeft ze blote benen, armen en schouders. Als de jager haar aanraakt, is ze al koud. Hij begint te huilen. Hij wil haar graag helemaal naakt zien, voordat hij haar begraaft. Daarom trekt hij haar zwempak uit. Er onder is haar huid die van een hert. Hij schrikt vreselijk en vlucht. Maar hij komt niet ver. Achter een boom staat iemand met een bijl en die hakt hem zijn hoofd af. Dat is dan het einde.' Hij raapte een tak op en gooide die weg, laag voor zich uit. Daarbij slaakte hij een schelle kreet.

Ik pakte hem bij de schouder, zonder hem staande te houden en zei:

'Dat moet wel een lange tekening worden.'

Hij keek mij aan, ondeugend.

'Helemaal niet,' antwoordde hij. 'Ik teken ieder deel over het vorige heen.'

'Maar dan kan niemand toch zien, wat het voorstelt?'

'Dat hoeft ook niet.'

'Voor wie maak je de tekening dan?'

'Voor...' Hij aarzelde.

Ik trok mijn hand van zijn schouder terug en vroeg, voordat

hij de zin had kunnen afmaken:

‘Je zei, dat iemand, die achter een boom stond, de jager ontonthoofdde. Weet je ook, wie dat is?’ Ik dacht een zeer belangrijke vraag gesteld te hebben. Uit het antwoord hoopte ik te kunnen opmaken, of ook deze fantasie met de naakte meid in het bijzonder en de heldin van zijn verbeelding in het algemeen in betrekking stond. Maar het antwoord stelde mij zeer teleur.

‘Dat weet ik niet, ik teken alleen de bijl en een hand.’

Ik wist niet, of ik hier een verborgen derde persoon achter moest zoeken, die later zijn heldin zou gaan vervangen en aan zijn fantasieën een plotselinge wending zou geven, hoewel het onverwacht onthoofden van de jager daar wel eens op zou kunnen wijzen. Het leek mij het beste, hem op dit punt verder te ondervragen.

Ik hield hem staande en stelde mij tegenover hem op. Ik keek hem scherp aan.

‘Ik wil, dat je nu over ieder antwoord heel diep nadenkt,’ zei ik. Hij hield zijn hoofd schuin en vernauwde de ogen tot spleten. Zijn benen zette hij iets uit elkaar, de armen kruiste hij voor de borst en het bovenlijf bracht hij iets naar voren. De lippen perste hij op elkaar. Dacht hij, dat ik van plan was een soort hersengymnastiek met hem te gaan doen? Plaagde hij mij, had hij de ernst in mijn stem niet gehoord of negeerde hij die? Moest ik de houding, die hij had aangenomen, als instemming opvatten? Dat was wel een erg vage aanduiding en hij liet verder uit niets blijken, dat hij aan mijn bevel gevolg wilde geven. Of was dit misschien zijn manier van reageren op een bevelende toon? Was hij niet gewend aan bevelen of was hij gewoon, ze met aanstellerij te beantwoorden?

Hij bleef onbeweeglijk staan. Ik keek opnieuw op zijn haar neer en daarna over hem heen naar het bos aan de overkant van de weg. Heel even sloot ik de ogen.

Toen ik de jongen zacht hoorde lachen, opende ik ze en voelde tegelijkertijd een stomp in mijn maag. Hij stompte hard en venijnig. Ik greep naar de getroffen plaats en sloot de ogen weer. Dit keer deed ik het om de opwellende tranen terug te

dringen. Mijn mond verbreedde zich en ik trok mijn gezichtsspieren samen. Ik boog mij licht voorover en hapte naar adem. De jongen lachte. Hij stond niet meer vóór mij, maar aan mijn linkerzijde. Waarom had hij dit gedaan? Kon ik hem uiteindelijk toch niet vertrouwen? Was alles, wat hij mij verteld had, gelogen? Ik had hem mijn vriendschap betoond en nu deed hij dit. Ik had mij ook beter in acht moeten nemen! Hoe had ik zo stom kunnen zijn! Afdalen in leeftijd, het ging niet.

Ik voelde over beide wangen een traan lopen. De jongen lachte niet meer. Ik had mij van hem afgewend en was rechtop gaan staan. Het bos was door mijn tranen vlekkerig zichtbaar. Hoe kon ik verbergen, dat ik gehuild had? Ik nam mijn zakdoek, snoot mijn neus en depte mijn ogen. Toch zou het te zien blijven. Waarom was ik ook zo begerig geweest? Alles, wat ik hem gezegd of gevraagd had, leek mij van zo'n verbijsterende onbenulligheid, dat ik ervan schrok. Ik schaamde mij. Langzaam begon ik terug te lopen. Achter mij hoorde ik niets. De handen had ik in de zakken gestopt. Het pad schokte onder mij door.

Ik bereikte het hek, waar ik tot de ontdekking kwam, dat ik het bos zonder de hulp van de jongen niet kon verlaten. Hij had het achter mij gesloten, nauwelijks nadat ik het was binnengegaan. Ik herinnerde mij de schielijkheid, waarmee hij dat had gedaan, iets, waar ik toen slechts even bij had stilgestaan, maar dat mij nu verdacht voorkwam. Verdacht? Och, dat nu te denken, was ook maar het opblazen van een detail en waarom zou ik mij over kleinigheden druk maken? Ik kon immers net zo goed over het hek klimmen. Het was wel hoog en bovenop zaten scherpe punten, maar wanneer ik voorzichtig was, zou het mij zeker lukken. En moest ik dan nog wantrouwend staan tegenover het feit, dat het hek achter mijn rug op enigszins sluikse wijze was afgesloten? De jongen was toch niet zo dom, te denken, mij gevangen te hebben? Het was niet onwaarschijnlijk, dat hijzelf wel eens over het hek geklommen was. Of droeg hij die sleutel altijd bij zich? Was het exemplaar, dat hij had, misschien een duplicaat, dat hij ontvreemd had, welk de-

lict hij bij ondervraging ten stelligste had ontkend? Of werd hij nooit ondervraagd, bekleedde hij in huis zo'n bevoorrechte positie, dat hem nooit ergens de schuld van gegeven werd? Dit leek mij niet onmogelijk, gezien zijn verhaal over de naakte meid, die hij mocht zien, terwijl zij de bediende bekende. En dat hij dat mocht, kon er, mijns inziens, alleen het gevolg van zijn, dat hij een machtspositie bekleedde.

Ik realiseerde mij, dat, indien dat waar was en zijn verhaal, ook dat over zijn fantasie, op waarheid berustte, hij, zo niet de enige, dan toch de aangewezen persoon was om mij nader tot het mysterie van het vrouwelijk wezen te brengen.

Ik stek mijn borst naar voren en drong mij tegen het hek aan. Wat moest ik doen? Weggaan, zonder verder van de jongen gebruik te maken of hem de stomp vergeven, die hij misschien alleen uit speelsheid gegeven had.

Wanneer ik geen domheden beging, zou hij in mijn handen een bruikbaar werktuig zijn.

Ik greep de tralies van het hek op schouderhoogte vast en zette mijn ene voet met de punt van de schoen op de grond, zodat een gedeelte van mijn gewicht aan mijn armen kwam te hangen.

Ik zocht naar een houding, die het mij mogelijk zou maken, mij weer bij de jongen aan te sluiten. Daartoe was het nodig, de gebeurtenissen, die tot de breuk tussen ons geleid hadden, overzichtelijk te maken.

Het belangrijkste punt daarbij was de vraag of hij mij de stomp had toegebracht om mij te kwetsen of om met mij te spelen, zodat ik zijn daad dus als een onvoorzichtig, maar goed gemeend grapje moest opvatten. Wanneer ik van het laatste uitging, had hij het gedaan, omdat hij mijn afwezigheid had opgemerkt en zag, dat ik eerst over hem heen staarde en daarna de ogen sloot; door die stomp wilde hij mij misschien tot de werkelijkheid terug roepen.

Dan komt mijn reactie. Mijn gezicht vertrekt van pijn en ik buig mij voorover. Dat ziet hij. Ik begin te huilen. Dat ziet hij ook. Vervolgens wend ik mij van hem af. Welke indruk maakt

dat op hem? Uit niets laat hij dat blijken. Voelt hij, dat ik om hem verdriet heb en dat ik mij daarvoor schaam? Laat hij mij met rust uit medelijden, om mij niet in verlegenheid te brengen? Is hij geschrokken van de gevolgen van de stomp? Het klinkt alles aannemelijk.

Vervolgens loop ik van hem weg. Waarom? Ik voel mij bedrogen, geschokt in mijn vertrouwen en mij in mijn eer gekrenkt. Bovendien durf ik mijn ogen niet te laten zien.

Maar wanneer ik voorgaande redenering over zijn tactvol en bescheiden optreden na de daad als juist beschouw, dan had ik mij anders moeten gedragen. Helaas, ik kwam toen, verblind door de emoties, niet op die gedachte. Nu vond hij mij waarschijnlijk kleinzerig en kinderachtig.

Ik liet het hek los en begaf mij op weg. Ondanks de ongunstige vooruitzichten wilde ik de jongen opnieuw voor mij proberen te winnen. Ik moest hem blij en vergevingsgezind tegemoet treden. Beslist niet praten over de stomp. Wanneer hij er zelf over begon, dan verpakt in een geestige opmerking of overschaduwd door vrolijk gelach.

Toen ik op de plaats kwam, waar ik hem verlaten had, was hij er niet. Ik stond stil en keek om mij heen. Boven mij floot een vogel. Ik haalde mijn sigaretten te voorschijn en stak er een op. Zou ik roepen? Maar dat had wellicht geen zin, omdat hij te ver weg was en misschien was er wel iemand in de buurt, een jachtopziener of tuinman, die mij weg zou sturen.

Ik besloot verder te gaan en daarbij het risico te nemen ook zonder roepen een van beiden tegen het lijf te lopen.

Na ongeveer honderd meter gelopen te hebben, was van mijn sigaret nog slechts een peukje over, dat ik weggooide. Ik stond opnieuw stil. Het pad maakte een bocht naar links, het bos in. De weg was niet meer te zien. Behalve het ruisen van de wind door de kruinen der bomen, viel er geen enkel geluid te horen.

Ik keek omhoog en zag, dat het zonlicht hier en daar gezeefd door de bladeren kwam. Op de meeste plaatsen drong er echter niets van door. Ik bevond mij voortdurend in de schaduw. De afkoeling, waaraan ik al die tijd onderhevig was geweest, deed

zich nu gevoelen. Ik knoopte de boord van mijn overhemd dicht, dat tot dan toe had opengestaan, daarna liep ik verder, zo geruisloos mogelijk.

Het pad maakte een flauwe bocht naar rechts, waarna een recht stuk volgde van ongeveer vijftig meter. Ik tuurde tussen de bomen, of ik niet een of ander gebouwtje, uit steen of hout opgetrokken, kon ontdekken. Maar ik zag slechts bomen en het enige, dat ik hoorde, was het ijle suizen van de wind en het zachte ploffen van mijn voetstappen.

Een rilling doortrok me. Mijn eenzaamheid te midden der bomen, leek volkomen.

Aan het eind van het rechte stuk boog het pad scherp naar links. In de begroeiing van het bos trad geen enkele verandering op. Ik versnelde mijn pas, er echter zorgvuldig voor wakend, niet meer geluid te maken. Bij iedere stap wikkelde ik nauwgezet mijn voet af. Waarom ik zo voorzichtig liep, was alleen te verklaren uit een vage angst, die de stilte en de verlatenheid mij inboezemden. Het feit, dat ik mij op verboden terrein bevond, speelde daarbij geen enkele rol.

Voor mij lag een lang, recht stuk, dat op de bomen scheen dood te lopen. Ik kon niet zien, naar welke kant het pad afboog.

Ik begon nog sneller te lopen, zelfs ging ik af en toe over in looppas. Ik voelde mij zeer gespannen. Van de kou merkte ik niets meer. Aan het eind van het rechte stuk gekomen, hijgde ik. Ik stond stil. In mijn handen flonkerde zweet, dat ik aan mijn broek afveegde. Het pad maakte een haakse bocht naar rechts. Het kwam uit op een stenen gebouwtje. Ik vermoedde, dat dit het theehuis was. Het lag, schatte ik, vijfentwintig meter bij mij vandaan. Het was tamelijk nieuw en in hedendaagse stijl gebouwd. Met de voorgevel, die bijna geheel in beslag genomen werd door een groot raam, stond het naar mij toe. Voor het raam hingen bruine gordijnen.

Ik stak een sigaret op en wachtte een ogenblik, om te zien, of er zich iemand in of rondom bevond. Dat leek evenwel niet het geval, ofschoon het, doordat de gordijnen gesloten waren, moeilijk was vast te stellen, of het al dan niet iemand herberg-

de. Het was beslist niet denkbeeldig, dat de jongen mij bespiedde, door een scheur of een klein gat in een van de gordijnen. Maar de afstand was te groot, om daarover zekerheid te krijgen.

Ik stak een hand in mijn zak en liep, naar de grond kijkend, op het gebouwtje af.

Wanneer de jongen mij had gezien vanaf het moment dat ik in de bocht van het pad verscheen, had hij zeker mijn afwachtende houding opgemerkt, terwijl ik mij nu nonchalant gedroeg.

Ik vroeg mij af, of die tegenstrijdigheid alleen in mijn verbeelding bestond of dat hij zo nadrukkelijk was, dat hij de jongen wel op móést vallen. Het kon haast niet anders; hij observeerde scherp.

Ik was ineens overtuigd van de doorzichtigheid van mijn gedrag. Ik acteerde nonchalance en stuntelde daardoor. Mijn sigaret wierp ik weg. Ik had hem slechts half opgerookt. De vrij gekomen hand stak ik in mijn zak. Ik vermeed het, naar het raam te kijken.

In de linker zijgevel was een deur, zonder glas erin, met een bakstenen stoepje ervoor. Er zat een aluminium klink aan, die ik probeerde. De deur was niet op slot. Ik opende hem en ging naar binnen, waar het geheel donker was. Om naar een lichtschakelaar te zoeken, sloot ik de deur niet. Ik bevond mij in een ruimte, die waarschijnlijk het hele binnenste van het theehuis uitmaakte. Ik tastte naast me over de muur, maar ik vond niet wat ik zocht. Vervolgens hield ik mij stil, luisterde en tuurde in de duisternis. Ik hoorde niets, maar ik zag vaag, opzij van me, het onbeweeglijke silhouet van de jongen.

‘Hé,’ zei ik. Tegelijkertijd scheen de jongen me met een elektrische lantaarn in het gezicht. Met beide hemden schermde ik mijn ogen af.

‘Niet doen,’ waarschuwde ik.

Hij richtte de lichtbundel op mijn borst en vroeg:

‘Waar ben je geweest?’

‘Ik moest even,’ ik gebaarde met mijn hand, ‘je weet wel.’

‘O.’

‘Begrijp je?’ vroeg ik, op een manier, die duidelijk moest maken, dat mijn afwezigheid niets met de stomp te maken had. De jongen zei: ‘Ha, ha.’ Hij lachte niet. Nog steeds hield hij de lantaarn op mijn borst gericht. Het leed geen twijfel, dat hij mij ermee wilde tegenhouden.

‘Schijn eens om je heen?’ vroeg ik.

‘Waarom?’

‘Ik wil weten, hoe het er hier uitziet!’

Hij scheen weer in mijn gezicht, zodat ik de ogen moest dichtknijpen. Tevens wendde ik het hoofd af. Hij bleef echter op mijn hoofd schijnen. Daarom draaide ik mij om en trad naar buiten. Vanaf het stoepje maakte ik een grote sprong, alsof ik uitgelaten was. ‘Kom ook hier,’ riep ik. Mijn stem klonk vrolijk. Maar ik kreeg geen antwoord. Ik zag het licht van de lantaarn door het theehuis dwalen.

‘Ben je doof?’ riep ik lachend.

‘Nee,’ klonk er.

‘Waarom kom je dan niet?’ Ik was mij ervan bewust, dat die vraag niet logisch op de vorige volgde.

‘Ik heb geen zin,’ antwoordde de jongen.

Ik besloot op deze informatie in te haken.

‘Waar heb je dan wel zin in?’ vroeg ik, op een toon, die een plan beloofde. Het licht bleef dwalen.

‘Nergens in.’

‘Zal ik iets voor je bedenken?’

‘Nee.’

Ik begon eraan te twijfelen, of ik er nog wel in zou slagen, de jongen opnieuw tot mijn vriend te maken.

Het was doodstil om mij heen. Het licht dwaalde niet meer.

Toen riep ik, zonder nagedacht te hebben:

‘Wil je mij de naakte meid laten zien?’ Dat was een gevaarlijke stap.

De jongen verscheen in de deuropening. De lantaarn had hij niet bij zich. Op de drempel bleef hij staan.

‘Wat?’ vroeg hij.

‘Of je mij de naakte meid wilt laten zien!’

‘Waarom?’

‘Zomaar.’

Hj zweeg. Zijn mond stond half open. Hij maakte daarmee geen intelligente indruk. De ogen had hij neergeslagen. Toch duidden zijn gelaatstrekken op scherpzinnigheid.

Waarom antwoordde hij niet en waarom hing zijn mond open, als die van een debiel? Ik keek strak naar zijn lippen. Daartussen waren zijn tanden niet zichtbaar. Het drong tot mij door, dat ik het suizen der wind niet hoorde. Dat beangstigde mij. Toen ik mij inspande het wel te horen, lukte mij dat niet. Ik kuchte. Na ongeveer twee seconden, drong het geluid daarvan pas tot mij door en hoorde ik ook de wind weer. Tegelijkertijd keek ik niet meer naar de mond van de jongen, maar naar zijn ogen. Op hetzelfde moment als ik hem, keek hij mij aan. Hij stapte van de drempel en trad op mij toe.

‘Ik ben vergeten, wat je gevraagd hebt,’ zei hij.

‘Dat is niet erg hoor,’ antwoordde ik. Ik probeerde mijn aandacht bij het gesprek te houden, maar de vreemde hapering van mijn gehoor, toen ik naar de mond keek, leidde mij af. Ik voldeed dan ook niet aan het verzoek, dat in de opmerking van de jongen besloten lag.

‘Zeg het dan nog eens.’

Ik hoorde zijn stem en zag zijn ogen. Was het gezichtsbedrog, dat ik in zijn linkeroog een verwijt opmerkte en in het rechter goedkeuring? Hij keek mij aan, zonder met zijn ogen te knipperen. Ik wist niet precies, of ik hem ook aankeek of dat hij mijn blik tot zich trok. Hij strekte de arm naar mij uit en raakte de bovenkant van mijn broek aan.

‘Heb je me niet gehoord?’ vroeg hij zacht.

Ik boog het hoofd en staarde naar zijn hemd. Ik knikte.

‘Vertel nog wat over de vrouw, aan wie je altijd denkt.’

Hij trok zijn hemd terug, die ik met de ogen volgde, bracht hem naar zijn mond en veegde ermee over zijn lippen.

‘We gaan op de stoep zitten,’ zei ik.

Ik nam naast hem plaats. De armen sloeg ik om mijn benen. Ik slaagde erin, de hapering aan mijn gehoor naar de achter-

grond te dringen. Ik steunde de kin in het kuiltje tussen mijn knieën en dwong mij me op de fantasie van de jongen te concentreren.

‘Vertel eens, wat je met haar doet, wanneer je aan haar denkt,’ begon ik. Ik had de ogen gesloten.

‘Ik doe nooit iets.’

‘Maar je hebt toch gezegd, dat je bij haar bent?’

‘Ja.’

‘Laat je haar alles alleen doen?’

‘Ja.’

‘Vertel daar dan iets van.’

‘Dan moet ik even nadenken.’ Hij zat in dezelfde houding als ik. Bootste hij mij na? In dit geval zeker niet. Ten eerste was hij eerder gaan zitten dan ik, hoewel toen nog niet met opgetrokken knieën. Ten tweede: op zo'n laag stoepje was dat de gemakkelijkste houding.

Hij had gezegd, dat hij de vrouw alle handelingen liet verrichten. Hij was dus toeschouwer. Zij handelde slechts om hem haar almacht, haar gratie en schoonheid te tonen.

Ik kreeg geen tijd mijn redenering te voltooien. De jongen stootte mij aan. Zijn stem klonk verheugd:

‘Ik weet al wat. Wil je het horen?’

‘Natuurlijk. Ik heb er toch om gevraagd.’

Hij zoog zijn longen vol, maar ademde niet meteen uit. Met opgeblazen wangen keek hij mij aan. Ik zag, dat hij rood aanliep. Toen liet hij met een zucht de adem ontsnappen, waarna hij zei, zonder eerst in te ademen:

‘Het is een droevig verhaal.’

‘Dat is niet erg. Ik houd van zulke verhalen. Begin maar.’

‘Nou, we waren een keer langs een spoorlijn, met een pad ernaast. Over dat pad hepen we. Omdat er een trein aan moest komen, liep ik aan de kant van de rails. Maar zij zei, dat dat niet nodig was. Het zou niets helpen. Wanneer de trein vlak bij was, wilde zij er voor springen om zich te laten overrijden. Ik moest dan verdriet om haar hebben. Toen de trein er aankwam nam ze een sprong. Ze kwam onder de wielen terecht. Vlak

voordat ze dood ging riep ze: “Vergeet niet, om me te huilen.” En dat deed ik ook. Ik dacht er niet alleen aan, maar ik huilde ook echt. Ik had heel veel verdriet.’

Ik had verwacht, dat hij mij aan zou kijken, om te zien, of het verhaal indruk op mij maakte, of dat hij mij zou vragen, hoe ik het gevonden had. Hij bleef echter in dezelfde houding zitten. Dat vond ik jammer, want de hapering aan mijn oor dreigde weer op mijn aandacht beslag te leggen. Er was evenwel een ander punt, dat mij bezig hield en op de hapering voorrang wist te verkrijgen: ik vroeg mij af, of het verhaal over de zelfmoord een storend of een welkom element was in het onderzoek naar de identiteit van het vrouwelijk wezen. Hoe de jongen na de dood van zijn vrouw de continuïteit van haar aanwezigheid in zijn fantasie had weten te herstellen, leek me geen probleem. Ik vermoedde, dat zijn fantasieën geen logisch aansluitende afleveringen waren, maar dat iedere fantasie over een afzonderlijke gebeurtenis ging, die niet om een vervolg vroeg.

Maar nu de bruikbaarheid van haar dood. Ik stond op en ging voor de jongen staan. Hij keek naar mij op.

‘Waarom heeft zij zich voor de trein gegooid?’ vroeg ik.

‘Om mij verdriet te doen. Dat zei ik toch al.’ Hij lachte meewarig om mijn domheid. Ik lachte niet terug, maar vroeg, op een toon, die meteen mijn vorige vraag moest rechtvaardigen:

‘Als ze dood is, heeft ze er toch helemaal geen plezier van, dat jij verdriet hebt?’

Hij keek verbaasd, blies zijn wangen op en zei:

‘Poeh!’

Ik dacht hem schaakmat gezet te hebben, maar voordat ik aan mijn triomf uiting had kunnen geven, zei hij:

‘Als ik wil, kan ik toch alles laten gebeuren. Ik hoef het toch alleen maar te denken, dat zij plezier heeft. Het maakt niks uit, of ze dood is. Ik laat haar doen, wat ik wil.’ Hij stond op en sloeg met de handen op de heupen. Zijn hoofd reikte net tot aan mijn borst. Ik stak het puntje van mijn tong tussen mijn lippen en keek hem peinzend aan. Hij glimlachte, eerst enigs-

zins overmoedig, toen verlegen. Daarna wendde hij het hoofd naar links en vervolgens naar rechts, alsof hij iets zocht. Ten slotte streek hij met een wild gebaar door zijn haar, waarna hij zich omdraaide en het theehuis betrad.

Er brandde mij een vraag op de lippen. Ik vond die zo belangrijk, dat ik eerst zocht naar een formulering, die door de jongen meteen te begrijpen was. Wat ik wilde weten, was, waarom hij fantaseerde over een vrouw, die haar best deed hem verdriet te doen, terwijl hij zich daar niet tegen verzette, zich zelfs gewillig aan haar wreedheid onderwierp. Of hoorde dat bij de figurantenrol die hij vervulde?

Ik zag, noch hoorde de jongen. Boven mij ruiste het bos. Alle hoorbare geluiden nam ik volledig waar. Ik keek naar de rug van mijn hand, waarvan de aders gezwollen waren. Toen trad ik het theehuis binnen.

De jongen bevond zich op de plaats, waar ik hem de eerste keer had aangetroffen. Hij stond met het gezicht naar mij toe.

Ik wist nog geen formulering voor mijn vraag en had daarom eigenlijk beter buiten kunnen wachten.

Wij stonden tegenover elkaar, ik in het licht dat door de deuropening viel, hij in het duister. Ik was dus binnen en moest de vraag stellen. Wanneer ik een beginwoord had, kon ik van daar uit de verdere reeks woorden afwikkelen. Ik opende mijn mond al, zonder iets gevonden te hebben. Daarom opende ik mijn mond wijder, zo wijd, dat ik gaapte. Nu had het openen van mijn mond zin gekregen. Ik grijnsde en voelde, dat mijn armen twee ledematen waren, die langs mijn lichaam afhingen.

Ondertussen zocht ik, welk zoeken ik gepaard liet gaan met aarzelingen als: eh, enne.

De jongen bleef onbeweeglijk staan. Ik wendde de ogen van hem af en keek naar buiten, heel even, alsof ik daar het woord, dat mijn vraag op gang moest brengen, had zien staan.

Wanneer ik mij niet vergiste, stond ik ten minste al twee minuten tegenover hem, zonder reden. Het feit, dat ik aanwezig was, alleen doordat ik een lichaam bezat, kon geen reden zijn.

Ik verlangde ernaar nog buiten te staan. Was ik overmoedig geweest? Dat was mogelijk. Of onbedachtzaam? Dat was eveneens mogelijk. Ik moest een keuze maken. Daartoe begaf ik mij in de deuropening, met het gezicht naar buiten, zodat ik de hier en daar door langs druipend regenwater zwart geworden beukestammen zag. De kruinen der bomen ruisten.

Het leek mij verstandig, de twee mogelijke oorzaken eerst afzonderlijk te argumenteren om daarna de verkregen assortimenten tegen elkaar af te gaan wegen.

A: De overmoedigheid. Uit mijn toenadering tot de jongen was wel duidelijk gebleken, dat ik niet overmoedig was, maar juist het tegenovergestelde daarvan. Zo aarzeling en voorzichtigheid niet het grondpatroon van mijn karakter vormden, dan toch waren zij er een in het ooglopend kenmerk van. Wanneer ik mijn naar binnen gaan niettemin een daad van overmoed wilde noemen, moest de oorzaak van die overmoed eerder gezocht worden in onbedachtzaamheid. Dan zou ik dus per ongeluk overmoedig geweest zijn, wat betekende, dat ik zowel overmoedig als onbedachtzaam geweest was en dat mijn overmoed het gevolg was van die onbedachtzaamheid.

Daarmee had ik een causaal verband tussen beide gedragingen gelegd, dat, om het ingewikkelder te maken, misschien ook nog wel omkeerbaar was.

Ik begreep, dat alle argumenten voor mogelijkheid B reeds opgenomen waren in A; dat de oorzaak van mijn gedrag in mijn karakter lag en niet in de omstandigheden, die juist een optimale tact en voorzichtigheid eisten.

Ik stapte naar buiten. Waarom was ik zonder formulering naar de jongen gegaan? Werkte hij als een magneet? Had hij rond zich een krachtveld, waarvoor speciaal ik gevoelig was? Of was mijn bijzondere belangstelling voor hem een krachtveld dat mij naar hem toe dreef en waardoor ik dingen deed, die ik niet kon verantwoorden? Het was waar, ik begeerde zijn fantasie en dat maakte mij van hem afhankelijk.

Ik stak een sigaret op en keek naar een ronde en met teer bestreken plek aan de boom, die het dichtstbij stond. Ik wist, dat

zo'n zwart, glad vlak erop wees, dat men op die plaats een tak had afgezaagd.

Die eenvoudige en geringe kennis was een verademing. Ik lachte zonder geluid te maken en fluisterde: ‘Dag zielig stompje.’

Daarna draaide ik mij om en trad op de jongen toe. Vlak voor hem bleef ik staan. Bijna raakten mijn voeten de zijne. Hij zette geen stáp terug. Hij had op mij gewacht. Dat maakte ik mijzelf wijs, omdat een afwijzende houding mij alle moed, aan de formulering van de vraag te beginnen, ontnomen zou hebben. Om mij aan te kunnen kijken, moest hij het bovenlichaam achterover buigen. Hij stond met de handen op de rug.

‘Luister,’ zei ik, ‘jij liet je door die vrouw verdriet doen. Waarom deed je daar niets tegen?’ Ik had geformuleerd, moeiteloos, in spreektaal, terwijl ik had gezocht naar een formulering, die klonk alsof ik hem voorlas. Een kalme vreugde steeg in mij op. Wanneer ik de vraag had gesteld in de academische taal, die ik had gezocht, zou mijn plan misschien mislukt zijn. Door mijn grotere kennis zou ik afstand tussen ons geschapen hebben. Nu bleef ik binnen zijn bereik. Wij hielden de ernst erbuiten.

Ik zag, dat hij mij begreep. Wij speelden. Hij antwoordde:

‘Ik vind verdriet een fijn gevoel.’ Hij deed een stap terug, niet alleen omdat hij van het omhoog kijken kramp in zijn nek kreeg, maar ook, omdat de taal, die ik voor mijn vraag gebruikte, het verzet, dat mijn opdringerigheid in eerste instantie uitlokte, wegnam. Ik ging er toe over, mijn hand op zijn schouder te leggen.

‘Vind je het prettig om te huilen en medelijden te hebben?’

‘Ja.’

‘Met wie heb je dan medelijden?’

‘Met die vrouw.’

‘Ook als het haar eigen schuld is?’

‘Dat geeft niks.’

‘Heb je er geen spijt van, dat je haar niet hebt tegengehouden?’

‘Helemaal niet.’

‘Waarom niet?’

‘Nou, als ik haar had tegengehouden, zou ik toch geen verdriet gehad hebben.’

‘Je laat haar dus gaan, om dat te krijgen?’

‘Ja, dat heb ik toch al een paar keer gezegd!’

‘Dat is niet waar, dat heb je zo niet gezegd.’

‘O, nee?’

‘Nee.’

‘Wat zei ik dan?’

‘Je zei, dat je het prettig vond om te huilen en om verdriet te hebben.’

‘O, ja, dat is waar ook.’

Ik had nog steeds mijn hand op zijn schouder. Hij protesteerde daar niet tegen. Zonder een spoor van weerspannigheid, gaf hij op al mijn vragen antwoord. Ik voelde een grote genegenheid voor hem. Wij zwegen even en keken elkaar stil lachend aan. Dit waren ogenblikken van geluk en vriendschap.

Ik vroeg mij af, of de jongen werkelijk medelijden had met de vrouw en niet met zichzelf, omdat hij verdriet had en of hij medelijden met zichzelf had om daar verdriet om te kunnen hebben. Ik zei:

‘Nu moet je goed nadenken. Had je, toen de vrouw dood was, medelijden met haar of met jezelf, omdat je verdriet had?’

‘Wat?’ Hij keek verbaasd.

‘Je hebt me toch goed verstaan?’

‘Ja, dat wel...’

‘En je begrijpt toch, wat ik bedoel?’

‘Natuurlijk, ik ben niet achterlijk. Maar hoe kam je nou weten of je medelijden hebt met jezelf?’

‘Denk je aam zulke vervelende dingen, om verdriet te krijgen?’

‘Om verdriet te krijgen?’

‘Ja.’

‘Dat weet ik niet.’

‘Toe nou, jij bent toch een verstamdige jongen, zoiets weet jij toch wel?’

‘Dan moet ik eerst nadenken.’

‘Dat hoeft niet. Ik zal het je anders vragen. Wanneer je aan zulke dingen gaat denken, weet je dan, dat je er verdriet door krijgt?’

‘Ja.’

‘En toch denk je eraan en niet aan iets prettigs.’

‘Maar ik vind het prettig, dat heb ik je toch al gezegd!’

‘O, ja?’

‘Ja.’

‘Maar ik bedoel het anders. Dat weet je best. Als je verdrietig wordt, vind je die dingen dan niet meer prettig?’

Hij zweeg. Er trokken rimpels in zijn voorhoofd. Hij keek naar de grond, schoof de rechtervoet over de vloer en wreef met de wijsvinger langs de lippen.

‘Nou,’ drong ik aan. De rimpels losten op in een verlegen lach.

‘Ja,’ zei hij zacht.

‘Zie je wel?’ Ik moest mij inhouden het niet triomfantelijk uit te roepen.

‘Je vindt het dus fijn om medelijden met jezelf te hebben, anders brak je die gedachten wel af. Maar dat doe je niet, met opzet begin je aan zulke dingen te denken, omdat je weet, dat je dan gaat huilen, daarom doe je het. Je hebt verdriet om jezelf.’

Ik keek hem ernstig aan. Hij lachte niet meer. Ik had hem iets geopenbaard, dat hem verontrustte. Hij had nooit vermoed, voor wie zijn verdriet bestemd was. Hij fantaseerde om te kunnen huilen, dat vond hij een prettige bezigheid. Zo lang hij verondersteld had, dat zijn verdriet om een ander was, had hij aan de echtheid ervan nooit getwijfeld. Nu voelde hij zich verraden.

Ik besloot hem alles duidelijk te maken. Daarom vroeg ik:

‘Begrijp je nu ook, dat je medelijden met jezelf hebt en niet met de vrouw?’

Hij antwoordde niet. In zijn ogen las ik angst. Onverwacht deed hij een pas achteruit. Mijn arm miste nu zijn rustpunt. Ik bracht hem naast mijn lichaam. De jongen liep om mij heen naar de deur. Mijn hoofd draaide ik met hem mee. Hij trad

naar buiten en verdween om de hoek van de deur. Toen hoorde ik hem schreeuwen:

'Je liegt. Ik geloof niets van wat je vertelt.'

Ik haastte mij in de deuropening. Hij stond met de rug tegen de muur geleund. De handen had hij in de zakken. Het linkerbeen had hij opgetrokken. De voet drukte hij tegen de muur. Hij keek niet opzij, toen ik op hem afkwam.

Ik had een domheid begaan, ik was te nieuwsgierig geweest, ik had alleen moeten vrágen, zijn antwoorden had ik onverklaard moeten laten, ik had hem nu van mij afgestoten, er was een intimiteit ontstaan, die hij niet wilde, ik kende hem beter dan hij zichzelf kende, ik had hem iets afgenomen, waarvan hij niet eens geweten had, dat het bestond, ik had hem in mijn macht, ik wekte verzet, ik was zijn vijand.

Ik was dus geworden, wat ik had geprobeerd te vermijden, ik riep weerstand op, jeugdige, onberedeneerde koppigheid. Alles, wat ik bereikt had, was plotseling uit het gezicht verdwenen. Toch moest ik de jongen opnieuw benaderen, want ik was nieuwsgierig, ik wilde hem ondervragen, hem uithoren, aan zijn lippen hangen, met hem spelen, obscene grappen maken en fantaseren.

Bij het zoeken naar het vrouwelijk wezen, had ik zijn hulp nodig. Eén ding had ik al ontdekt: hij droeg haar bij zich, in embryonale staat was zij het onderwerp van zijn fantasie, terwijl ik haar kende, dat wil zeggen, ik had de zekerheid, dat zij bestond, weliswaar niet in de vorm, waarin zij bij de jongen aanwezig was, al was zij in die staat voor mijn onderzoekingen bruikbaar.

Nu kon ik twee dingen doen. Ik kon haar, vanuit de visie, die ik op haar had, herleiden tot de vrouw van de jongen, om zo te trachten tot haar essentie door te dringen. Ik kon ook bij de jongen beginnen en uit diens ei het wezen laten evolueren. Maar in beide gevallen bleef de kloof tussen de vrouw van de jongen en die van mij, bestaan, een kloof, die niet alleen ontstaan was door ons leeftijdsverschil, maar ook door onwetendheid van zijn kant.

Wanneer ik van hem enige gerichte medewerking wilde verwachten in plaats van de terloopse bekentenissen, dan zou ik hem deelgenoot moeten maken van mijn verlangen. En dan nog was het niet waarschijnlijk, dat hij mij begreep, zijn jeugd en oppervlakkigheid zouden belemmerend werken. Hoogstens zou hij dénken, dat hij het probleem doorzag, misleid door de simplistische kijk op de dingen, die aan het kind eigen is. Hij zou desnoods zeggen, dat hij wel zoiets gedacht had, mij meewarig toelachen, uit onbezonnen en jeugdige arrogantie.

Ach, ik kon dat plan wel laten varen. Zeker nu hij zich verdedigde. Hoe was zo'n houding te rijmen met openhartigheid? Ik zou het druk genoeg hebben, hem weer in te palmen om hem vervolgens iedere fantasie, die hij ooit had gehad op een listige manier te ontfutselen. Want het gebrek aan materiaal was nijpend. De laatste fantasie had haar bruikbaarheid nog niet bewezen. Het enige, dat mij duidelijk was geworden, was, dat hij zich gewillig en met plezier aan de vrouw onderwierp. Maar wat verklaarde dat over haar karakter? Ik kon er niet uit opmaken, of zij een sterke of zwakke wil had, want tegenstand bood hij haar niet. Ook wist ik niet, of zij zich liet verongelukken, uit wreedheid jegens hem. Ik zou eerder denken, dat zij het deed uit goedaardigheid, om hem wat aangenaam verdriet te bezorgen. Hoe dan ook, over haar kwam ik niets belangrijks te weten; hoogstens leerde ik de jongen beter kennen, maar omdat hij slechts mijn werktuig was, zou die kennis alleen waardevol zijn, doordat zij mij misschien wat handiger maakte in het hanteren van hem. En dat kon mij bij de herovering wel van pas komen.

Resumerend kon ik zeggen: hij was gevoelig, huilde graag, was voor dit laatste eerlijk uitgekomen, maar schaamde zich, nu hij wist, om wie hij huilde. Uit zijn vijandige houding bleek, dat hij mij mijn openhartigheid kwalijk nam. Zijn enige verweer was onredelijkheid.

Het was misschien het beste, dat ik daar onverschilligheid tegenover stelde. Ik was van plan ruimdenkend en vergevingsgezind op te treden. Wanneer ik hem een niet al te harde

stomp tegen de bovenarm gaf of een loyale klap op de schouder, daarbij uitroepend ‘Kom op, doe niet zo kinderachtig,’ zou ik misschien het beoogde resultaat bereiken.

Ik trad op hem toe, gaf hem na enig twijfelen de stomp en kreet, wat ik mij had voorgenomen. De schok bracht hem uit zijn evenwicht, dat hij herstelde door de linkerhand tegen de muur te drukken. Het opgetrokken been zette hij op de grond en hij bracht de schouders, waarmee hij tegen de muur leunde, naar voren. Lachte ik of lag er een grijns op mijn gezicht? Ik voelde aan mijn wangen. Mijn handen waren kleun. De jongen kwam pal voor mij staan en maakte een beweging, of hij mij wilde slaan. Dat deed hij, door de rechterhand plotseling op te heffen, om hem vervolgens naar zijn achterhoofd te brengen om in zijn haar te krabben. Ik maakte een afwerend gebaar en zette de linkervoet terug. Nu lachte ik echt, omdat ik het bedrog ontdekt had. Hij wilde mij niet slaan, hij speelde slechts. Weer voelde ik aan mijn gezicht, om te weten te komen, in welke mate ik lachte. Ik lachte breed. Mijn lippen waren dunne, aan de uiteinden opwaarts gebogen strepen.

‘Laat mij de naakte meid zien,’ zei ik. Ik had de indruk, dat door het lachen mijn gezicht in de breedte werd uitgerekt. Op een manier, alsof mij plotseling iets te binnen schoot, haalde ik mijn sigaretten te voorschijn. Ik klopte er een gedeeltelijk uit het pakje en presenteerde. ‘Sigaretje?’ Dit was het joviale in mijn opzet.

De jongen tuitte de mond, stak duim en wijsvinger naar voren en omknelde de sigaret.

‘Het is ongezond.’ Ik schaterde. Hij trok de sigaret uit het pakje en stak hem tussen de lippen.

‘Vuurtje?’ Hij knikte. Ik nam mijn lucifers, schoof het doosje open, keek naar het etiketje en naar het gezicht van de jongen, gaf hem het doosje, bleef naar zijn gezicht kijken, hoorde de lucifers langs elkaar knarsen, toen hij trachtte er een te pakken te krijgen, zag, dat hij het hoofd voorover boog, hoorde het ontbranden van de kop, zag hem, het vlammetje in het beschermende kapje van zijn linkerhand houdend, de lucifer naar de

punt van zijn sigaret brengen, hoorde hem zuigen, zag hem door de mondhoek uitblazen en zag de sigaret fel gloeien. De lucifer zwaaide hij uit, het doosje gaf hij terug, van wijs- en middelvinger maakte hij een V, klemde de sigaret daartussen, zoog, met schele ogen naar de opgloeiende punt kijkend, klemde de sigaret weer tussen de V, bracht de hand naast het lichaam en keek mij aan. Ik vroeg:

'En?'

'Lekker,' antwoordde hij, terwijl hij door een miniem gaatje in zijn lippen een draad rook perste, die snel begon te rafelen.

'Wil je me de naakte meid nog laten zien?' Ik zei dit zeer terloops. De jongen zoog, waarbij hij de ogen bijna sloot. Tegelijkertijd knikte hij.

'Zullen we dan gaan?' vroeg ik. Hij moest de rook eerst uitblazen. Daarna zei hij:

'Tuurlijk.' Tevreden keek hij naar de rookpluim. Het was niet duidelijk, of zijn antwoord mijn eerste of laatste vraag betrof. Hij had de ogen neergeslagen. De hemd, waarmee hij rookte, hield hij voor zijn buik. De andere hemd had hij in zijn zak, zijn voeten stonden ongeveer twintig centimeter uit elkaar. Hij bewoog zich niet. Uit het feit, dat hij geen aanstalten maakte, op pad te gaan, maakte ik op, dat hij op mijn eerste vraag had geantwoord en de tweede misschien niet had verstaan. Maar waarom vroeg hij dan niet om een herhaling? Of wachtte hij op een initiatief van mij?

Ik moest een beweging maken. Welke? Een geluid. Met mijn mond of door met mijn vingers te knippen. Een geluid en een beweging tegelijk? Bij voorbeeld het besluiteloos opheffen en weer laten vallen van de rechter arm, die ik daartoe eerst uit mijn zak moest halen, en daarbij een zachte kreet slaken of een zucht lozen om vervolgens het bovenlichaam kwartslagen heen en weer te draaien en dem de ogen ten hemel slaan of naar het voorhoofd grijpen, hoe dein ook, de aandacht van de jongen trekken. Ik bereidde mij voor een van deze dingen te doen en ik hield tevens de jongen in het oog. Ik deed een stap terug, draaide mij een kwartslag naar links, deed een stap naar voren,

draaide weer een kwartslag naar links, trad op de deur toe, tot op de drempel, keerde terug, zacht fluitend, liep langs de jongen, bekeek hem van achteren, nam zijn postuur nauwkeurig in mij op, bestudeerde zijn knieholten, zag zijn onbeweeglijkheid, veegde het haar van mijn voorhoofd, deed een stap naar voren, slaakte een zachte kreet, waarop hij zich omdraaide, mij loerend aankeek, met iets gebogen hoofd een trek nam, onder zijn wimpers door op mij bleef letten, eerst op mijn gezicht, toen op mijn hand, die omhoog kwam, naar zijn linkerschouder (het was mijn rechterhand), zich daarop neerlegde. Ik vroeg:

'Zullen we gaan?'

Hij blies de rook uit.

'Waarnaar toe?'

Een fractie van een seconde was ik van streek. Ik zei:

'Je weet wel, naar de naakte meid.'

'Oh.' Hij wachtte even. 'Heb je er nog nooit een gezien?' Hij zag mijn pupillen. Nu was ik zeker gedurende ruim een seconde van mijn stuk gebracht. Ik moest liegen.

'Natuurlijk.' Het klonk geduldig en tamelijk geringschattend. Hij nam een trek, keek opzij, naar mijn hand: een opdringerig ding.

'Waarom wil je er nu dan een zien?' Niet het gewenste effect. Moest ik de waarheid, die luidde: zij prikkelen mij, zeggen? Onzin. Ik zei:

'Zomaar.'

'Zomaar?'

Ik trok mijn hand terug. Tegen zijn nieuwsgierigheid had ik sterker verweer nodig. Dat irriteerde mij. Ik antwoordde, korzelig, hoewel ik geprobeerd had dat te vermijden:

'Ja, zomaar.'

De jongen grijnsde. Hij keek naar de sigaret, die hij met gekromde arm voor zich hield en waarvan hij, met gestrekte wijsvinger, de as tipte. Ik bloosde. Had hij mij door, met andere woorden, wist hij, dat ik nog nooit een naakte meid gezien had, dat ik een werkelijk intense belangstelling voor haar had, al gebruikte ik haar voorlopig als smoes, om tot zijn domein te kun-

nen doordringen of dacht hij, dat mijn voorstel bedoeld was, zijn aandacht van ons vorig gesprek af te leiden en wilde hij mij met zijn gevraag alleen maar dwarsbomen?

Ik bloosde, omdat ik als volwassene verondersteld werd dagelijks met naakte meiden in bed te liggen, terwijl ik dat nog nooit had gedaan. De jongen legde in mijn voorstel iets, dat ik er niet mee bedoeld had. Hij maakte mij verdacht, door uit mijn voorstel datgene naar voren te halen, dat ik, door plaatsing in een onverdachte context en door het leggen van argeloze accenten en onschuldige klemtonen, had gedacht verzwegen te hebben.

Hij maakte, dat ik niet zo rijp en ervaren en onverschillig ten opzichte van naakt was, als ik eigenlijk had moeten zijn. En daarom bloosde ik. Ik was betrapt en dat gaf de jongen een troef in hemden. Hij had mijn onervarenheid op het gebied van de seksualiteit gepeild, van welk gemis ik gedacht had, dat het in deze situatie niet zou meespelen, maar dat hij zonder dat ik het had kunnen voorkomen, in het geding had gebracht.

Ik devalueerde op slag, ik zag het in zijn ogen, mijn hoofd werd roder, ik schraapte mijn keel, mijn hoofdhuid begon hevig te jeuken. Hoe moest ik mij redden, opdat ik voor de jongen geen dégeneré werd, een zielige, naar seksualiteit hunkerende man?

Het onderdrukken van het blozen

Zorgvuldig op mijn ademhaling lettend, keek ik de jongen aan. Vervolgens begon ik te glimlachen. Ik voelde mijn gezicht gloeien, vooral op de jukbeenderen. De hemd, die op de schouder van de jongen gelegen had, had ik in mijn zak gestopt en daar tot een vuist gebald. Met de andere hand had ik hetzelfde gedaan. De nagels perste ik in de handpalmen. Tegelijk met deze handelingen, kromde ik mijn tenen. Toen hield ik de adem in en ontspande mijn gezicht, zo goed als ik kon. De glimlach moest verdwijnen. Maar ik lette erop, dat mijn ogen vriendelijk bleven kijken.

De jongen bracht de sigaret, die nu half was opgebrand, naar zijn mond en zoog. Aan weerszijden van het begin van zijn scheiding, was een stukje van de haargrens te zien. Ik liet mijn ogen weer dalen, over zijn voorhoofd, wenkbrauwen en wimpers en hield ze stil op zijn pupillen. Hij blies rook uit, uit beide mondhoeken, terwijl hij naar mijn wangen keek. Ik volgde het verschuiven van zijn blik over mijn gezicht. De hand met de sigaret bracht hij op de rug, waarna hij de mond opende; het ging heel vlug, maar ik zag zijn lippen van elkaar gaan, langzaam, alsof ik vertraagd waarnam en de lichtprikkels over mijn netvlies uitwaaierden; en ik hoorde zijn stem, die vroeg:

'Is er wat?' waarna ik hem zijn mond zag sluiten. Ik zag de arrogante lijnen van zijn lippen, zijn flauw gewelfde neusvleugels daarboven en ik voelde mijn gezicht, het zweet kolkte in mijn handen.

Tijdens het geven van een antwoord was ik gedwongen te glimlachen. Ik vroeg, heel stompzinnig:

'Hoezo?'

Nu lachte de jongen ook, maar zijn lach beviel mij niet. Net voor hij mij antwoordde, wendde ik het hoofd af, naar het bos, zodat ik in mijn linkeroor zijn stem hoorde, die uitdaagde en spotte tegelijk: 'Je gezicht is hartstikke rood.'

Ik mompelde, liep naar de dichtstbijzijnde boom, de schouders ophalend, de linkerhand omhoog brengend, langs mijn wang zwaaiend, de wangen opbollend, meteen kort en snel uitademend, zeggend:

'Het is ook verrekt warm.' Ik bukte mij, alsof ik iets zag, mijn hoofd hing diep voorover, waardoor ik de jongen als van heel ver hoorde: 'Ik heb er helemaal geen last van.' Ik zag de voet van de beuk, waarbij ik stond, verder keek ik nergens naar. Het leek of mijn gezicht door een vuur bestraald werd en ik vroeg mij af, waarom ik gebukt stond, terwijl ik net zo goed rechtop kon staan, om naar de stam van de beuk te kijken en de jongen te antwoorden. Maar ik wist geen antwoord. Hoewel dat geen reden was, niet overeind te komen. Nog meer bloed zakte naar mijn hoofd.

Toen merkte ik, dat ik mijn gedragingen vreemd ging vinden. Ik had de verkeerde keuze gedaan en besefte, dat de houding, waarin ik stond, niets te maken had met de oorzaak ervan. Er was een misverstand ontstaan tussen het blozen en het middel, dat ik te baat nam om er van af te komen. Het blozen en het middel schoven langs elkaar heen, in plaats van dat het laatste het eerste ophief. Daardoor gedroeg ik mij als een gek, als een slecht acteur, die van zijn ernstige rol een klucht maakt. Om het misverstand uit de weg te ruimen, moest ik beginnen met niet meer te bukken. Dat zou wellicht ook het afnemen van het blozen ten goede komen. Nu stroomde er alleen nog maar meer bloed naar mijn hoofd.

Ik kwam rechtop, vervolgens draaide ik mij om, nonchalant, met het rechterbeen als spil, terwijl ik het hoofd gebogen hield, de lippen iets naar voren had gestoken en mijn gelaatsuitdrukking erop wees, dat ik dacht. Het was, op slag, een totale verandering. Mijn gezicht koelde af. Ik trad op de jongen toe, die met de voet de sigaret in de grond wreef. Weer moest ik doen, alsof er geen breuk in onze verhouding was geweest. Ik loochende, toen ik energiek uitriep:

'We gaan!' Ik liep alvast van het theehuis weg, zonder te weten in welke richting ik moest, erop rekenend, dat de jongen mij achterna zou hollen om, indien nodig, mij op mijn vergissing te wijzen. Maar ik hoorde zijn voetstappen niet, wel zijn verbaasde stem:

'Hè?'

Ik stond stil en draaide mij om. Terwijl ik de wenkbrauwen optrok, vroeg ik:

'Wat is er?'

'Waar ga je naar toe?'

'Naar de naakte meid natuurlijk.' Ik triomfeerde: het had behoorlijk grof geklonken.

De jongen maakte geen aanstalten naar mij toe te komen.

'Schiet op!' commandeerde ik, toen hij halsstarrig bleef staan.

'Nee.'

'Maar ik wil naar de naakte meid.'

‘Ik niet.’

‘Waarom niet?’ Had mijn grofheid hem afgeschrikt, was hem het contrast opgevallen tussen mijn ontsteltenis bij het blozen en mijn vulgariserende houding nu? Was mijn neerhurken bij zijn kinderlijkheid te plomp geweest en daardoor misschien niet in overeenstemming met zijn opvoeding? Ik gedroeg mij ongetwijfeld weinig verfijnd. Het beklemmende gevoel, dat alle pogingen, mij bij hem aan te passen, elkaar door hun onhandigheid weerspraken, deed mij mijn gedrag plotseling ongeloofwaardig en vals voorkomen. Hoe moest ik het dan aanpakken? Hij bleef daar maar staan, vijandig, als een alweer te veroveren object. Ik moest mij inhouden niet te schreeuwen. Mijn mondhoeken begonnen te trillen. Dit was toch belachelijk. Waar was ik eigenlijk mee bezig? Uiteindelijk was de jongen een mij totaal onbekend kind. Wat had ik met hem te maken? Wat ging het mij aan, wat hij dacht, wat een onbeschoftheid was het, hem zijn fantasieën af te persen. En dan mijn geklets over die naakte meid. Doordat ik daar op inging, maakte ik van het spel, dat zij voor hem was, ernst en werd zij obsceen.

Ik kuchte en zei:

‘We gaan een stukje wandelen.’

Nu trad hij op mij toe.

‘Die kant op,’ wees hij. Wij volgden een pad, dat de voortzetting was van dat, dat naar het theehuis leidde. De jongen liep stil naast mij. Ik rilde. Ik voelde mij schuldig en tegelijk ergerde ik mij daaraan. Het was duidelijk, dat door mijn lompe gedrag alle intimiteit tussen ons verdwenen was. Ik wilde met hem praten, maar ieder woord, dat ik kon bedenken,was ontstellend platvloers. Het enige dat mij overbleef was zwijgen, in de hoop dat hij mij, door een woord of een gebaar, een aanleiding zou geven.

Ik wierp steelse blikken op zijn profiel en ik zag zijn fierheid en onafhankelijkheid, in zo sterke mate, dat ik mij een boerenkinkel voelde. Mijn lichaam, dat ik nooit als bijzonder fors had beschouwd, leek mij nu uitzonderlijk grof en het kwam mij voor, dat ik sjokte als een gorilla, mijn te lange armen bijna

over de grond slepend. En dan mijn stem, zwaar en lijzig, naast de zijne, die gepolijst was, doorzichtig en zuiver. Ik voelde mij ineens neerslachtig en mijn zoeken maar het vrouwelijk wezen leek mij een verregaande onbescheidenheid, een verschijnsel, dat niet bij mijn plompe lichaamsbouw en troebelheid van geest paste.

De herovering van de jongen

Onze voetstappen klonken gedempt. Ik hoorde het ruisen der bomen. Het pad waarover wij liepen, werd aan weerszijden begrensd door laag maar dicht struikgewas. Ik keek om mij heen, ingetogen doch belangstellend, ofschoon het bos in beplanting noch in sfeer enige afwisseling te zien gaf. Maar omdat ik de toeristische houding had aangenomen, deed alles, dat buiten die houding lag, niet ter zake.

Doordat ik om mij heen keek, zag ik ook regelmatig de jongen. Zijn gelaatsuitdrukking was niet veranderd. Zijn manier van lopen, met rechte rug, terwijl ik enigszins gebogen liep, zijn kortzwaaiende armen en de geringschatting in zijn iets samengeknepen ogen, noodzaakten mij de toerist te blijven. Achter mijn vrolijke ogen brandden tranen. Bij een haakse bocht in het pad, moest ik mijn pas versnellen om niet bij de jongen achter te raken. Daarbij kreeg ik de gelegenheid naar zijn achterhoofd te kijken. Het was niet breed, zoals het mijne, en de kruin zat in het midden, terwijl ik twee kruinen had, wat het kammen van mijn haar altijd bemoeilijkte. Verder zag ik, dat zijn nek blank was en een opmerkelijke gleuf bezat, waarover gedeeltelijk het haar golfde. Ook zag ik nog het bovenste deel van zijn rug die eveneens blank was en waarvan de huid mat glansde. De rug werd niet ontsierd door pukkels, zoals dat bij oudere jongens veelal het geval is en het dat waarschijnlijk ook wel bij hem zou worden, hoewel ik mij dat niet kon voorstellen.

Voor ons lag een recht stuk, dat niet bijzonder lang was, maar wel door de vele gaten en kuilen moeilijk begaanbaar. Als toerist was ik natuurlijk nieuwsgierig naar de herkomst ervan,

maar ik durfde het de jongen niet te vragen. Toch had ik een reden om even niet om mij heen te kijken, maar mijn aandacht te bepalen tot de grond. Toen ik dat deed, nam het branden der tranen in hevigheid toe. Heel even, het leek of ik er traag mee knipperde, sloot ik de ogen.

Ik moest een methode vinden, bij de jongen in de gunst te komen. Ik moest hem van mij laten houden, zodat hij mij opnieuw in vertrouwen nam en ik weer zijn biechtvader kon zijn, zonder hem het gevoel te geven, bekentenissen te doen, of daartoe gedwongen te worden. Hij moest opnieuw mijn vriend worden en dat was toch te verwezenlijken? Want sprak hij mij niet allang niet meer met u aan en kon hij mij niet, weliswaar slecht ontvangen, maar niettemin goed bedoelde stompen geven? Dat was toch een blijk van kameraadschap geweest? Bovendien was ik als volwassene geen dreigend persoon, die iedere spontane uiting de kop indrukte. Integendeel, ik bevorderde die, hoogstens was ik de oudere broer, die behagen schept in het zien opgroeien van zijn jongere en deze graag in zijn ervaring laat delen.

Maar wat was er dan misgegaan en waarom? Was de breuk te wijten aan mijn houding, aan het onderwerp of aan de jongen, die ik wel telkens had onder- of overschat, waarschijnlijk het laatste, maar nooit op zijn juiste waarde had weten te taxeren. Kwam dat, doordat ik van mijn eigen, natuurlijk onbetrouwbare jeugdherinneringen was uitgegaan of waren mijn herinneringen helemaal niet op de jongen van toepassing? Indien dat zo was, waarop kon ik mij dan oriënteren? Was het dan niet onmogelijk, in de ziel van de jongen door te dringen?

En het andere punt: de breuk. Was het onwaarschijnlijk, dat ik, door mijn verlangen verblind, mij voortdurend in het gedrag van de jongen had vergist? Nee. Ik had mij verlaten op een constructie, die in mijn geest bestond maar naar buiten zeer wankel was. Dat kon heel goed, want het ding was omgevallen en had mij verpletterd.

Toch bleef er nog een vraag open. Waarom had de jongen mij dan over zijn fantasieën verteld? Had hij gelogen, zoals ik al

eerder vreesde, en wanneer dat zo was, welke waren dan zijn motieven geweest? Ik had vermoedens, maar ik durfde geen keus te doen. Mijn twijfel werd nog vergroot, doordat ik de opgeworpen vragen niet overzichtelijk had gerangschikt, terwijl ik daarnaast vragen, die bij een bepaald gegeven hoorden, bij een ander gegeven had ondergebracht. Dat maakte het noodzakelijk, de twee hoofdpunten van twijfel aan de reden voor het verbreken van onze vriendschap, A mijn houding, B het onderwerp, zonder uitweidingen te overdenken.

Mijn houding: gekenmerkt door voorzichtigheid en tact, beminnelijk en tegemoetkomend, vertrouwelijk, niet uit de hoogte, aanhankelijk; alles in mijn voordeel. Vervolgens moest mijn temperament in rekening gebracht worden.

In feite was ik verlegen, sterk introvert en gauw van mijn stuk gebracht, waardoor ik al snel een fout beging, wat ook het geval was geweest, toen ik met de jongen praatte. Ik was traag en sloom. Ik kon wel met vrij grote zekerheid aannemen, dat ik door onhandigheid de boel verknoeid had. Maar was dat de enige oorzaak? Ik wist wel zeker van niet. Het onderwerp was minstens even belangrijk. Of de jongen wel of niet oprecht was geweest, maakte niets uit. Ik was op het onderwerp ingegaan en hij had, zij het na enig aandringen, meer verteld. Ik vreesde nu, dat ik, bij mijn benadering van het onderwerp, op de verkeerde manier rekening met de jongen had gehouden, dat daardoor mijn belangstelling, die mijn houding bepaalde, verdacht was geworden, waardoor ik hem nu eens overmoedig, dan weer schuw had gemaakt, tot hij in de gaten kreeg, onder meer doordat ik bloosde, welke de reden van mijn nieuwsgierigheid was. Toen verloor ik mijn gezicht, ik was mijn houding kwijt en het geringe, doch niet drukkende overwicht, dat ik op de jongen had, was spoorloos. Uit dat alles bleek, dat houding en onderwerp elkaar wederzijds beïnvloedden, dat het onderwerp mij in zijn macht had gekregen en mij mijn houding had afgenomen.

Ik keek omhoog.

Een rilling doortrok me. De lage temperatuur onder de bo-

men deed zich nu gevoelen. Ik wrong de handen in mijn zakken waar ik mijn sigaretten en lucifers omknelde.

Het pad slingerde zich nu in flauwe bochten door het bos. De grond was weer vlak, maar nog altijd overwoekerd door mos en onkruid.

De jongen bleef zwijgen. Aan zijn manier van lopen was niets veranderd. Ik bespiedde hem vanuit mijn ooghoeken. Ik vroeg mij af, hoe hij het volhield, geen enkele notitie van mij te nemen, terwijl ik mij moest inhouden, zijn nek niet aan te raken en mijn arm om hem heen te slaan. Maar hij was ongenaakbaar, hij liep een handbreedte naast mij, ik telde telkens tot drie, om dan per ongeluk tegen hem aan te botsen, of om mijn hand op zijn schouder te leggen, hem aan te kijken en te glimlachen.

Ik was er plotseling van overtuigd, dat hij onschuldig was; hij was het lam en ik de wolf, hij was verfijnd en ik was grof.

Ik boog mij iets achterover, alsof ik omhoog wilde kijken, als de toerist, die een plafondschildering bewondert, maar ik, ik deed het, om de nek van de jongen te zien. Misschien keek ik ernaar, omdat ik wist, dat de nek een kwetsbare plaats is. Men spreekt immers van een nekschot, wat hetzelfde is als de genadeslag. En ik zag zijn nek en ik keek ook omlaag, tot aan zijn broek. Maar ik bereikte niets. De jongen scheen mijn manoeuvre niet eens opgemerkt te hebben. Het drong tot mij door, dat ik voor hem op dat ogenblik ongevaarlijk was, omdat ik mijn beschouwing vrijwel geheel aan mijn houding en het onderwerp gewijd had. Ik had hém er te weinig in betrokken, ik was uitgegaan van een eenzijdige visie, waarin zijn rol onvoldoende was uitgemeten. Daardoor had ik mij slechts met de helft van het probleem beziggehouden.

Maar wat wist ik van de jongen. Ik kende hem pas en al had ik zijn gedragingen nauwlettend gadegeslagen en aandachtig naar hem geluisterd, welk materiaal had ik dan nog, teneinde een betrouwbaar beeld van hem te kunnen ontwerpen?

Hoe kon ik, met de weinige gegevens, die tot mijn beschikking stonden, een overzicht maken van zijn eigenaardigheden,

dat enige aanspraak zou durven maken op, bij voorbeeld wetenschappelijke bewijskracht, om voor mijn theorie waardevol te kunnen zijn?

En wanneer ik dan, wellicht na langdurig met hem te zijn omgegaan, tot zo'n overzicht zou komen, wat dan nog?

Dan zou ik toch in ieder geval te laat zijn, want was, ondanks alle overleg, de ontmoedigende onaantastbaarheid van de jongen, op dat ogenblik niet mijn voornaamste frustratie?

Wat baatten mij analyses of preciesheid! Ik kon de jongen niet benaderen, ik had er geen manier voor, ik was overbluft, ik had geen houding meer, alleen nog maar een lichaam, terwijl bij hem het omgekeerde het geval was. Het enige, dat mij overbleef, was te hopen op het toeval. Struikelen, een hoestbui krijgen, of zoiets. Hij of ik, dat deed er niet toe. Er kon misschien ook iets gebeuren, waarbij wij elkaars hulp absoluut nodig hadden; een ontmoeting met een geesteszieke of iets dergelijks, maar dat leek mij al te gek.

Toch fantaseerde ik door, onder andere over een vondst, die ik deed, een oud, gouden muntstuk, in de holte van een boom. Dan spaarde de jongen die oudheden toevallig; het exemplaar, dat ik gevonden had, was bijzonder waardevol, hij had er al een hele tijd naar gezocht, wist precies, hoe het eruit zag, want het stond in zijn catalogus. Dan wreef ik de munt schoon met mijn zakdoek en een beetje spuug en legde hem daarna op mijn handpalm, om hem de jongen goed te laten zien. Ik zou zijn glinsterende, begerige ogen zien en ik gaf hem de munt, want ik was enorm gul en gunde hem het ding van harte. Uit dankbaarheid zou hij mijn overhemd vastgrijpen en verlegen iets mompelen, dat ik niet verstond, maar waarvan ik de strekking zó wel kon begrijpen. Ten slotte zou ik met mijn hand wuiven, om de vriendschap te bezegelen en belangstelling tonen voor zijn hobby.

Maar ik zag in, dat de kans bestond, dat de jongen zou zeggen, dat ik de munt in zijn bos gevonden had en dat hij daarom vanzelf al van hem was. Dan zou ik er hoogstens met belangstelling nog iets van kunnen maken.

Ik stapte van die fantasie af, daar hij mij onnozel voorkwam. Het was beter, dat ik mij bezighield met het zoeken naar een benadering met het hoogst mogelijke werkelijkheidsgehalte. Alle voorgaande theorie over het onderwerp en mijn houding en die weer in combinatie met de jongen, was onder de omstandigheden van dat ogenblik niet toepasbaar, daar zij nogal hermetisch was en nergens naar een oplossing verwees. Het feit, dat ik met de jongen over een bochtig pad liep, had niets met mijn houding te maken, noch met het onderwerp. Het was een volkomen zelfstandige situatie, waarvan de gegevens de enige elementen vormden om mee te werken. En het eerste element was ik, die mijzelf aanbood, en het tweede was de jongen, die mij niet wilde hebben. Wat moest ik daaraan doen?

Ik zou mij zo opdringerig kunnen aanbieden, dat de jongen misschien niet eens aan een weigering toekwam. Maar durfde ik dat? Nee. Omdat ik van een veronderstelling uitging, die gegrond was op mijn oppervlakkige kennis van de jongen. Misschien kon hij wel zo sterk weigeren, dat ik hem op zijn nek moest springen, om althans de indruk te wekken, dat hij in ieder geval mijn lichaam had aanvaard. Maar dan had ik nog niet eens de helft gegeven. Mijn geest was het belangrijkste. En hoe kon ik mijn geest op zijn nek laten springen? Ik zou mijzelf wel moeten martelen en mij in alle bochten moeten wringen, om daar iets van terecht te brengen, want dat het moest, was mij zonder meer duidelijk. Als mijn geest eenmaal op zijn nek zat, als een ruiter op zijn paard, kon ik hem sturen, waarheen ik maar wilde. Ik voelde, dat mijn hart heviger begon te kloppen. Ik had een beeldspraak ontdekt, die, als ik hem in werkelijkheid wist om te zetten, mij een eind verder zou helpen.

Maar hoe kon ik dat het beste aanpakken? Ik twijfelde eraan, of mijn geest wel voldoende veerkracht bezat, om op de nek van de jongen te springen. Door oefening zou daaraan veel verbeterd kunnen worden, maar ik had er geen tijd voor. Wie weet, hoe dicht we al bij het huis waren? Ik moest de sprong wagen, op het gevaar af, te pletter te vallen. Toch had ik nog

een voorbereiding nodig en ook een aanleiding zou mij goed van pas komen en wanneer die zich niet voordeed, zou ik er een moeten scheppen. Als eerste onderdeel van de voorbereiding liet ik mijn houding van toerist varen. Vervolgens concentreerde ik mij openlijk op de nek van de jongen. Ik hield even mijn pas in, om achter hem te komen, daarna ging ik weer over in het oude tempo. De handen had ik uit de zakken gehaald. Daar het verspilling van tijd was op een aanleiding te wachten, zocht ik er een. Al gauw had ik er een gevonden. Ik zou de jongen op de hiel trappen, om mij daarna uitgebreid en onderdanig te kunnen verontschuldigen. Er was evenwel een gevaar aan verbonden. Hij zou boos kunnen worden, in plaats van vergevingsgezind op mijn excuses in te gaan. Ik liet het plan varen.

Na enig denken kwam ik tot de slotsom, dat de beste aanleiding er een was, die de ongenaakbaarheid van de jongen wegnam en hem argeloos maakte. Want zijn ongenaakbaarheid deed mij ieder plan hem te benaderen als krachteloos verwerpen.

Dat de jongen niet omkeek, was ook eigenaardig; het kon er alleen maar op duiden, dat zijn ongenaakbaarheid groter was dan ik dacht.

Bovendien, hoe langer ik naar zijn nek keek, des te sterker en afwijzender dat lichaamsdeel scheen te worden.

Het leek mij plotseling heel goed mogelijk, dat, wanneer ik mijn geest erop afstuurde, er een luikje in open ging, waaruit een vuist schoot, die hem tegen de grond sloeg.

Ach, een onopvallende aanleiding, die zijn argeloosheid als gevolg had, hoe moest ik iets dergelijks in scène zetten?

Opnieuw welden tranen naar mijn ogen, waardoor de nek enigszins vloeibaar werd. Op dat moment hoopte ik, dat de jongen zich om zou draaien en mijn tranen zien. Misschien zou hij dan wel medelijden krijgen en merken, dat ik hunkerde naar zijn vriendschap.

Maar hij liep door, soldatesk, en ik was de hond, oud, zijn baas in leeftijd overtreffend en altijd in diens spoor sjokkend. Ik begreep het zinloze van mijn tranen. Niet huilen moest ik,

maar denken. Tranen maakten de veerkracht van mijn geest kleiner en de weerbaarheid van de jongen groter.

Met de middelvinger van mijn rechterhand, wreef ik mijn ogen droog. Ik durfde niet meer naar de nek te kijken, dat zou mij alleen maar meer ontmoedigd hebben. Met al mijn wilskracht wierp ik mij op het vinden van een aanleiding.

In stilte noemde ik de voorwerpen uit het bos op, in de hoop, dat mij bij een van hen iets te binnen zou schieten. Boom, pad, plant, gras, struik. Er kwam evenwel niets. Vervolgens probeerde ik het met werkwoorden, die op onze situatie betrekking hadden: lopen, zien, ruiken, horen, denken enzovoort, maar opnieuw viel mij niets in. Ook het combineren van beide woordsoorten had geen resultaat. Daarom bedacht ik een vernuftiger methode.

Ik keek eerst naar de grond en dan keek ik plotseling op en zag dan een ding, bij voorbeeld een boom, en met behulp van het eerste werkwoord, dat mij daarbij te binnen schoot, probeerde ik dan een toevallige gebeurtenis in elkaar te zetten.

Zo kreeg ik combinaties als boom-horen, waar omheen ik dan een gebeurtenis spon.

Iets dergelijks als: een zoemend geluid in een boom, waarin geen gat zit. Daarna de boom bekloppen, die dan hol blijkt te zijn. Ik werp mij op als grote deskundige en overtroef de jongen met een ingewikkelde uiteenzetting, waardoor hij ontzag voor mij krijgt, waarop ik weer enz.

Maar dat was een belachelijke gebeurtenis en helaas waren alle andere net zo. Dat kwam, doordat ik telkens uitging van iets merkwaardigs en daarbij het gewone toeval uit het oog verloor. Van datgene, waarvan ik het juist moest hebben, natuurlijkheid en terloopse handelingen, bracht ik niets terecht.

Ik gaf het dan ook op. De handen stak ik weer in de zakken. Ik ging ertoe over te sloffen. Een gevoel van berusting steeg in mij op. Het idee, dat ik met mijn onhandigheid een toevallige gebeurtenis zou kunnen bedenken, en ten uitvoer brengen, leek mij nogal dwaas.

Ik bekeek de jongen, beginnend bij zijn achterhoofd. Nauw-

keurig nam ik de val van zijn haar, vanaf de kruin, in mij op en liet daarna mijn blik omlaag glijden, tot aan de strook huid tussen de grens van het haar en de kraag van zijn blouse. Op dat punt pauseerde ik, dat wil zeggen, dat ik de ogen stil hield, maar mijn aandacht niet liet verslappen. Mijn schouders bracht ik iets omhoog en direct daarop net ik mijn blik dalen, tot aan de broeksriem van de jongen, wachtte even en ging toen, in snel tempo verder naar de onderkant van de broekspijpen, zakte nog iets, tot aan de knieholten en wachtte opnieuw.

Sinds de haarval vanaf de kruin, had ik wel oplettend gekeken, maar mij niet ingespannen iets te onthouden van wat ik zag. De knieholten prentte ik weer wel in mijn geheugen, hoewel ik ze toch niet zo de moeite waard vond. De kuiten interesseerden me veel meer, maar daar zaten kousen omheen en ook de enkels, waarvan ik verwachtte, dat ze zeer slank waren, zaten goed verpakt. De hoge schoenen maakten dat de voeten van de jongen tamelijk groot leken.

Tussen de knieholten en de enkels verwachtte ik, zo maakte ik mijzelf wijs, het benijdenswaardigste deel van het lichaam.

Er zou zeker nog geen haargroei zijn, zoals bij mij en, hoewel gespierd, waren zij niet hoekig of rond, maar zacht ovaal. Wanneer ik de kousen omlaag stroopte, zou ik ze zien, en dan zou ik erin bijten, omdat ik er zin in had. Zomaar, de tanden erin zetten, de kaken stevig dichtklemmen en vervolgens het bloed opzuigen, een pees doorbijten of er des noods een stuk uithappen. Ik begon plezier in het idee te krijgen. Mijn gelatenheid raakte op de achtergrond en ik maakte minieme, geruisloze danspasjes, die dikwijls niet meer waren dan nauw merkbare spiertrekkingen in mijn benen. Ik probeerde ook onhoorbare geluiden te maken, wat ik klaarspeelde, door plotseling krachtig uit te ademen en dan meteen mijn keel af te sluiten. Daarbij spande ik al mijn halsspieren en trok ik de onderkaak naar beneden. Uit baldadigheid keek ik scheel, misvormde mijn gezicht en zong uit volle borst een lied, dat niet te horen was, mijn bovenlichaam licht heen en weer schommelend, het hoofd in de nek gooiend en kijkend naar de kruinen der bomen, waarna ik mijn

aandacht vestigde op de hakken van de jongen, die aan de buitenkant waren afgesleten. Hij zette de voeten dus niet recht neer, net als ik. Toen zag ik, dat de veter van zijn linkerschoen los was en iedere keer, als hij een stap deed en de voet neerzette, werd de veter naar buiten geslingerd. Maar het hoefde maar één keer naar de andere kant te gebeuren, waarna hij erop trapte en hij zou vallen, weliswaar niet hard, maar wanneer hij ongelukkig terecht kwam, was het gevaar groot, dat hij zijn pols zou kneuzen.

En hij had het nog niet gemerkt, of kon het hem niet schelen, dat hij zou kunnen vallen, of zag hij het risico er niet van, of was hij te gemakzuchtig om te bukken en er even een lus in te leggen?

Mijn vrolijkheid was op slag verdwenen. Ik kreeg een kans, opnieuw bij hem in de gunst te komen. Het was wel een kans van één op vier, maar ik moest het erop wagen.

Hier werd mij een aanleiding in de schoot geworpen, terwijl ik de hoop al had opgegeven.

Nu was het zaak, van die aanleiding een toevallige gebeurtenis te maken.

Dat was eenvoudig. Ik moest hem inhalen, op de schouder kloppen en op de veter wijzen. Ik kon er misschien nog bij zeggen, dat nette jongens er niet zo slordig uitzien.

Dan kwam de kwestie van het stilstaan. Of hij dat zou doen, hing af van zijn onwetendheid over de veter. Het was ook best mogelijk, dat hij niet eens omlaag keek en geïrriteerd raakte door mijn bemoeizucht, of mij uitlachte om mijn bezorgdheid. Misschien ook haalde hij alleen maar stoer en onverschillig de schouders op.

In alle genoemde gevallen bleef ik machteloos. Ik was afhankelijk van het stilstaan. Als hij zich bukte en de lus legde, moest ik hem uitleggen, welke gevaren er wel aan losse veters verbonden waren. Dat zou ik wellicht bij hem neergehurkt kunnen doen, om een sfeer van vertrouwelijkheid te bereiken. Daarna zou ik naast hem blijven lopen, om het gesprek op gang te houden.

Ik besefte, dat ik niet te lang moest wachten; verdere overwegingen zouden mij alleen nog maar meer ophouden. Daarom telde ik tot drie, ervoor zorgend, dat iedere tel samenviel met een uitademing, om gelijke tussenpozen te krijgen. Bij de derde tel versnelde ik mijn pas, week uit naar links en kwam aan de zijde van de jongen. Ik dacht niet en aarzelde niet. Alsof dat vanzelf sprak, klopte ik hem met mijn wijsvinger op de schouder. Mijn hoofd wendde ik naar hem. Hij keek mij aan en ik sprak, heel terloops en met de wijsvinger, waarmee ik op zijn schouder had geklopt, wees ik naar zijn linkerschoen:

'Je veter is los.'

Hij was verrast, ik zag het aan de schielijke manier, waarop hij omlaag keek. Hij hield stil en zei, zich bukkend:

'O, ja.'

Ik hurkte bij hem neer. De rechterknie had hij op de grond gezet. 'Je mag van geluk spreken, dat je niet gevallen bent,' zei ik. Dat de veter steeds naar buiten zwaaide, verzweeg ik. Hij antwoordde:

'De grond is zacht. Kijk maar.' Hij maakte een gebaar met de rechterhand. 'Allemaal gras.'

Nu moest ik hem tegenspreken. Tenslotte was ik ouder en wist ik meer van vallen af dan hij. Ik kuchte in mijn vuist en zei:

'Het gaat er niet om, of de grond hard is, maar om de manier waarop je valt. Je kunt best zo terecht komen, op je pols of je elleboog bij voorbeeld, dat er iets gekneusd wordt, of breekt. Dat gebeurt vooral, wanneer je plotseling valt, zoals bij het trappen op veters, zodat je je val niet meer kunt breken.' Ik zweeg en bekeek zijn profiel. Ik had het idee, dat ik sprak als een onderwijzer, die iets uitlegt, waarvan hij weet, dat het kind het niet begrijpen zal. Er viel een stilte, die ik benutte om de volgende zet te bedenken. Ik zag, dat de jongen moeite had met het leggen van de lus. Het was daarom heel logisch, dat ik aanbood:

'Zal ik je helpen?'

'Ja.' Meteen zette hij de handen naast de schoen en keek naar mijn handen die, met veel bravoure, de veters vastpakten

en er een lus inlegden. Ik herademde. Wanneer ik de lus niet in één keer had kunnen leggen, hoe zou ik dan de zelfverzekerdheid, waarmee ik eraan begonnen was, hebben kunnen verbergen en wat voor bewegingen had ik dan mijn handen moeten laten maken, om te voorkomen, dat de jongen zag, dat heel mijn houding op bravoure berustte. Ik verbaasde me erover dat hij zo onhandig was, of was zijn onhandigheid geacteerd? Dat leek aannemelijk, omdat het mij was opgevallen, dat hij er zich niet in het minst voor schaamde.

En bewees dat niet, dat hij, even als ik, naar een toevallige gebeurtenis had gezocht en heel zijn verrastheid over de losse veter maar schijn was omdat hij op mijn attentie hoopte? Dan had hij de toevallige gebeurtenis gemaakt en niet ik. Ik had alleen de aanleiding ontdekt, die hij bovendien nog voor mij had klaargelegd. Hij was dus geraffineerder dan ik.

Een vreselijke twijfel rees in mij op. Was zijn afwijzende houding een spel geweest en wist hij, hoe ik daaronder leed en hoe ik zocht naar een reden om het zwijgen te verbreken? Als dat waar was, nam hij een loopje met mijn gevoelens en dat was gemeen. Maar erger was, dat hij mij dan doorzag en dat hij mij plaagde, waardoor ik mij aanstelde, alsof ik zijn gouverneur was en mijn baantje niet kwijt wilde.

Inmiddels waren wij weer opgestaan en stonden wij tegenover elkaar. Ik moest wat zeggen, iets onnozels, om de jongen niet te laten blijken, dat ik wist, dat hij niet oprecht was.

Wanneer ik dat niet verborg en mij agressief gedroeg, zou dat bij hem weerstand oproepen en er zou een wisselwerking ontstaan, waardoor wij op het laatst als kemphanen op elkaars nabijheid reageerden.

Ik was ervan doordrongen, dat mijn positie vernederend was en dat ik mij voortdurend moest beheersen, terwijl de jongen ongestoord zijn gang kon gaan. Ik zei:

‘Dat was dat.’ Nu moest ik verder praten, maar het overwicht dat hij op mij had, niet krachtens zijn karakter, maar door zijn leeftijd (want het is altijd de volwassene die zich aan moet passen) en door zijn bezit aan fantasieën, drukte loodzwaar. Ik

moest mij alles laten welgevallen. Alleen door doortrapt en slinks te zijn, kon ik hem in mijn macht krijgen. Maar hoe kon ik dat zijn, als zulk gedrag niet met mijn aard in overeenstemming was?

De jongen ging niet op mijn banaliteit in. Hij zweeg en hij keek laconiek, omhoog, naar mij. Ik moest iets slims bedenken, een gevatte opmerking, waarmee ik hem in mijn ban zou krijgen. Na koortsachtig zoeken vroeg ik, hoewel ik wist, dat het iets onnozels was en ik mij al schaamde voordat ik het gezegd had:

'Heb je soms je tong verloren?' Er brak een storm van verontwaardiging los in mijn achterhoofd. Ik lachte, alsof ik debiel was, mijn mondhoeken trilden en ik wachtte af. Toen stak de jongen zijn tong uit. Nu was ik gedwongen een bij dat antwoord passende reactie te leveren. Ik moest doen: goedlachs, met de rechterhand op mijn dij slaan, het hoofd naar links, schuin omhoog afwenden, een hikkend geluid maken en dat alles om te laten zien, dat ik hem grappig vond. Ik deed het. Gedurende korte tijd lachte ik, met gesloten ogen, het hoofd naar links gewend, schuin omhoog. Maar inwendig weende ik. Ik voelde mij een stuk boetseerklei, dat bij de geringste vingerdruk van de jongen van vorm veranderde, zonder eigen wil, meegaand met zijn willekeur.

Toen ik klaar was met lachen, zag ik, dat zijn gezicht ernstig stond. Onmiddellijk keek ik, na gekucht te hebben, ook ernstig. In zijn ogen lag een mengeling van minachting en afkeuring. Ik kuchte nogmaals en schraapte de zool van mijn linkerschoen over de grond, als een paard. Het bos ruiste zacht. Plotseling leek alles geluid te maken. Ik meende zelfs mijn neusharen te horen ritselen en ik zag de bovenste knoop van de blouse van de jongen. Ook hij was geluid, een zuil van ruisend bloed. Bij iedere hartslag scheen hij te zwellen en in te krimpen.

Ik durfde mijn blik niet van de knoop af te wenden, daar ik geen raad wist met mijn ogen. Ik hoorde zijn uitdijende lichaam en de lucht, die het verplaatste, suisde in mijn oren. Om onnodig geluid te vermijden, ademde ik door mijn mond.

De knoop van de blouse vergrootte zich concentrisch en overwoekerde mijn netvliezen. Ik sloot de ogen. Toen hoorde ik de jongen zeggen en zijn stem klonk als van ver: ‘We lopen door.’ Hij begaf zich op weg en ik volgde hem. Het geruis was verdwenen. Ik keek omhoog naar de bomen, alsof ik verwachtte, dat alle kruinen eraf gezaagd waren en ik vroeg mij af, aan welke zinsbegoocheling ik ten prooi was geweest en of die overgevoeligheid van mijn gehoororgaan iets te maken had met de totale ongevoeligheid ervan, toen ik met de jongen bij het theehuis was. Het leek mij aannemelijk, dat beide voorvallen te wijten waren aan mijn onderworpenheid aan hem. Telkens als mijn verweer het zwakst was, raakte door de verwarring, mijn oren van streek. De eerste keer, dat het mij overkwam, hoorde ik niets. De tweede keer, toen ik iets moest overwinnen, namelijk mijn ongelijkwaardigheid aan de jongen, werd ik overrompeld door een alom aanwezig geruis. Of in beide gevallen het een het gevolg was van het ander, wist ik niet en ik had ook weinig zin, mij in te spannen, erachter te komen. Het leek mij trouwens op het ogenblik van weinig belang. Het voornaamste was, dat ik voor het gevolg een oorzaak gevonden had en of ik mij daarin nu wel of niet vergist had, kon mij niet schelen. Ik stelde mij voorlopig tevreden met die oplossing; een karakterstructuur, die zintuiglijke stoornissen veroorzaakte, dat klonk niet eens onwetenschappelijk en dat het mij nog niet eerder was overkomen, bewees alleen maar, dat mijn innerlijk door de jongen grondiger was ontwricht dan ooit tevoren. Het zou dom zijn, daar iets aan te veranderen, want slechts in een positie van ondergeschiktheid aan hem, kon ik mijn gedrag op het zijne afstemmen en zou het mij lukken, hem zijn fantasieën te ontfutselen, ten einde de stukjes te verzamelen voor mijn legpuzzle, het vrouwelijk wezen. Iedere fantasie van hem vulde, zo wist ik met grote zekerheid, een gat in mijn voorstelling van haar op. Zij was in hem, hij bezat haar, terwijl ze van mij was. Maar doordat *hij* haar bezat, was zij te chaotisch, dan dat ik ook maar een bij benadering kloppend beeld van haar zou kunnen ontwerpen. Ik moest hem uitknijpen, als een spons en iedere

druppel, ieder woord opvangen en sorteren op sterkte, timbre en inhoud, om vervolgens de soorten bij elkaar te leggen, in elkaar te passen of elkaar te laten overlappen, zodat ik een beeld van haar kreeg dat helder en onuitwisbaar was. Dat was mijn doel en om het te bereiken, moest ik met de jongen op vriendschappelijke voet komen. Ik mocht hem onder geen voorwaarde laten ontsnappen en zo ik niet altijd even vindingrijk was, dan toch moest ik door koppigheid en fanatisme een band tussen ons smeden, waaruit hij zich niet zou kunnen losmaken.

Ik besloot direct te beginnen, zonder overleg. Ik trad naast hem en praatte, blindelings:

'Wat loop je hard. Ik kan je bijna niet bijhouden.' Het was een compliment, dat zijn overwicht bevestigde en zijn effect niet miste:

'Ik loop altijd zo.' Hij was trots.

'We gaan toch naar de naakte meid?'

'Ja.'

'Is het nog ver?'

'We zijn er al haast.'

'Maar ik zie je huis nog steeds niet.'

'Dat komt door de bomen.' Hij keek mij afkeurend aan. Mijn domheid had succes. Ik zei:

'Ach ja, daar dacht ik zo gauw niet aan.'

Taxerend:

'Begin je soms moe te worden?'

'Een klein beetje wel.'

'Ik nog lang niet.'

'Maar jij bent het natuurlijk gewend.'

'Nee.'

'Dan moet je wel erg sterk zijn.' Ik vleide hem. Hij antwoordde niet, maar hij keek bevestigend en vastberaden. Ik voelde mij opgelucht.

Hij doorzag mij niet. Dit was dus de tactiek. Bewondering en onderdanigheid. Dat ik ouder was dan hij, mocht ik aan niets laten merken. Ik moest het zwakkere vriendje zijn, dat zich vergaapte aan zijn kracht en durf.

Wij liepen naast elkaar. Ik rookte een sigaret. De jongen keek opgeruimd. Plotseling rende hij. Ik ging hem achterna. Hij stiet schrille kreten uit, maaide met zijn armen en maakte sprongen, waarbij hij de onderbenen naar buiten wierp. Ik bleef vlak achter hem en steigerde, met denkbeeldige leidsels een paard in toom houdend. Ik deed mee.

Bij een splitsing van het pad sloeg hij rechtsaf. Hij rukte bladeren van de struiken, die hij over zijn hoofd heen wegslingerde. Ik deed hetzelfde, in volle galop. Een wilde vreugde joeg naar mijn hart. Ik wilde schreeuwen en lallen, maar ik hield mij in, om de jongen de eer van de ontembaarheid te gunnen. Daarom improviseerde ik op ingehouden toon een melodie, die ik hortend uitbracht. Ik lachte, ik zag de ronding van de kuiten van de jongen en de pezen naast zijn knieholten.

Steeds wilder werd onze ren, wij legden een spoor van afgerukte bladeren, gierden door de bochten, sloegen in het voorbijgaan met de vlakke hand op bomen. Ik wilde de jongen evenaren in woestheid en durf. De sigaret had ik in de linkerhand genomen, nu stak ik hem tussen mijn lippen en ik draaide om mijn as, maakte vijf passen en draaide opnieuw. Zo ging dat door, tot ik tegen de jongen botste. Hij was stil gestaan, hijgend. Het haar hing verward voor zijn ogen. Zijn gezicht glom van het zweet. Ik nam de sigaret uit mijn mond en zei:

'We gaan verder.' Ik lachte naar hem en ik hijgde. Mijn gezicht voelde aan alsof het een brij was, een brij van geluk. Het speeksel in mijn mond was taai. Bij het ademen deden mijn longen pijn. Mijn benen waren licht, het leek of zij met lucht gevuld waren. Mijn overhemd en broek plakten aan mijn lichaam. De sigaret liet ik vallen.

De jongen greep mijn arm en trok mij mee. Na enkele meters liet hij mij los en holde vooruit. Zonder te stoppen bukte hij zich, om een tak op te rapen. Zijn haar danste op en neer. Met de tak sloeg hij tegen de bomen en hij duelleerde ermee, als met een zwaard. Toen er een stuk afbrak, gooide hij hem in de struiken.

'Goed zo,' schreeuwde ik. Hij draaide zich om, liep achteruit

en deed of hij mij met een pistool neerschoot.

‘Pang, pang.’ Ik moest mijn pas inhouden. Met beide handen tastte ik naar mijn maag. Mijn tong gleed naar buiten. Mijn longen deden vreselijk pijn, het leek of zij scheurden. Maar de jongen had zich alweer omgedraaid en sprintte van mij weg. Zijn voeten ratelden over het pad. Ik moest hem bijhouden. Maar mijn longen. En mijn benen. Ik dreigde door mijn knieën te zakken.

‘Stop!’ riep ik. Hij hoorde mij niet. Ik stond stil en zette mij aan de kant van het pad. Mijn hoofd scheen te barsten. Het was, of mijn hart erin zat en hevig tegen mijn schedel bonkte. Mijn gezicht gloeide, alsof mijn bloed bij het kookpunt was. Bij iedere ademtocht leken mijn longen uit mijn rug te puilen. Ik legde de onderarmen dwars op mijn knieën en liet er mijn voorhoofd op rusten. Aan mijn ogen had ik een brandend gevoel, alsof ze ontstoken waren. Het bloed klotste tegen mijn trommelvliezen. Ik dacht niet meer aan de jongen. Het geluk, dat ik tijdens de ren gekend had, was omgezet in pijn en uitputting.

Ik sloot de ogen en er kwam mij een vrouw voor de geest. Zij had een gigantisch lichaam, dat gehuld was in een donkerbruin lang gewaad van ruwe wol. Zij bewoog zich niet. Haar oogkassen waren leeg, de handen, die ruw en behaard waren, hield zij voor de buik. Onder haar kleding zag ik haar verdroogde huid. Toen veranderde zij in een vrouw van middelbare leeftijd. Háár huid kwam door de kleding heen. Zij was de echtgenote van een ambtenaar. Zij had geen kinderen. Achter haar rug verborg zij haar zuster, die over haar schouder probeerde te kijken en twintig jaar jonger was. De zuster had een huid van een verblindende schoonheid. Zij trad te voorschijn en verdween plotseling. Nu verscheen ook de gigantische vrouw weer in het beeld. Haar bruine gewaad werd doorzichtig en ik zag haar huid krimpen en uitzetten. Zij reikte de echtgenote haar mannenhand. Vervolgens vielen zij elkaar om de hals. Alleen hun bovenlichamen raakten elkaar. Tussen hen in verscheen het gezicht van de zuster. Ik herkende het, hoewel ik slechts de omtrekken van het hoofd zag. Misschien was zij het vrouwelijk

wezen. Wij keken elkaar aan. De vlek, die haar gezicht moest voorstellen, was blank en zuiver. Daarin trachtte ik haar gelaatstrekken te schetsen. Ik omlijnde haar ogen en drukte mijn lippen onder haar neus. Ik greep haar haar en kuste haar mond. Ik fluisterde in haar oor, zowel in het linker als in het rechter. Toen ik haar bij het middel wilde pakken, om haar naar mij toe te trekken, viel er een druppel warm vocht op mijn hand. Ik keek omhoog en zag, dat aan de wimpers van beide, elkaar omarmende vrouwen, fonkelende tranen hingen. De volgende, die naar beneden viel, kwam op het hoofd van het wezen terecht. Het hoofd verdronk, werd wazig en zonk naar de diepte. De vrouwen gingen door met wenen. Langzaam brachten zij hun onderlichamen bij elkaar. Hun kleding viel af. Zij zagen er afstotelijk uit. Hun huid was glazig en zij verspreidden een zoetige stank. Om de schaamdelen tegen elkaar te kunnen drukken, moest de gigantische vrouw haar knieën tussen de benen van de ander steken. Daarna zag ik ze niet meer. Ik ging rechtop zitten. Ofschoon ik mij niet uitgerust voelde, waren de pijn en de hitte verdwenen. De jongen stond voor me, met de handen in de zij en de linkervoet naar voren. Hij keek op mij neer. Daarom stond ik op. Het liet mij onverschillig, of hij mij minachtte. Hetgeen ik gezien had, nam mij te zeer in beslag. Ik mompelde:

‘We gaan verder.’

Maar de jongen liet mij niet met rust.

‘Je was zeker moe?’

Ik knikte. Zijn stem klonk gelijkmatig, alsof hij slechts een korte wandeling had gemaakt.

‘Jij kunt ook nergens tegen.’

Ik staarde naar de grond.

‘Jij bent een slappeling.’ Hij tartte mij. Ik had geen zin hem het tegendeel te bewijzen. Mijn nederlaag paste trouwens uitstekend in het plan.

‘Zullen we eens vechten?’

‘Nee.’

‘Waarom niet?’

‘Daar houd ik niet van.’
‘Je durft niet.’
‘Jawel.’
‘Dat lieg je. Je bent bang, dat ik het win.’
‘Ja.’
‘Zie je wel!’
‘Ja, ik zie het.’
‘Waarom kijk je zo sloom?’
‘Ik ben moe.’
‘Dat had ik allang door.’
‘Waarom vraag je het dan?’
‘Ik ben niet moe.’
‘Dat weet ik.’
‘Zullen we toch maar vechten?’
‘Nee.’
‘Denk je ergens over na?’
‘Ja.’
‘Waarover?’
‘Dat zeg ik niet.’
‘Waarom niet?’
‘Daarom niet.’
‘Als je het niet zegt, geef ik je een stomp.’
‘Ik denk over jou na.’
‘Over mij?’ Hij lachte kort en hoog en zweeg toen. Dat gaf mij de gelegenheid uit te zoeken, waarom het vrouwelijk wezen mij samen met twee andere vrouwen verschenen was. Degene met het wollen gewaad was het overheersende, afschrikwekkende type; de echtgenote was het bezorgde, de moeder zonder kinderen; het wezen was de Idee. Naar de laatste verlangde ik. Toch kwamen alleen de anderen mij helder en duidelijk voor de geest. Het verpletterende en het toegewijde type, zij waren onvermijdelijk, hoewel ik tot nu toe aan ze ontkomen was. Ik streefde ernaar, het vrouwelijk wezen in mijn bezit te krijgen, maar werd gehinderd, door de vage voorstelling, die ik van haar had. Alles, wat ik over haar bedacht had, was tot nog toe ontoereikend gebleken. Daarentegen drongen degenen, die ik

verafschuwde, zich onweerstaanbaar aan mij op. Omdat zij in ieder krot of paleis te vinden waren? Maar het vrouwelijk wezen was geenszins minder werkelijk, al vertegenwoordigde zij een minderheid. Zij was één in getal, de anderen waren miljoenen. Ik zou haar in alle krotten en paleizen en alle soorten woningen daartussen moeten zoeken, wat een te omslachtige methode was.

Maar ik had de jongen. Ik kende zijn haar en zijn kuiten. Ik was zijn knechtje, zijn slaaf. Nu wilde ik nog zijn geheugen worden. Want daarin lag zij verscholen. En wanneer ik zijn hersenen had gedemonteerd, gewassen met mijn speeksel, geanalyseerd, betast, beknepen, beroken en beweend, dan zou het wezen te voorschijn komen, in al haar glorie en majesteit, deinend op de tong van de jongen.

Ik stak een sigaret op en keek om mij heen. Daarna wendde ik mij tot de jongen. Ik vroeg:

'Waarom zeg je niks?'

Hij haalde de schouders op en tuitte verveeld de lippen. Ik had plotseling zin met hem te vechten; maar ik had geweigerd.

Hij zou het wel verdacht vinden dat ik, na een tijd gezwegen te hebben, plotseling op zijn voorstel inging. Ik zou dan natuurlijk wat onnozel moeten lachen, stamelend zeggen, dat er helemaal geen speciale reden voor was, dat ik nu wel wilde. Zou ik daarmee zijn wantrouwen kunnen wegnemen? Onwaarschijnlijk. Ik was groot, mijn armen waren lang. Het was heel natuurlijk, dat hij mij uitdaagde, omdat hij verwachtte, dat ik niet al mijn kracht aanwendde. De strijd bleef dan een spel en ik zou alleen maar een soort gymnastiektoestel zijn, waarop hij zijn energie kwijt kon. Maar als ik hém uitdaagde, was dat laf. Het zou betekenen, dat ik mij werkelijk met hem wilde meten en dat hij er niet op hoefde te rekenen, dat ik hem spaarde. Daarom zou hij zeggen, dat hij er ineens geen zin meer in had. En dat was in zijn voordeel. Want wat had ik er voor belang bij, met hem te vechten. Ik hoefde mij niet in te spannen en het was vanzelfsprekend, dat ik won. Ik moest er dus wel degelijk een reden voor hebben, terwijl het juist mijn bedoeling was,

hem duidelijk te maken, dat ik die niet had. En zo maakte ik mij dan opnieuw verdacht. Eerst door mijn houding, vervolgens door een bedoeling, die ik niet had. Bovendien was een weigering voor hem al een overwinning. Want daarmee zou hij laten merken, dat hij mij toch eigenlijk niet de geschikte tegenstander vond. Ik was te sloom, mijn onhandigheid zou hem niet het volle vechtgenot verschaffen. Kortom, het was beter, dat ik mijn mond hield en rustig verder sukkelde. Een weigering was wel het laatste, dat ik kon gebruiken. Het was trouwens fout, hem voorstellen te doen. Ik moest het initiatief geheel aan hem overlaten. Hij gaf de bevelen en ik voerde ze uit; hij praatte en ik luisterde. Zo hoorde het.

Het pad maakte een scherpe bocht naar links en werd daarna breder. Aan weerszijden was het beplant met rododendrons, die een hoge, ondoordringbare muur vormden. Erachter stonden geen beuken meer; ik kon niet zien, wat er zich wel bevond. Na ongeveer vijftig meter maakte het pad een flauwe zwenking naar rechts en kwam het uit op een uitgestrekt gazon, dat aan de overkant gesluierd was met brede kastanjes, waarvan de takken tot vlak boven de grond hingen.

Toen zag ik links van mij, een huis, tamelijk vervallen, wit, drie verdiepingen hoog, met een hoog souterrain, vier zuilen onder een driehoek in het midden met daarachter een bordes, waarnaar twee gebogen trappen leidden, begroeid met klimop. Alle ramen waren met binnenluiken afgesloten, op de vier hoeken van het schuine dak met platte bovenkant, stonden schoorstenen. Ik overzag de hele gevel, die dood was, maar romantisch.

Ik stond stil en keek. De jongen deed nog één stap en wendde zich toen tot mij:

‘Mooi, hè?’

Ik knikte, haast onmerkbaar en vroeg, aarzelend en met zachte stem:

‘Woon jij hier?’

‘Natuurlijk woon ik hier.’ Het klonk inderdaad alsof het vanzelf sprak en ik vond het ook niet zozeer ongeloofwaardig als

wel onwaarschijnlijk. De jongen, die schoenen met kale neuzen droeg en een ribfluwelen broek, woonde in dat majesteitelijke huis. Ik hoorde zijn ongeduldige stem:

‘Ga je mee?’ Hij pakte mij bij de arm.

‘Wat gaan we doen?’ Ik durfde niet goed; de weelde en aristocratie, die het huis en zijn omgeving, ondanks de verwaarloosde staat waarin beide verkeerden, uitstraalden, schrokken mij af.

‘Dat weet je toch wel?’

Ik moest mijn angst verbergen achter onwetendheid.

‘Nee, ik kan het me niet meer zo goed herinneren.’

‘De naakte meid, stommerd!’

‘De naakte meid?’ Ontzettend, wat onnozel.

‘Ja.’ De a hield hij lang en ongedurig aan. Hij trok aan mijn arm. ‘Kom nou mee.’

Ik moest wel. Wanneer ik weigerde, zou ik alles verknoeien. En ik mocht toch ook niet laten blijken, dat ik ontzag had voor zijn afkomst. Weliswaar had ik mij aan hem ondergeschikt gemaakt, maar onze verhouding duldde geen openlijk standsverschil. Ik moest mijn schroom maskeren door onverschilligheid en, wanneer zijn milieu voor mij ontoegankelijk bleef, desnoods door minachting en trots.

Hij trok zo hard, dat ik uit balans gebracht werd en een been naar voren moest zetten. Ik besloot het verhevene van het huis door alledaagsheid tot mijn niveau terug te brengen. Ik vroeg:

‘Is je moeder thuis?’ Nu liep ik en liet hij mij los.

‘Ja.’

‘Vindt ze het niet erg, dat je een vriend meebrengt?’

‘Nee.’

‘Is ze aardig?’ Ik zocht de gevel van het huis af, maar zag nergens een niet afgesloten raam.

‘Soms is ze wel eens boos,’ antwoordde de jongen. Hij zei het met dezelfde achteloosheid, als waarmee hij bevestigd had, op het landgoed te wonen. Zijn nonchalance was oprecht en stelde mij op mijn gemak. Ik vroeg verder:

‘Maar dan is het natuurlijk jouw schuld.’

‘Zij zegt van wel.’

‘Dan zal ze wel gelijk hebben,’ stelde ik vast. Het klonk vaderlijk en dus verkeerd. Hij haalde de schouders op en zei niets. Was ik te ver gegaan? Liep hij plotseling anders naast me, minder vertrouwelijk? Hij nam mij mee naar zijn huis, eerst omdat hij het plezierig vond, nu omdat we eenmaal op weg waren. Ik moest mijn fout herstellen.

‘Je krijgt vast en zeker wel eens straf, zonder dat je het verdiend hebt.’ Ik keek opzij, niet naar zijn ogen, maar in zijn oor.

De lippen had hij op elkaar geklemd.

‘Is dat niet zo?’ drong ik aan. Wat een amateuristisch geklets. Ik moest mijn mond maar houden, voordat ik nog grotere fouten beging. Karakterloosheid zou mijn plan geen goed doen. Eerst beschuldigen en dan verdedigen, dat was niet fraai. Ik moest kleurloos en dienend zijn, maar niet onberekenbaar.

Om het zwijgen niet tot een verwijdering tussen ons te laten uitgroeien, zei ik:

‘Er is niemand te zien.’ De opmerking bleek vruchtbaar.

‘Ze zijn allemaal binnen.’

Ik herademde. Zijn stem klonk vlak, maar niet afwijzend. Hij was bereid met mij te praten.

Onze verhouding mocht dan wisselvallig zijn, hij had tot nu toe toch alle wrijvingen doorstaan en het leek mij, dat, wanneer hij de wispelturigheid van de jongen verdroeg, die van mij geen overbelasting hoefde te betekenen. Ik kon mij daarom wel veroorloven wat minder voorzichtig te zijn.

De jongen had mij in zijn macht, maar omgekeerd had ik ook invloed op hem, want het vleide hem, dat ik zo veel belang in hem stelde en het was voor hem een reden mij niet in de steek te laten. Dat hij mij had uitgenodigd, bij hem thuis te komen, bewees genoeg.

Ik loerde naar hem, ik keek op hem neer. Eigenlijk speelde ik het slimste spel, de volwassene, een vreemde, die hem belangrijk vond. Ondertussen waren wij bij de trappen gekomen en wij beklommen de linker. Ik neuriede. Mijn verlegenheid was geheel verdwenen. Ik voelde mij zeker van mijn zaak. Op het

bordes stond ik even stil en keek uit over het gazon. Aan het einde ervan schoot hoog, geel gras op, waar doorheen een hek liep van houten paaltjes met prikkeldraad ertussen gespannen. De paaltjes hingen scheef, sommige waren omgevallen en hadden het draad met zich meegetrokken. Het gele gras hield op bij een bos, aan de rand waarvan een houten, geteerde, sterk zijwaarts hellende schuur met een rood pannendak stond.

Daarna trad ik binnen, na de jongen. Hij sloot de deur en wij stonden in het duister. Ik hoorde hem over de muur tasten en het licht aanschakelen. De vloer waarop ik stond was van wit marmer. Ik bevond mij in een zeer ruime en hoge, maar volkomen lege vestibule, waarvan de wanden en het plafond met barok, witgekalkt stucwerk versierd waren. Ik liep naar het midden van de vloer. Mijn voetstappen weerkaatsten, koud en ijl. De jongen bleef bij de lichtschakelaar staan. Hij keek naar me en leunde met de schouder tegen de muur. Vermaakte hij zich om mijn houding? Nee, ik deed onverschillig, ik vermeed het, opnieuw de kwetsbare positie van de toerist in te nemen.

De vestibule werd afgesloten door dubbele, donkergroen geverfde, weelderig gedecoreerde deuren. Geabstraheerde bloemen en slingerplanten. Ik ging er op af en opende ze. De jongen volgde mij. Ik kwam in een hal, die verlicht werd door een kristallen luchter. Evenals de vestibule, was de hal witgekalkt, maar veel overdadiger versierd, het plafond was met goudverf bestreken, de vloer was van zwart marmer, er lag een dik, lentegroen tapijt, twee joyeuze, marmeren trappen, met rode lopers en filigraan hekwerk, daalden erin af. Er hing een scherpe, steenachtige geur.

De jongen trad naast me.

‘We gaan naar mijn moeder,’ zei hij. Hij wilde weglopen, maar ik pakte hem bij de arm. In dit huis klonk zijn stem geheimzinnig, of verbeeldde ik mij dat. Zijn gedrag was niet ongewoon en zijn ogen drukten alleen maar een lichte wrevel uit. Hij maakte zich los en keek mij strak aan. Niet hij was geheimzinnig, maar ik. Welk gebaar, dat een reden zou geven voor het vastpakken van zijn arm, moest ik met die hand maken? Ik

stak hem in mijn zak en glimlachte. Ik vroeg, hoewel ik wist, dat het mijn aanstellerij niet goed maakte:

'Waar is je moeder?'

Hij zweeg en bleef mij aankijken, behoedzaam; zijn manier van staan was verdedigend. Mijn hart bonkte. Wat moest ik met mijn ogen doen?

Lachen, ernstig kijken of argeloos of afwachtend? En dan mijn wangen en lippen! Die neigden tot het eerste.

De jongen in de verdediging, dat was verschrikkelijk, geheel in tegenspraak met mijn plan. Ik wilde voor hem buigen, op mijn knieën vallen. Maar dat zou belachelijk zijn, te lichamelijk en daardoor te opvallend. Ik moest een vraag stellen, die hem direct winst zou opleveren. Daarom vroeg ik, hetgeen hij mij al had voorgesteld:

'Wil je mij naar je moeder brengen?' maar het klonk, alsof ik hem om een gunst verzocht en ik lachte erbij, als om mij voor mijn onbeleefdheid te verontschuldigen, maar ik lachte stompzinnig.

Hij liep langs mij heen en besteeg de trap, waardig, terwijl ik ineenkromp. Ik volgde hem. Opnieuw stuitte ik op zijn waardigheid, die nog vergroot werd, door de stijl van het huis. Aan zijn lopen zag ik dat hij, om zo te zeggen, boven de trap stond, terwijl ik erdoor geïntimideerd werd. Zijn knieholten waren geen aanvulling van de ornamentering, maar de gietvorm ervan. Alle versiering was een slaafse navolging van die lichaamsdelen; tegelijkertijd was zijn lopen een ontkenning van de versiering en de beweeglijkheid van zijn knieholten getuigde van een diepe verachting voor de starheid van het ornament. Wat kon ik daar tegenover stellen? Bewondering en ontzag, die ik niet durfde tonen, waardoor ik een onverschilligheid liet zien, die niet bestond, wat natuurlijk als gevolg had, dat ik voor de toeschouwer een ander was dan die ik wilde zijn. De zaak was hopeloos. Ik werd al van mijn stuk gebracht, door de knieholten van de jongen, wiens aristocratie door het interieur werd verhevigd en die mij dwong, steeds van gedaante te verwisselen. Ik was een waterverfschilderij; telkens als de jongen er water

op gooide, verdween de afbeelding. Maar wat klaagde ik!

Kwam mijn karakterloosheid niet goed van pas? Mijn hele plan berustte erop. Weliswaar een wankele basis, maar het geschommel was niet gevaarlijk. De knieholten van de jongen, de trap, het ornament, zij waren heel nuttig, zij maakten mij nederig en klein, zodat ik door de neusgaten van de jongen bij zijn hersenen kon komen en bij het vrouwelijk wezen.

Ha, nu was zijn lopen door mij vastgesteld. Hij had het aan mij te danken, dat hij zo liep. Kijk, hij struikelde. Dat kwam, doordat hij de voet niet ver genoeg op de trede zette. Dat was mijn schuld. Hij liep door mijn nederigheid te hard van stapel. Dank zij mij waren ook zijn knieholten fraaier dan het ornament. Dat was beslist geen verdienste van hem. Ik had dat bedacht en zonder mij zouden ze het nooit geworden zijn. Trouwens, als er geen interieur was en ik vergeleek niet, hoe moest hij dan omschreven worden? Bestond hij dan wel? Misschien, als hij zelf naar overeenkomsten zocht. Maar als hij dat niet deed, was ik degene, die duidelijk maakte, dat hij en zijn omgeving twee verschillende dingen waren. Dan schiep ik hem iedere keer. Dan was iedere houding van mij bepalend voor die van hem en niet omgekeerd, zoals ik soms gedacht had. Dan kon ik hem laten handelen als een marionet. Zijn knieholten waren gietvormen. Best. Maar ik had ze ontworpen. Ik had ze uit het geheel van zijn lichaam losgemaakt en ze tot zelfstandige voorwerpen verheven. Ik was almachtig. De jongen was een constructie van mij. Ik beheerste zelfs zijn geest. Had ik niet uit het sap van zijn hersenen een drank gebrouwen, die hem lekker smaakte en mij naar meer deed dorsten? En van zijn tong maakte ik een beitel, om het vrouwelijk wezen mee te houwen uit zijn fantasie.

Ik bezag zijn billen, zijn rug, zijn nek, zijn achterhoofd, zijn haar. Ach, dat alles maakte mij vrolijk. Ik voelde mij niet langer terneergeslagen. Ik zou het wezen vinden, door met de jongen als de stok van een blinde mijn innerlijk af te tasten. Was de jongen nog aristocratisch? Ja, maar doordat ik het tegendeel was. Werkte het interieur nog aan zijn waardigheid mee?

Ja, maar doordat ik vergeleek. Het kwam uitsluitend door mijn visie. Zoals ik de voorwerpen en de jongen zag, werden ze.

Toen wij bovenaan de trap gekomen waren, trad ik naast de jongen. Wij liepen door een gang, die, evenals de hal, verlicht werd door een kristallen luchter en waarop deuren uitkwamen, welke tot aan het plafond reikten.

De jongen liep trefzeker. Hij woonde hier. Aan zijn en mijn schoenen zat aarde. Dat mocht. Hij was hier heer en meester. In naam van mij. Bij een kamer, die aan de achterkant van het huis lag, hield hij halt. Ik stond achter hem, zag, dat zijn smoezelige hand zich om het witte porselein van de deurknop legde. Ik had daar geen bezwaar tegen. Hij opende de deur, eningszins bruusk, alsof hij een inval deed.

In de kamer hing een wit daglicht, de zon viel er volop binnen. Door de felheid ervan, moest ik de ogen dichtknijpen. Het leek, of ik mij in een aquarium bevond, dat met melk gevuld was. De jongen liet de deurknop los, die ik terug hoorde springen. Ik trad achter hem binnen. Hij liep naar het raam en ging in de vensterbank zitten, met zijn gezicht naar mij toe. Ik sloot de deur, waarbij ik mij een halve slag draaide, zodat ik met de rug naar hem toe stond. De ogen had ik strak op de hand, die de deurknop omvatte, gericht. Ik sloot zorgvuldig, oefende grotere druk uit dan noodzakelijk was, in de hoop een klik te horen. Niemand praatte; behalve de jongen had ik ook nog niemand gezien. Nu moest ik mij weer omdraaien. Ik had de deur niet horen klikken. De zorgvuldigheid, die ik bij het sluiten aan de dag had gelegd, moest ik in al mijn volgende handelingen leggen. Ik wist, dat er een derde persoon in de kamer was, maar omdat de jongen mij daar nog niet op gewezen had, leek het mij logisch, te doen of ik van niets wist en mij daarom tot hem te wenden. Ik draaide mij om naar links, statig, de handpalmen over elkaar wrijvend, met gebogen armen, de handen voor mijn navel. Mijn ooglenzen maakten een zwaai en vingen haar op, niet alleen haar ogen, zodat ik haar aangekeken zou hebben, maar ook haar lippen, voorhoofd, wangen, haar hele gestalte. Door haar niet aan te kijken lukte het mij

haar niet te zien.

Ik had haar opgemerkt, maar gekeken, alsof ik haar niet van een meubelstuk had onderscheiden Zij zat in een stoel tegen de muur. De jongen keek naar haar, zij keek naar mij, ik keek naar de jongen. Ik moest praten, argeloos, een vraag, waarin haar aanwezigheid niet meespeelde. Ik vestigde de blik op de muur tegenover haar en trad erop toe, met de handen in de zakken en met afgemeten passen. Aan de muur hing een schilderij, voorstellende een beek, waaraan ontklede, mollige vrouwen zaten. Het schilderij rechtvaardigde de richting, die ik was ingeslagen. In plaats van te vragen, wachtte ik. De jongen zou mij op mijn vergissing opmerkzaam maken. Ik hoorde hem zijn neus ophalen. Hij snotterde; dat deed de weelde geweld aan. Tegelijk maakte het mijn rug minder onbeschoft. Ik werd zelfs fatsoenlijk. Ik was het slachtoffer van de aantrekkingskracht van de kunst en doordat de jongen snotterde, was ik niet onbeleefd, maar belangstellend. Mijn rug camoufleerde mijn verlegenheid en het schilderij onderstreepte mijn beschaving. Ik stond doodstil, op mijn hoofd na dat zorgvuldig het schilderij afzocht. Ik keek en zag borsten, maar hun hoedanigheid drong niet tot mij door. In feite was mijn blik naar binnen gekeerd, in volle concentratie op mijn houding. Ik keek als het ware met de achterkant van mijn ogen.

De jongen snotterde nogmaals. Dat stelde mij op mijn gemak. Ik had het gevoel dat ik mijn zorgvuldigheid nog wel uren zou kunnen volhouden. Mijn hoofd wiegde, mijn rug werd beminnelijk. Ik glimlachte overmoedig. Ik was baldadig. Alles kon ik, ik hield iedereen voor de gek, mijn houding was even bedrieglijk als de voorstelling op het schilderij. Naakte, rondborstige vrouwen aan de oever van een beek, de een met de voet in het water, de ander op een steen zittend, met een doorzichtig, wit doek over het dijbeen, kokette gezichtjes.

Mijn houding was stabiel. Ik had er geen omkijken meer naar. Het wiegen van mijn hoofd had ik stop gezet. Het linkerbeen plaatste ik naar voren, de voet schuin naar buiten. De museumbezoeker, een prachtige rol, helemaal opgaan in de

kunst. Ik genoot van mijn durf. Nog nooit was ik zo vermetel geweest. Ik spotte met de aristocratie, die ik ruimschoots overtrof met mijn gevoeligheid voor kunst. Vanuit die belangstelling kon ik mij alles veroorloven. Wat was deftigheid, vergeleken bij mijn hang naar het hogere. Ik waagde het zelfs te kuchen. De muur naast het schilderij vervaagde. De aanwezigheid van de jongen en diens moeder, leek mij plotseling onwerkelijk. Zij boetten aan belangrijkheid in. Het was, of mijn houding niet meer voor hen bestemd was, maar alleen omwille van zichzelf bestond. Hij was een kunstwerk op zich, oneindig veel imposanter dan het huis. Het kwam mij voor, dat ik het schilderij niet langer bewonderde, maar het schilderij mij. En ook ik werd overweldigd door de allure van mijn houding. Ik was alleen nog maar: een linker been, naar voren gestoken, de voet schuin naar buiten; twee handen in de zakken; een hoofd, opgeheven; een gezicht, glimlachend; ogen, triomfantelijk; een mond, wreed en heerszuchtig. Ik trad uit mijn lichaam en aanschouwde het. Voor het eerst zag ik, dat ik een rug en billen had.

Maar wat was nu bepalend voor mijn houding? De stand van mijn benen, mijn hoofd? Hoe kwam het, dat de formatie van mijn ledematen, die toch niet ongewoon was, mij zo zelfverzekerd maakte?

Ik alleen kon daarvan niet de oorzaak zijn. Meestal had ik, onder soortgelijke omstandigheden, de grootste moeite niet aan mijn schuchterheid ten prooi te vallen en niet in paniek te raken. Maar op dat ogenblik was ik volmaakt rustig; er moest een tweede factor zijn, een buiten mij, die mij tot die rust gebracht had.

Door voorgewende verstrooidheid had ik de jongen en diens moeder misleid. Maar dan konden zij ingrijpen. Waarom deden zij dat niet? Hielden zij, door zich stil te houden, mijn houding in stand of was mijn houding van zo'n dwingend karakter, dat ik hen ermee het zwijgen oplegde? Ik meende misschien geen ongelijk te hebben wanneer ik het laatste als waar aannam, daarbij het voorbehoud makend dat het eerste evenzeer

waar was en er eigenlijk sprake was van een omkeerbare causaliteit; het zwijgen was de oorzaak van mijn houding en tevens het gevolg. Er werd dus niets opgelost.

Was mijn rug stuurs en drukte hij tegenzin uit? Hij was in ieder geval niet beminnelijk, want dan zou hij uitgenodigd hebben tot een gesprek.

Ik schrok. Zo bereikte ik het tegenovergestelde van wat ik beoogde. Ik wilde in vertrouwen genomen worden, hoe zou dat evenwel kunnen, wanneer ik mij hooghartig gedroeg? Ik moest mijn verstrooidheid doorbreken en op charmante manier mijn vergissing herstellen. Dat kon ik doen, door met een zucht van het schilderij weg te lopen, terwijl ik de handen uit de zakken haalde en ze nonchalant naast het lichaam liet bengelen. Vervolgens wendde ik mij dan tot de jongen en begon naar hem toe te lopen. Dan merkte ik plotseling zijn moeder op en stond ik verrast stil. De rest kwam dan vanzelf.

Ik zuchtte, wendde en liep, beginnend:

'Een mooi...' Daarna zweeg ik. Vanuit mijn ooghoeken zag ik de jongen met de wijsvinger onder de neus strijken, waarbij hij snotterde. Maar ook zag ik haar, de vrouw, zittend in een sierlijke armstoel, recht tegenover mij, gekleed in een roze jurk die haar lichaam nauw omsloot. Zij was van een breekbare schoonheid. Zij droeg laarzen van goudkleurig, zacht leer, die tot een paar centimeter onder haar knieën kwamen. Haar haar was zwart, haar gezicht bleek. Haar ogen waren groot en rond. Zij keek. Haar gezicht stond strak.

Ik had haar niet misleid. Zij bespiedde mij openlijk. Mijn uitmonstering, overhemd, broek, schoenen met aarde eraan, was onelegant. Mijn gezicht werd rood, het lachte schaapachtig. Ik wierp een blik op de jongen. Misschien kreeg ik van hem steun. Maar hij was onbewogen en snotterde. Waarom stelde hij mij niet aan zijn moeder voor? Wat onbeschoft. Nu moest ik het alleen doen. Mijn houding voor het schilderij en met mijn rug naar hen toe. Een pijnlijke omstandigheid. En zij hadden niets gezegd. Hadden zij mij soms doorzien en uit consideratie niets laten merken? Dat was erg aardig, maar waarom zochten zij

dan nu geen toenadering?

De jongen kon mij toch in ieder geval op weg helpen. Maar hij hield zich gedekt, hij moest een pak slaag hebben. En zijn moeder, wier schoonheid alleen al mij drempelvrees bezorgde, zat als een wassen beeld. Mijn vergissing, opzet of niet, liet haar koud. Ik kon uit niets opmaken, of zij zich gekwetst voelde; zoals zij daar zat, leek zij onschendbaar, zeker voor iemand als ik, aan wie zij, reeds door haar uiterlijk, verre superieur was. Zij zat en ik stond, ik was al in het nadeel. Ik had geprobeerd haar te bedriegen, maar mijn poging had geen enkel effect. Dat was het ergste. Mijn zielige aanstellerij stak wel schraal af bij haar natuurlijke glorie. En de jongen, dat kreng, maakte mijn figuur voddiger dan het ooit geweest was. Ik keek hem nogmaals vluchtig aan; hij keek alleen maar terug.

Toen zei ik, een lichte buiging makend:

'Neemt u mij niet kwalijk. Ik zag u over het hoofd.' Dat was een belediging, dat klonk geringschattend. Mijn leugenachtige houding door een tweede, stuitende leugen proberen goed te maken, dat was misdadig en al te goedkoop.

Alleen haar lippen bewogen, toen zij antwoordde:

'Gaat u zitten.' Zij ging niet op mijn onbeleefdheid in, het raakte haar niet, ik was immers verachtelijk. Ik mompelde:

'Dank u.' Alvorens mijn benen te buigen, trok ik mijn broekspijpen op. Zij zette het gesprek voort:

'Heeft mijn zoon u hier naar toe gebracht?' Ik zag haar lippen.

'Jawel, mevrouw.' Ik knikte erbij. Mijn ellebogen had ik op de stoelleuningen gezet, de vingertoppen van mijn beide handen raakten elkaar. De zoon zat tegenover mij. Ik keek langs hem heen.

'Heeft hij u het hek binnen gelaten?'

'Inderdaad.'

'Vroeg u hem daar om?'

'Ja, zeker, dat deed ik.' Ik glimlachte en knikte bij iedere bevestiging. Ik was ad rem.

'Waar woont u?'

‘Vlak bij het dorp, mevrouw.’

‘Heeft mijn zoon u uitgenodigd met hem mee naar huis te gaan?’

‘Inderdaad.’ Nu keek ik naar de jongen. Hij schudde het hoofd. Zijn moeder keek ook naar hem. Hij kwam van de vensterbank af en riep: ‘Nee, dat is niet waar, hij wilde zelf!’ Daarbij wees hij naar mij. Hij trad voor zijn moeder, zodat ik hem schuin van achteren zag. Hij zei: ‘Hij moest de naakte meid zien.’ Vervolgens draaide hij zich om, naar mij en stak zijn tong uit. Hij pestte mij. Moest ik mij verdedigen of een blik van verstandhouding met zijn moeder wisselen, om te laten zien, dat ik mij natuurlijk niet met naakte meiden inliet.

Maar verstandhouding; en met haar! Terwijl zij mij nog taxeerde en vanaf haar voetstuk op mij neerzag. Onmogelijk. Verdedigen dus. Om dat effectief te doen, moest ik de jongen aanvallen, niet om de naakte meid, maar om de leugen in het algemeen en niet verongelijkt, maar vanuit mijn volwassenheid. Het gaf mij meteen de kans, de fout, die ik in het bos begaan had, te herstellen en hem eens en voor altijd duidelijk te maken dat naakte meiden voor mij niet ongewoner waren dan geklede jongetjes. Bovendien, in het bijzijn van zijn moeder, kon ik geen aan hem gelijkwaardige positie innemen. Ik zou mij maar belachelijk maken.

Ik voelde, dat ik met mijn tactiek van de volwassenheid een kans had te winnen en dat maakte mij wraakzuchtig.

‘Denk eens goed na,’ begon ik, alsof ik hem een les overhoorde.

‘Dat hoeft niet.’ Hij zette zijn stekels op. Ik verried hem.

‘Kom, kom.’

‘Jij liegt.’

Zo'n rechtstreekse aanval had ik niet verwacht. Die maakte argumenten, zowel van zijn als mijn kant, overbodig. Maar ik mocht mij niet opwinden.

‘Dat is niet eerlijk,’ zei ik goedig. Ik glimlachte naar zijn moeder. Zij glimlachte niet, zij bespiedde mij nog steeds. Zij was op zíjn hand, hoe kon ik haar op de mijne krijgen? Verwarring.

Ik kuchte. Het bloed joeg naar mijn hoofd. Het lukte mij, de jongen open en bloot aan te kijken, maar ik had mijn gezicht liever achter mijn zakdoek verborgen. Hij was in een stoel tegenover mij gaan zitten, op zijn ingetrokken rechter onderbeen. Het andere been had hij opgetrokken. Zijn schoen stond op de stoel, zijn kin rustte op zijn knie. Hij loerde naar mij, hij was koppig, wist zich gesteund door zijn moeder.

Wat kon ik beginnen, als indringer, want dat was ik op dat moment. (De jongen had mij meegenomen en liet mij nu in de steek. Hij had me in de val gelokt.)

Ik besefte, dat ik het gesprek op gang moest houden. Door stilte zou ik wegkwijnen, omdat ik niet zou weten, hoe te zitten, handelen, ademhalen of kijken. Ik herhaalde, nog goediger dan eerst, terwijl ik openhartig glimlachte:

'Dat is niet eerlijk.'

Hij kneep een oog dicht en staarde, maar zweeg. Alweer stilte. Ik keek naar zijn moeder. Zij was streng. Dat maakte mij schichtig. Ik bewoog mijn hoofd met rukjes.

'Waarom zeg je niks?' Ik had de handen in de schoot gelegd. Ze werden opzichtig.

'Nou?' Hoewel ik mijn best deed te glimlachen, slaagde ik er niet meer in. Mijn gezichtsspieren stonden gespannen en mijn huid stond strak, alsof hij verdroogd was. De ogen van de moeder zetten mijn profiel onder druk. Geen van ons drieën bewoog zich. Ik keek de jongen strak in zijn ene oog. Om de stilte niet te horen, zei ik:

'Je bent gemeen.' Ik trachtte het schertsend te zeggen, maar het ging niet, ook al doordat ik niet kon lachen. Mijn stem klonk ijl en nasaal. Hij sprak mij niet tegen, bleef star, gedroeg zich niet. Ik moest verder. 'En dat weet je best. Jij begon over de naakte meid, weet je nog wel? Ze zat in de kelder. En ik mocht ook je moeder zien.' Hoe kon ik zo over haar spreken, waar zij bij zat. Alsof ze een museumstuk was, of een hoer. Misschien dacht ze, dat ik mij haar zo had voorgesteld. En dan was wat ik gezegd had een grofheid. Ik durfde niet naar haar te kijken, maar ik zag haar toch, vanuit mijn ooghoeken, zoals ik te-

voren ook de jongen gezien had. Ook had ik, tegen mijn voornemen in, de meid genoemd.

Wat kon ik nog meer zeggen?

Mijn aanvallen hadden niet het minste succes. Het leek, of ik met een rubber zwaard tegen een stalen plaat stootte. Het kwam misschien, doordat ik mij beheerste; ik wilde met alle geweld joviaal blijven. Maar eigenlijk moest ik opspringen, de jongen beetgrijpen, hem door elkaar schudden, toeschreeuwen, bedreigen. Dat kon evenwel niet, het zou misplaatste woede zijn. Ik had in het huis niets te maken. Ik was er vrijwillig gekomen, zonder kwaad in de zin. Hoe zou ik dan een driftbui kunnen rechtvaardigen? Ik zou mij schuldig maken aan huisvredebreuk en eruit gesmeten worden.

Ik staarde in het oog. Mijn profiel bezweek bijna. Ik zat krampachtig, ik zweette. Het oog zwol, werd monsterachtig groot, verzwolg uiteindelijk het hele hoofd.

Mijn schedel jeukte, ik waagde het mijn handen te bewegen. Een denkend oog. Mijn handen moesten erom lachen, ze traanden, dat was zweet. Plotseling ontspande mijn gezicht zich en het lachte eveneens, maar anders dan mijn handen, die stakerig en vochtig lachten. Mijn gezicht deed het droog en zenuwachtig, ook enigszins gepijnigd. Ik zei er iets bij, dat begon met:

'Ha, ha,' waarna ik verder ging, indachtig aan mijn flauwiteit in het bos:

'Je bent zeker je tong verloren.'

Nu bewoog de jongen. Hij opende het andere oog. Ik lachte harder, mijn hele lichaam deed mee. Ik wilde mij bevrijden, daarom schaterde ik. Het klonk bijna spontaan. Maar innerlijk kreunde ik. Ik voelde mij bedrogen, opgelicht en het vrouwelijk wezen leek mij oneindig veraf. Wat kon er nog van mijn plan terecht komen, nu de jongen met zijn moeder tegen mij samenspande. Was hij zo onberekenbaar, dat ik hem onmogelijk in mijn greep kon houden? Of had hij ook geacteerd, maar dan beter dan ik. Zat hij met zijn moeder in een complot, dat als doel had het binnenlokken van voorbijgangers? Het leek me

ver gezocht, want dan zou hij op de hoogte moeten zijn geweest van mijn belangstelling voor het vrouwelijk wezen. Maar om welke reden zou hij mij dan met de naakte meid nieuwsgierig gemaakt hebben, om mij vervolgens zijn fantasieën aan te bieden? Of het moest toeval zijn en had hij een serie onderwerpen, die hij een voor een op voorbijgangers afvuurde, waarbij het, in mijn geval, al de eerste keer raak was. Maar was hij zo doortrapt? Ik kon het mij niet voorstellen, tenzij hij handelde volgens aanwijzingen, die zijn moeder hem gaf. Dat leek mij evenwel niet waarschijnlijk, want hoe dan zijn raffinement, nadat hij mij had binnengelaten, te verklaren? Zijn spel was puur en zuiver. Hij acteerde volmaakt. Zijn moeder liet hem natuurlijk geheel de vrije hand. Zij kende zijn talent.

Als hij zijn fantasieën verzonnen had, was mijn onderzoek dan een verkeerde richting uitgegaan? Nee. Het feit, dat ik het wezen erin herkend had, was het bewijs, dat zijn fantasieën voor mij waarheid waren, al loog hij. Dan kwam zijn bedrog mij uitstekend van pas en moest ik hem aansporen verder te liegen. Mocht later nog blijken dat hij oprecht was, dan veranderde dat niets aan de zaak. Zijn houding was onbelangrijk, zijn raffinement, plagerijen en aristocratie waren dat eveneens, als ik tenminste maar in zijn nabijheid wist te blijven, om hem aan een voortdurend verhoor te kunnen onderwerpen. Om dat te bereiken, moest ik aardig en innemend zijn. Het was het beste, te beginnen bij zijn moeder. Wanneer ik met haar op goede voet stond, zou ik zeker zijn vertrouwen herwinnen.

Ik had mij onwaarachtig gedragen, vandaar hun stilzwijgen. Nu observeerden zij mij, alsof ik een zwakzinnige was. Ik moest dus aantonen, dat ik standvastig was. Ik had geestig willen zijn. Of de jongen mij had binnengelokt of dat ik mij had opgedrongen, ik was niet zo kinderachtig daar met hem over te twisten.

Als volwassene trad ik niet met hem in discussie. Ik zou hem een tijdje links laten liggen en mij uitsluitend met zijn moeder bezighouden. Dan zou hij misschien jaloers worden en probe-

ren mijn aandacht te trekken. Dan deed ik natuurlijk of het mij eigenlijk niet zo gelegen kwam, negeerde hem nog even, waardoor hij sterker zou aandringen en mij op slinkse wijze zou trachten te veroveren en dan sloeg ik toe. Maar eerst zijn moeder.

Bij mijn komst in de kamer had ik gehuicheld en zij had mij waarschijnlijk doorzien. Door opnieuw, maar beter te huichelen, kon ik mijn houding herstellen. Ik zou haar door resoluut en toch charmant optreden mijn vorige hoedanigheid eenvoudigweg doen vergeten.

Ik begon met kuchen en mijn lichaam te ontspannen. Vervolgens knikte en glimlachte ik naar de jongen, die nog steeds onbeweeglijk naar mij loerde. Het drong tot mij door, dat hij al die tijd gezwegen had en gekeken. Ik bewonderde zijn koelbloedigheid. Heel even dreigde ik erdoor ontmoedigd te worden. Mijn glimlach verflauwde. Maar ik bracht hem meteen opnieuw aan, ging zijdelings in mijn stoel zitten, naar de moeder toe. Ook zij spioneerde. Zij was niet ouder dan dertig. Ik zei:

'Dit is een prachtige omgeving.'

Haar ogen glansden. Misschien veronderstelde zij strategie, zocht naar een zwakke plek erin.

'Inderdaad,' antwoordde zij. Zij revancheerde zich.

'U woont hier mooi.' Ik keek uit het raam, goedkeurend, zag bomen. Zij verwisselde van over de knie geslagen been.

'Zeer zeker.'

'Dit is al een oud huis?'

'Tamelijk.'

'Van wanneer, als ik vragen mag?' Zeer bescheiden.

'U mag dat vragen.' Raak.

Ik wreef over mijn voorhoofd. Ik lachte verstrooid en tegelijk vond ik haar geestig.

'Moet ik mijn vraag herhalen?' Ik bracht het charmant.

'Ja.'

'Heus?' Ik bleef gevat. Zij knikte. Met moeite slaagde mijn gezicht erin haar hatelijkheid als een grap terug te kaatsen.

‘Nu dan, wilt u mij zeggen, hoe oud dit huis is?’

‘Ik weet het niet.’ Haar stem klonk plotseling gelaten. Zij was minder op haar hoede. Nog even...

‘Maar mevrouw!’

Het leek, of het wantrouwen uit haar weggleed en haar spieren ruimte gaf zich te ontspannen. Zij rustte.

‘Het spijt me.’ Zij schudde het hoofd.

‘Dat is jammer, ik had het graag geweten.’ Niet verder aandringen, het huis laten vallen.

‘Uw zoon is een rakker.’ Ik keek schalks naar de jongen. Hij keek slechts terug. Vlug wendde ik de ogen af.

‘Soms zegt hij een half uur lang geen woord.’ Mijn aandacht was weer op de moeder gericht. Zij zweeg. Ik kreeg de indruk, dat zij dezelfde eigenaardigheden had als haar zoon.

‘Hoeft hij niet naar school?’

‘Toen hij vanmorgen opstond, was hij ziek.’ Zij keek naar hem. Ik ook en ik knipoogde erbij.

‘Ik heb wel gemerkt, dat hij weer helemaal beter is, maar het was natuurlijk te kort om hem nog weg te sturen.’

‘Inderdaad.’ Waarom lachte zij niet. Ik was toch beminnelijk? Zij liet mij praten, tot ik het uiterste gevraagd had en zij niet meer onder een antwoord uit kon. Zij stond op en trad aan het raam. Met de rug stond zij naar mij toe. Ik bekeek haar, haar slank gewelfde figuur, haar glanzende haar. Mijn ogen schoten rakelings langs de jongen. Toen schalde mijn stem:

‘Mag ik u complimenteren met uw goede smaak?’

Zij draaide zich onverwacht snel om. Glimlachte. Er laaide een vuur in mij op.

‘U bent smaakvol gekleed.’ Ik vleide haar. Mijn stem trilde. Ik stotterde bijna.

‘Ondanks de tegenstelling oud-nieuw, harmonieert u volmaakt met het interieur.’

Zij maakte een lichte buiging.

‘Dank u.’

Ik verdronk in haar glimlach. Ik was verbijsterd door de plotselinge ommekeer in haar houding. Niet ik overrompelde

haar, maar zij mij. Haar ogen. Ik liep erbij als een schooier, werd een kind, kinderlijker dan de jongen. Zij begon te lopen, in mijn richting. Het leek, of zij zich tegen de vensterbank afzette en voortgleed. Haar armen bewogen traag en sierlijk. Ik dacht, dat zij naar mij toe kwam, maar zij stopte bij de jongen. Haar rechterarm legde zij om zijn schouder. Hij zat in elkaar gedoken, als een aap, maar onder de druk van de arm ontrolden zijn ledematen zich. Hij kwam rechtop, wreef het hoofd langs de arm, sloot de ogen, bracht een lach rond zijn lippen. Waarom was hij plotseling behaagziek, terwijl hij tevoren mij had beloerd, alsof ik een gek was? Ik haatte hem. Hij deed onredelijk, zijn twee houdingen klopten niet met elkaar. Maar toch gedroeg hij zich, hij kon zich tegenstrijdigheden veroorloven. Ik kon mij dat niet. Bovendien kwam hij tussen mij en zijn moeder. Zij moest zich alleen met mij bezighouden. Hoe kon ik haar zoon onbelangrijk maken? Alleen als ik voor haar belangwekkend werd. Ik moest de liefde opeisen, die voor de jongen bedoeld was. Pas wanneer ik zijn rivaal was, zou hij pogingen doen mij te overtreffen en mijn aandacht van haar af te leiden. Met zijn fantasieën, omdat ik die begeerde. Zolang ik hem niet overschaduwde, zou hij geen reden hebben ermee voor de dag te komen.

Er waren, zo meende ik, twee methoden hem naar de achtergrond te laten verdwijnen. De eerste was hem te kleineren, waarbij ik gebruik zou maken van de ironie of desnoods het sarcasme. Ik was mij ervan bewust, dat hij zich zou verweren, door zich steeds heftiger aan zijn moeder op te dringen en mij bij haar ongunstig af te tekenen.

De tweede methode bestond eruit, hem te ontmoedigen. Tegenover iedere inmenging van hem, moest ik mijn superioriteit stellen. Hij zou zich dan misschien terugtrekken om een plan te beramen. En natuurlijk, dan zou hij op komen zetten en mij te lijf gaan, niet blindelings, maar sluw en hij zou mij ze aanbieden, zijn fantasieën, als robijnen, zwarte handel. Ik besloot met de eerste methode te beginnen, daar die opriep, wat ik met de tweede zou elimineren. Ik was wreed, maar schiep

daar genoegen in. Het rechterbeen legde ik met de enkel op de linkerknie, ik zakte onderuit en keek spottend.

‘Zo'n klein jongetje.’

Zijn hoofd lag tegen de arm gevleid. Nu keerde hij het naar mij. Ik spotte. Hij sloeg de ogen neer en snotterde. Zijn moeder trok haar arm terug. Zij lachte mild.

‘Ja, soms is hij net een poes.’ Haar stem was teder. Toch hielp zij mij: de jongen stond op en propte de handen in de zakken.

‘Ach.’ Hij wrong de schouders heen en weer. Ik zag zijn wimpers. Zijn lippen had hij op elkaar geklemd Hij liep weg, naar de deur, bedacht zich en liep naar het raam. Zijn moeder keek hem stralend na, daarna keek zij naar mij, veelzeggend. Ik knipoogde. Mijn hart bonsde. Ik mocht het goedaardige karakter van mijn opmerking onder geen voorwaarde laten verdwijnen. Behalve dat ik knipoogde lachte ik daarom breed, maar geluidloos.

Zij nam tegenover mij plaats, in de stoel van de jongen. De benen sloeg zij over elkaar. Ik zweeg over het gebeurde en hield geleidelijk op met lachen. Een ander onderwerp zou mijn onopzettelijkheid ondersteunen. Mijn hart klopte heviger. Ik was zenuwachtig, maar er zeker van, dat ik het niet liet zien.

Zij keek mij vriendelijk aan, de armen had zij voor de borst gekruist. Haar manier van zitten was afwachtend. Daarom was het des te vreemder, dat zij, op hetzelfde ogenblik als ik, haar mond opende om iets te zeggen. Tegelijkertijd sloten wij hem weer. Ik giechelde, zij lachte. Met de hand maakte ik een uitnodigend gebaar, dat ik begeleid wilde laten gaan van: gaat uw gang.

Maar zij was mij voor. Dat maakte haar bescheiden en mij nieuwsgierig. Het leek mij echter niet het geschikte ogenblik, mijn nieuwsgierigheid naar haar uitspraken te bevredigen, door haar, na herhaalde en door mij het langst volgehouden uitwisseling van invitaties, ertoe te dwingen, het woord te nemen. Bovendien zou ik dan moeten overschakelen op bescheidenheid en ik was er bang voor, dat die zo onnatuurlijk en vals zou zijn, dat ik haar achterdochtig maakte. Dit was een spon-

taan en vredelievend tijdstip en daar moest ik gebruik van maken.

‘Het is prachtig weer.’ Het was onbelangrijk, maar ik bracht het gewichtig en de maand september stelde mij in het gelijk.

‘Inderdaad, voor de tijd van het jaar.’ Zij beaamde in volle ernst.

‘Dit komt niet dikwijls voor.’

‘Nee, ik kan me tenminste de tijd niet herinneren, dat het zo geweest is.’ Het onderwerp zwol.

‘Het is ongelooflijk, dat de bomen nog zo groen zijn.’

‘Ja, meestal zijn de bladeren al geel en beginnen ze af te vallen.’ Wij werden geestdriftig.

‘De hoge temperatuur houdt het afsterven tegen.’

‘Daar ben ik ook van overtuigd. Wanneer het veel geregend en gewaaid had, zouden veel bomen al kaal geweest zijn.’

‘Zeer zeker. Daar hebt u gelijk in. Ik houd er precies dezelfde gedachten op na.’

‘Het is ook logisch. Alleen warme klimaten kennen geen herfst.’

‘Ongetwijfeld zal het u opgevallen zijn, dat een koud voorjaar het uitbotten der knoppen vertraagt.’

‘Nu u het zegt! Het is me eigenlijk nooit opgevallen, of liever gezegd, ik heb het wel eens gezien, maar er nooit bij stilgestaan.’ Zij was verbaasd. Lichtjes van herkenning in haar ogen. Ik stootte door.

‘Alle verschuivingen in de natuur zijn uit temperatuurswisselingen te verklaren.’

‘Dat is zo, daar schuilt veel waarheid in.’

‘Maar soms is verstoring van het natuurlijke evenwicht te wijten aan een ingrijpen van de mens.’

‘Ook dat is waar. Ondergraaft uw laatste bewering evenwel niet uw voorlaatste?’

‘Nee.’ Het klonk tamelijk arrogant, wat echter goed samenviel met mijn docerende toon. Ik werd uitdagend.

‘Waarom niet?’ Haar belangstelling leek me oprecht. Nu kon ik haar door mijn meerdere kennis voor mij winnen.

‘Omdat ingrijpen van de mens het principe niet verandert. Het betekent hoogstens een wijziging van de totale symbiose. Nooit een verschuiving van het klimaat.’ Niet erg duidelijk, maar toch:

‘Ach, natuurlijk, dat ik daaraan niet had gedacht!’ Zij erkende in mij haar meester. Zij sloeg de ogen neer en glimlachte flauw. Schaamde zij zich?

Nu moest ik haar optrekken tot mijn niveau, om getuigenis af te leggen van mijn ridderlijkheid en van de onbelangrijkheid van mijn kennis. Het was niet de bedoeling, dat zij zich door mijn overwicht tegen mij ging verzetten.

‘Ik heb mij er misschien wat meer mee beziggehouden dan u.’ Verschrikkelijk om met zulk alledaags feitenmateriaal te moeten pronken.

Was zij werkelijk niet van die dingen op de hoogte of hield zij zich dom, om mij zelfvertrouwen te geven? Maar waarom zou zij dat doen?

Wij zwegen en keken elkaar aan. In de ogen. Echter maar heel kort. Ik sloeg de mijne neer. Zij keek openhartig. Ik kon dat niet. Als zij onwetendheid voorwendde, zoals ik veronderstelde, hoe kon zij dan toch openhartig kijken? Dan moest ook die openhartigheid geacteerd zijn en loog zij dus en was zij beter in het liegen dan ik. En daar het hier niet ging om wetenschap, maar om houding, overtroefde zij mij. Dan was zij mijn meester en ik niet de hare, dan speelde zij het spel en was ik de knikkers. Telde ik bij haar meesterschap nog haar schoonheid, dan bleek ik zo goed als niets in te brengen te hebben.

Zij keek nu naar mijn oogleden en wimpers. Ik zat tegenover haar, alsof zij mijn rechter was, een aardige rechter. Of was ik een ondeugend kind, onder de ogen van zijn moeder. Zij keek met warmte. Hoe was haar gehuichel te rijmen met haar zachtheid? Haar lichaam golfde, haar ogen veroordeelden niet. Hoe kon ik dit alles met elkaar in overeenstemming brengen? Zulke tegenstrijdigheden, die ik bovendien nog maar veronderstelde, leken mij niet te combineren.

Haar houding bood een mengelmoes van mogelijkheden. Hoe

kon ik wijs worden uit die gedistingeerde chaos? Waarom zou zij mijn zelfvertrouwen vergroten, als het haar bedoeling was over mij te heersen? Hoogstens om mij achteraf des te dieper te kunnen vernederen. Ik streed met haar - zij niet met mij, waarom zou ze ook? - maar mijn oogleden waren verdedigend, mijn wimpers afwerend en kuis, gesloten en kwetsbaar. Ik deed niet voldoende mijn best. Mijn strijdbaarheid liet ik te veel afhangen van haar gedragingen. Pas als ik dacht, dat zij niet aanviel, kwam ik opzetten, en wanneer ik dacht, dat zij wel aanviel, verweerde ik mij niet. Dan sloeg ik de ogen neer. Zij reguleerde de hevigheid van het gevecht en kreeg de overhand door alleen maar aardig te zijn. Wilde ik winnen, dan moest ik plotseling naar voren treden. En de eerste stap was het opslaan van mijn ogen. Niet moeilijk. Zij was nog steeds een en al warmte. Vervolgens moest ik het gesprek over klimaten en jaargetijden voortzetten, alsof wij het niet onderbroken hadden.

De tweede stap bestond uit het uitbuiten van haar onwetendheid. Hieraan was een risico verbonden. Wanneer de verschijnselen, die ik toelichtte, haar al bekend waren, ook oorzaak en gevolg ervan, was wat ik zei overbodig. Dan verzwakte ik mijn positie.

Dat bracht weer twee mogelijkheden met zich mee, waarvan de eerste een splitsing vertoonde.

Indien haar onwetendheid niet echt was, kon zij denken, dat ik argeloos was en haar niet doorzag of dat ik dat wel deed, maar het bij mijn tactiek paste, het niet te laten merken. Als het laatste het geval was, stelde ik haar misschien voor een raadsel en was de kans groot, dat zij onzeker werd en voorzichtig en ging proberen, achter mijn motieven te komen. Dan was er een kans, dat zij zich bloot zou geven en dan was zij verloren.

De tweede mogelijkheid was natuurlijk, dat haar onwetendheid echt was. Dat zou nog het mooist zijn. Dan kon ik haar beleren en misschien wel een gevoel van minderwaardigheid geven, dat ik dan vervolgens, door te gaan relativeren en door bescheiden te zijn, omzette in bewondering en sympathie.

Ik besloot neutraal te beginnen.

‘U wandelt zeker veel in het bos?’

‘O, ja, ik geniet er dikwijls van.’ Zij knikte heftig en bovenal eerlijk. Een bemoedigend teken.

‘Het is ook prachtig.’ Niet zo goed, aarzelend, te weinig stuwend. Daarom wachtte ik niet op haar:

‘Heeft u belangstelling voor de natuur?’

‘Heel oppervlakkig.’ Eveneens eerlijk. Geen spoor van berekening. Ik wist genoeg; dit was het moment om door te stoten.

‘Maar u heeft toch zeker wel eens gehoord of gelezen, dat een koud voorjaar bij voorbeeld, een slechte fruitoogst als gevolg heeft?’ Hoe pedant. Ik dacht zelfs, dat mijn stem lallend klonk, dronken van triomf. Mijn keel was droog, ik lachte hikkend. Waarom eigenlijk? Wat ik gezegd had, was niet grappig. Nu liet ik merken, dat ik mij verheugde over haar aanstaande nederlaag. Mijn pret was voorbarig en onbeleefd. Ik had spleetoogjes, waarmee ik haar aankeek; dat was beledigend.

Ik wilde verslagenheid zien, maar zij was beminnelijk. Haar antwoord was elegant en vanzelfsprekend:

‘Maar natuurlijk.’

Toen zei ik:

‘O.’

Zij versloeg mij, door mijn kennis algemeenheid te geven, zij deed het niet nadrukkelijk of minachtend, zij had mij slechts welwillend op een vergissing gewezen. Ach, mijn heldendom was pure kitsch. Wat een aanmatiging, zo'n simpel ervaringsfeit de glans van wetenschap te willen geven.

Ik zat niet meer in mijn stoel, ik hing erin, als een dronkaard. Ik keek haar aan. Zij had medelijden. Ik kon haar begripvolle glimlach niet verdragen. De lust om de handen voor mijn gezicht te slaan, bekroop me. Ik keek langs haar heen, links van haar hoofd en ik zag de jongen. Hij stond aan het raam, onbeweeglijk, met de rug naar mij toe. Ik schrok. Zijn rug verachtte mij.

Hij had plotseling het recht met de rug naar mij toe te staan. Mijn straf werd nog verzwaard, door zijn kind-zijn. Wellicht

had hij, voordat ik zijn rug zag, dromerig naar buiten gekeken en deed hij het op dat ogenblik nog. Heel goed mogelijk. Maar nu had zijn dromerigheid als doel mij de rug toe te keren.

Zijn moeder liet mij haar gezicht zien; dat had op mij dezelfde vernederende uitwerking. Het drukte leedwezen uit. Straks zou zij de hand uitsteken om mij te condoleren. In haar ogen las ik: met medeleven. Op haar voorhoofd stond: gecondoleerd met uw zware verlies. Haar wangen duldden mijn tragiek. Haar kin had verdriet om mijn nederlaag. Haar mond was mededeelzaam, zonder te spreken. Als met een lens, haalde ik de rug van de jongen naar voren en plaatste die naast het gezicht van zijn moeder. De rug drukte haat uit, het gezicht liefde.

Allebei onverdraaglijk en bemoeizuchtig. Wat ik nodig had was onoplettendheid, geen beoordeling of gevoelens voor of tegen mij.

Ik ging rechtop zitten, houterig, waardoor het leek of ik aan de stoel vastgebonden zat. De bedoeling daarvan was, dat ik mij onttrok aan hun houding, de veroordelende van de jongen en de begrijpende van de moeder. Ik zocht de luwte. Daartoe moest ik een gesprek voeren, dat nergens over ging. De beste manier om te bereiken, dat wat ik zei zonder inhoud was, was geen gebruik maken van het woord. Ik zou mij moeten beperken tot betekenisloze klanken, die zelfs niets van mijn gevoelens verrieden.

Bij de eerste klank zou ze vragen: wat zegt u?

Dan gaf ik de volgende klank. Natuurlijk liet ik slechts medeklinkers horen; die gaven de grootst mogelijke leegte.

Zij zat, keek en zweeg, inschikkelijk en belangeloos, alsof wij elkaar al jaren kenden. Alvorens te beginnen, trachtte ik dezelfde rust te vinden. Ik keek haar aan, met holle ogen en glimlachte wezenloos. Maar háár ogen waren gevuld en warm en ook haar glimlach was warm. Ik besefte, dat het zinloos was, mij nog verder in te spannen. Het was niet waarschijnlijk, dat ik ooit haar volmaaktheid van evenwicht tussen houding en bedoeling zou kunnen evenaren.

Daarom begon ik maar. Ik sperde de mond open, maar moest

hem weer bijna geheel sluiten, want ik liet de k horen. Ik grijnsde erbij en keek scherp toe. Zij was niet verbaasd, glimlachte alleen nog intenser. Nogmaals bracht ik de k uit, evenwel zonder eerst mijn mond wijd te openen. Zij vroeg:

'Wat bedoelt u?'

Als antwoord ratelde ik de k af. Ik zat als een mummie in mijn stoel. Ik stotterde. Toen hoorde ik de jongen:

'Kù, kù, kù, kù, kù,' hard en met resonerende stembanden, stemhebbend dus, terwijl ik alleen mijn tong en verhemelte had gebruikt. Ik bespiedde zijn rug; die pestte mij. Zijn achterhoofd was nu verachtend geworden.

'Kù, kù, kù,' herhaalde hij. Hij knikte erbij. Ik keek naar zijn moeder. Zij begreep. Het was een spel, dat wij al eerder gespeeld hadden. Mijn starheid hoorde erbij. Ik moest verder spelen. Het zweet brak mij uit. Mijn hoofd werd heet, de rest van mijn lichaam koelde af. Ik dwong mij vrolijk te kijken. Haar gezicht moest een spiegel worden, waarin ik het mijne zag, gelijk aan dat van haar. Ik glansde.

'K, k, k,' zei ik. De jongen draaide zich om. Nu zag ik zijn voorhoofd, met de haarlok ervoor. Zo bood het geen openhartige aanblik.

Zijn borst bespotte mij. De knopen aan zijn blouse duidden op discipline, de ruit van de stof op vastberadenheid. Al stond zijn mond open, zijn gezicht was toch gesloten. Tenminste, dat leek mij zo. Hij stak de lippen naar voren en zei:

'Kù.' De discipline van zijn borst maakte mij bang. Ik durfde hem niet te antwoorden. Ik verplaatste de ogen naar rechts en kwam terecht in de ogen van de moeder. Waarschijnlijk keek ik haar smekend aan, want zij knikte mij bemoedigend toe. Het viel mij op, dat ik hijgde. Ik bleef haar aankijken, alsof ik niet bij machte was, mijn oogballen te draaien.

'Kù' zei de jongen. Ik zag hem niet. Heel zacht antwoordde ik:

'K.'

Toen schreeuwde de jongen:

'Kùùùhùhùhù.'

Moeizaam draaide ik mijn oogballen in zijn richting. Het deed pijn. Zijn gezicht was woest. Hij stond licht voorover gebogen. Zijn moeder keek naar hem. Ik zag, dat haar haar in een knoet zat, die voor haar nek hing. Ook zag ik, dat haar japon aan de achterkant met een ritssluiting sloot. Haar stem klonk:

'Schreeuw niet zo.' Daarna wendde zij zich tot mij.

'Hij weet soms niet, hoever hij gaan kan,' zei ze verontschuldigend. De handpalm van de rechterhand legde ze tegen haar wang.

'U kunt het goed met hem vinden,' vervolgde ze. Ik ging voorover zitten en steunde met de ellebogen op mijn knieën. De handen vouwde ik en ik antwoordde:

'Ja.'

'Het lijkt me, dat hij zeer op u gesteld is.'

'Och.' Ik haalde de schouders op en keek naar haar laars. Eigenlijk moest ik rechtop zitten, maar de laars was te mooi om hem niet goed te bekijken.

Ik vroeg mij af, wat ik had moeten doen, wanneer ik van houding was veranderd. De situatie was niet ongunstig. Het leek erop, dat zij op mijn hand was, maar zij had nog aandacht voor de jongen. Hij moest alleen komen te staan. Wanneer hij zich geïsoleerd en eenzaam voelde, zou hij zich vanzelf uitleveren. Waarom niet aan zijn moeder? Hij kon gemakkelijk op haar liefde rekenen. Hij hoefde maar te zeggen, dat hij zich ziek voelde en zij zou al haar zorg aan hem wijden. En dan werd ik overbodig.

De laars bewoog.

Ik moest mij tussen hem en zijn moeder plaatsen. Iedere poging haar te bereiken moest ik verijdelen. Als zij problemen had, moest ik zien te ontdekken welke. Vervolgens zou ik mij opwerpen als raadgever. Zij biechtte en ik leidde haar geest. Misschien zou zij mij tenslotte gaan appreciëren. Ik kon beginnen met haar te vleien. Zeggen, dat haar laarzen mooi waren. Rechtop zitten, niet op de jongen letten. Gaan staan, hem de rug toekeren. Mijn lichaam als wig gebruiken. De laars strelen, de soepelheid van het leer bewonderen.

Ik richtte mij op en zuchtte. De wijsvinger zette ik tegen de kin. Ik wilde over de laarzen beginnen, maar ik kon het niet. Ik zou niet alleen flirten, maar mij bovendien, door de aanwezigheid van een zoon, onzedelijk gedragen.

De zoon leunde met de rug tegen de vensterbank. Toen hij zag dat ik naar hem keek, zei hij:

'Kù.'

Daarom sloeg ik de ogen neer. Ik veronachtzaamde hem nadrukkelijk. Vervolgens stond ik op, maar bleef voor mijn stoel staan.

'Gaat u weg,' vroeg de moeder. Die vraag kon ik niet gebruiken.

Er was geen reden voor mijn verblijf in het huis. Waarom zou ik níet weggaan. Dat ik bleef, om de fantasieën van een kind te kunnen horen, lag buiten elke gebruikelijkheid. Toch werd ik aanvaard. Maar om mijn plan te kunnen uitvoeren, mocht mijn aanwezigheid niet voorlopig zijn. Om mij te vestigen, mocht ik niet over haar laars praten, wel over de problemen van haar leven. Als die er niet waren, moest ik ze scheppen. Ik glimlachte en vroeg mij tegelijkertijd af, hoe vaak ik dat al gedaan had.

'Wanneer u het goed vindt, zou ik graag nog even blijven.'

'O, maar u bent welkom.'

Ik ging weer zitten en dacht koortsachtig na over een onderwerp. Een moeilijkheid daarbij was, dat ik mij niet alleen in de kamer bevond. Zij was er ook en ik moest mij met haar bezighouden. Ik kon praten, maar wanneer ik dat deed over iets, dat buiten mijn plan lag, met andere woorden, over iets, dat haar niet aan mijn kant zou brengen, zou er misschien een sfeer van onverschilligheid ontstaan, die ik dan, wanneer ik een geschikt onderwerp gevonden had, weer zou moeten veranderen, wat weer extra moeilijkheden met zich mee zou brengen. Ik zou bij voorbeeld de plotselinge ommezwaai in het gesprek moeten verantwoorden, door intonatie, stembuigingen houding, tenminste, wanneer ik er niet in slaagde, wat waarschijnlijk was, het gesprek geleidelijk een andere kleur te ge-

ven, welk procédé op zijn beurt weer problemen op zou leveren als logische voortzetting, natuurlijkheid, geen wringende overgangen enzovoort. Bovendien, onder het praten kon ik niet goed nadenken.

De moeilijkheden leken mij, gezien de korte voorbereiding en de noodzaak tot improvisatie, onoverkomelijk. Het enige dat mij overbleef, was zwijgen, niet uit gebrek aan gespreksstof of uit verlegenheid, maar betekenisvol. Ik moest mijn zwijgen een zo onontkoombare en omvangrijke inhoud geven, dat zij het niet als een leegte zou voelen en uit verveling het woord tot mij zou richten. Om een dergelijk gewichtig zwijgen te bereiken, moesten mijn houding en gelaatsuitdrukking veelzeggend zijn. Mijn manier van zitten moest belangrijk of desnoods totaal zijn, in mijn ogen moest ik een expressie leggen, die elke vraag overbodig zou maken. Maar hoe? Ik was bang, dat mijn talent inhoud te liegen, kleiner was, dan inhoudsloos te zwijgen. Maar ik moest!

Plotseling rees echter een nieuwe twijfel. Zou het liegen van een inhoud, niet zoveel aandacht voor mimiek en houding vergen, dat ik aan nadenken eenvoudig niet toekwam? Nog minder zelfs dan wanneer ik praatte? Maar waarom dan slechter kunnen nadenken tijdens acteren dan tijdens praten? Of was die rangschikking willekeurig, ontstaan doordat ik eerst het praten had overwogen, of omgekeerd?

Het zag ernaar uit, dat ik eerst nog naar verschillen in moeilijkheidsgraad zou moeten zoeken, alvorens te kunnen besluiten, welke methode verkieslijk was.

En ik had al zo lang gezwegen.

Maar hield dat niet in, dat ik in feite de laatste methode al toepaste, spontaan en onopzettelijk? En was niet gebleken, dat hij voldeed? Al die tijd had ik gezwegen en op mijn noch op haar houding gelet. Natuurlijk. Maar dat eerste zwijgen had ik al verknoeid, en het feit, dat ik gezwegen had, wilde nog niet zeggen, dat ik het betekenisvol had gedaan. Misschien verveelde zij zich al en stond zij op het punt een vraag te stellen, die ik niet zou kunnen voorkomen, want nu het onopzettelijk zwijgen

was afgelopen, moest ik het opzettelijk gaan doen, waarbij het de vraag was, of het zou lukken inhoud aan te brengen, voordat zij ging praten.

Al hoefde ik het zwijgen slechts voort te zetten, ik kon het niet meer. Ik had plotseling de zekerheid, dat ik het nooit zou kunnen, zonder dat mijn houding belachelijk en mijn aanwezigheid overbodig werd.

Ik moest praten, ik voelde, dat het zwijgen pijnlijk werd, en ik zag, dat ik haar niet langer kon laten wachten, zonder haar teleur te stellen. Zij drong mij de eerste methode op.

Ik ging praten. Mijn stem liet ik langzaam aanzwellen, om de stilte niet abrupt te verbreken. Wat ik deed moest harmoniëren met haar en het interieur. De jongen hoorde er niet bij.

Ik kon mijn stem niet laten afgaan als een geweerschot. De atmosfeer, die op het punt van ontbinding stond, zou op slag bedorven zijn.

Ik ging verzitten, niet onwennig, maar alsof ik mij thuis voelde en ik kuchte, achter mijn hand. Ik keek haar aan, zag in een flits de jongen, die opnieuw met de rug naar mij toestond.

Die flits hield aan, toch keek ik naar haar, zelfs vriendelijk, maar ik bleef de rug van de jongen zien, in de uiterste hoek van mijn oog. Ik opende de mond om te spreken, maar het ging niet. De rug was nog verachtender dan voorheen. Hij had de uitwerking van een vinger, die zich op mijn lippen legde. Het zweet brak mij uit. Mijn mond stond open en ik moest dus geluid maken, maar de rug stak als het ware al in mijn keel en ik voelde, dat de kamer plotseling prachtiger werd en glanzend, maar ik lelijk. De kamer verwierp me en de rug zette haar daartoe aan. Wilde ik kunnen spreken, dan moest ik de rug doorslikken of uitspuwen en de kamer van haar glans ontdoen.

De fractie van mijn gezichtsveld, die door de rug in beslag genomen werd, breidde zich uit als een olievlek. Heel mijn linker oog werd er door bedekt, hoewel dat toch voornamelijk op de vrouw gericht was. Ook mijn hersenen beperkten zich niet tot de helft, die met dat oog in verbinding stond. Het hersen-

deel voor mijn rechteroog werd steeds kleiner.

Ik keek met het rechteroog naar haar, maar het was, of zij opzij geduwd werd, zij versmalde, werd tegen de rug plat gedrukt. Zij werd een streep, vooral haar gezicht was lang, alsof ik het in een holle spiegel zag, zij werd zo dun en ijl, dat zij uit mijn bewustzijn dreigde te verdwijnen. Ik zag nog dat zij haar mond opende. Om wat te zeggen.

En plotseling consolideerde zij zich. Zij werd niet smaller meer. Ik zag haar mond, hoog als een deuropening en eromheen vormde zich een langgerekte lach. Haar ogen keken omlaag, naar mijn mond, die ook openstond, want ik had iets willen zeggen, maar wist niet wat. Toen zij de samenloop ontdekte, verbreedde haar lach zich. Zij veroverde mijn hersenen en drong de rug naar de achtergrond.

Het interieur glom niet meer. Mijn keel was leeg en schoon. Tegelijk sloten wij de mond. Ik lachte ook, opgelucht, en mijn stem klonk, terwijl ik met de hand gebaarde:

‘Gaat uw gang.’

‘Dank u.’ Zij knikte.

‘Lust u een kopje thee?’

‘Heel graag.’

Zij stond op en ging op de deur af, waarnaast een belknop zat, die zij indrukte. Terwijl zij dat deed, stond zij volkomen rechtop, niet stram of met een nadrukkelijk rechte rug, maar alsof haar lichaam geen gewicht had en het ieder ogenblik op kon stijgen.

Ook stond zij met het gezicht naar de muur en ik zag heel duidelijk, dat haar ogen op de wijsvinger, waarmee zij de bel indrukte, gericht waren en dat zij glimlachte, alsof zij verbaasd was, dat zij de knop meteen raakte en hem niet eerst een keer had gemist. Toen draaide zij zich om en ik dacht, dat zij naar haar stoel zou terugkeren, maar zij stak de kamer over en ging naar het raam, naast de jongen.

Ik schrok.

Zij legde de arm om zijn schouders en keek, samen met hem, naar buiten.

Dit was in strijd met mijn plan. Zij legde zelfs haar wang op zijn hoofd en fluisterde met hem. Ik kon niet verstaan wat zij zei, maar het klonk teder.

Zij was hem niet vergeten. Hij antwoordde haar niet. Wel zag ik hem vaag knikken. Zij wreef haar wang over zijn haar en drukte hem tegen zich aan.

Zij stond licht voorovergebogen, leunde met de ellebogen op de vensterbank.

Kon ik mij in hun intimiteit mengen? Nee.

Ik was wanhopig. Wanneer zij niet fluisterde, zoemde zij en rook aan zijn haar. Zij moest daarmee ophouden. Maar waarom zou ze? Zij had geen enkele reden, zich in mij te verdiepen. Ik was saai. Als zij zich met mij bemoeide, dan was dat uit medelijden of beleefdheid.

Maar haar glimlachen dan en haar onafgebroken vriendelijkheid en belangstelling, toen zij tegenover mij zat. Toch beleefdheid?

Deed zij alleen zo, om mij moed in te spreken en mij over mijn schroom heen te helpen? Dacht zij, mij een soort aanvullende opvoeding te moeten geven? Misschien was ik voor haar niet meer dan een volwassen kind, dat door een ander kind mee naar huis genomen was en last had van drempelvrees.

Zij zoemde.

Mijn mislukte pogingen, een gesprek te voeren, moesten haar wel in die mening sterken.

Haar gezoem werd onverdraaglijk.

Hoe kon ik er ooit in slagen haar sympathie te winnen, als zij nog troost zocht bij haar zoon?

Ik zag nu twee ruggen, die mij vijandig waren. Zij vormden een gesloten blok. Alleen de bediende, om wie gebeld was, kon ze scheiden. Ik niet. Zijn inmenging zou zakelijk zijn. Die van mij zou worden uitgelegd als jaloezie en onbescheidenheid. Wanneer ik wat zei, zou ik hun tederheid schenden, de bediende zou hem slechts afbreken.

Ik strekte de handen, zette ze tegen elkaar, stak ze tussen mijn knieën en keek omlaag, langs mijn overhemd, dat over

mijn broek bloesde en verder, langs mijn gulp, waarna ik mijn benen volgde, tot de plaats waar de handen zaten. Daar stopte ik.

Ik had mijn overhemd gezien, dat om mij heen flodderde en mijn broek, die op de heupen te wijd was en daardoor, wanneer ik zat, sterk geplooid was.

Zo bleef ik zitten, want ik werd terechtgewezen.

Naast zoemen en fluisteren, werd aan het raam nu ook gegiecheld. Zij belasterden mij.

Het beeld van mijn armzalige kleding, hing mij voor de geest. Mijn figuur was verre van imposant.

Ik zat op de beklaagdenbank, voelde mij onbehaaglijk, merkte, hoe een rilling mij doortrok. Plotseling had ik het koud. Mijn handen waren bedekt met rode vlekken. Ik wachtte op de bediende. Hij zou de kamer vullen met zijn warme lichaam en mij uit mijn isolement halen, mij koesteren met zijn stem.

Maar intussen gebeurde er niets. Ik zat, zij groeiden aan elkaar, hielden samenspraak en waren teder. De jongen giechelde. Misschien kietelde zijn moeder hem.

Ik had de indruk, dat de muren van de kamer weken en plaats maakten voor een vochtige kou.

De moeder zoemde, zij kietelde en de jongen giechelde. Ik zag het kietelen niet, ik veronderstelde het.

Er klonk een gefluisterd woord, ongewoon hard en toch veraf, zij waren immers met de muren mee geweken:

‘Schat.’ Luid gekir, of gegiechel, ik kon die twee niet goed uit elkaar houden. Het leek me het beste, aan de drie geluiden, gezoem, gefluister en gegiechel geen vierde toe te voegen. Gegiechel dus, terwijl ik rilde en hunkerde naar de bediende. Het welslagen van mijn plan hing van hem af. Als hij zich tenminste gedroeg zoals dat nodig was, om mij te redden.

Het was de vraag, of zijn optreden beantwoordde aan de voorstelling, die ik mij ervan maakte. Waarschijnlijk niet.

Hij zou de nood, waarin ik verkeerde, niet eens opmerken. Waarom zou hij wel? Ik was een verachtelijk individu, dat genadiglijk in het huis werd toegelaten. Vermoedelijk zou hij mij

zelfs niet eens zien, omdat dat niet hoorde. De zaak was hopeloos. Ik had weinig van hem te verwachten.

Maar al bood hij mij zijn diensten niet aan, hij brak af en van iemand, wie het geleerd was te dienen door zich op de achtergrond te houden, was dat het enige dat ik kon eisen.

Maar hoe brak hij af? Deed hij het oppervlakkig, dan zou de moeder zich even omdraaien en hem de opdracht geven om zich vervolgens weer aan de jongen te wijden. Was hij evenwel een indrukwekkende verschijning die aandacht eiste, dan deed hij het ingrijpend.

Maar wanneer ik uitging van het dienende van zijn taak, was het dan niet waarschijnlijker, dat hij een man was zonder persoonlijkheid, een tweede-rangsfiguur, die geruisloos en onopvallend kwam en ging, zonder de minste invloed te hebben op het gedrag van de jongen en diens moeder? Hoe zou hij, behorende tot het decor, ook maar iets aan het spel van zijn meerderen kunnen veranderen?

Ik keek op en zag de ruggen. Zij deinden voor het raam, ver weg. Ik zag opnieuw hun tederheid, die in het interieur geïntegreerd was.

Hoe was het mogelijk, dat ik bij hen en de kamer zo volkomen uit de toon viel. Mijn houding? Of mijn kleding? Maar de jongen was toch ook eenvoudig gekleed. Waarom was zijn rug dan tóch spottend?

Ik wist het, zijn rug was vol leedvermaak over mijn nederlaag. Kleding deed er niets toe. Daarentegen was de rug van zijn moeder onnadenkend. Zij bedoelde het niet zo. Maar zij ontmoedigde mij daardoor niet minder.

Twee ruggen, waarvan de een mij verachtte en tegelijkertijd een idylle had met de andere rug, die niet eens aan mij dacht en dat was nog wreder.

Ik herinnerde mij het verhaal over de naakte meid, die met de bediende stoeide. Was dat stoeien een aanwijzing voor de plaats, die de bediende in de hiërarchie van het huis innam? Misschien. Als hij het deed, om een machtspositie in stand te houden en de jongen te overdonderen met zijn mannelijkheid

en kracht. En dan kon hij wellicht ook ingrijpend afbreken.

Maar het was even goed mogelijk, en aan die mening gaf ik de voorkeur, dat hij stoeide in opdracht, als een gladiator, tot vermaak van de heersers.

Ik haalde de handen tussen mijn knieën vandaan en wreef ze over elkaar. Ze waren klam. Daarna drukte ik ze tegen mijn gezicht. Ze waren ook kil.

Aan het raam klonk een zachte kreet. De ruggen woelden. Ik hoorde gezoem. Een bijenkorf. Plotseling moest ik lachen.

'Ha, ha,' heel zacht.

'Zoem, zoem,' klonk als antwoord.

En ineens zag ik de rug van de moeder niet meer, maar wel haar hoofd, dat naar de jongen gewend was. Haar profiel zoemde. Zij gedroeg zich onbeschaamd. Maar waardoor?

Omdat zij met de jongen samen was, op een manier die geen rekening hield met toeschouwers. Doordat ik in de kamer was, stelde zij zich aan. Zij gaf zich bloot in een hoedanigheid, die voor mij eigenlijk geheim moest zijn. Zij gunde mij een onsmakelijke blik achter de façade van de omgangsvormen. En ik keek.

Zij was een verliefd schoolmeisje, dat zoemde en nog wel voor haar zoon. En ik was erbij. Zij degenereerde. Zij nam zich niet in acht, zij maakte zich ronduit belachelijk. En ik lachte. Zoem, zoem. Hoe was het mogelijk! Zij bevrijdde mij. Haar rug was helemaal verdwenen. Ik zag nog slechts haar kinderachtige profiel.

Zij gedroeg zich onkies en de jongen deed mee, met de rug naar mij toe, omdat hij zich schaamde, want ik keek naar hem. Hij had een zielige rug, een rug, die niet anders kon dan zich aan de vrijages van de moeder te onderwerpen. Een moeder, die zich aanstelde en hem daardoor kleineerde.

Maar hij had gegiecheld. Ach, hij moest wel.

Ik lachte. Wat een tweetal. Mijn houding was die van de theaterbezoeker, onderuit gezakt in zijn fauteuil, die zich vermaakt om het drama, dat door overdreven spel aan zijn doel voorbijschiet. Ik zegevierde.

Wat had ik gedaan? Ik had hun tederheid vermoord, door te kijken. Het karakter van hun samenzijn werd bepaald door mijn visie erop. Eerst keek ik verslagen. Dat maakte hun houding afwijzend. Door vergelijking van het gezoem met een bijenkorf lukte het mij sarcastisch te kijken. Daardoor werd hun tederheid kwetsbaar.

Het voorval was een herhaling, zij het in andere vorm, van de gebeurtenis op de trap, met de knieholten van de jongen.

Mijn blik was opnieuw toonaangevend gebleken. Ik had er hun samenzijn mee ontluisterd.

Het effect van hun houding op mij was afhankelijk van de intentie, waarmee ik naar ze keek. Op die manier kon ik ieder van hun gedragingen aan mijn bedoelingen ondergeschikt maken.

Zij waren aan mijn willekeur overgeleverd.

Nu mijn blik op de twee aan het raam een overwicht gekregen had, keerde de kamer weer tot zijn ware afmetingen terug en had ik geen last meer van de kou. Ik gloeide zelfs en jubelde in stilte en voelde mij een groot triomfator. Zoem, zoem, om te schateren. Ik sloeg de benen over elkaar en keek geamuseerd toe, volkomen op mijn gemak.

Toen hoorde ik voetstappen in de gang. Ik zag, dat hun niets was opgevallen. De deur werd geopend. De bediende trad binnen.

Hij zag mij en ik hem. Hij sloot de deur en keek naar het raam. Ik dacht dat de moeder schrok. Zij liet de jongen los en draaide zich om.

‘O, ben je daar?’ Zij had de handpalmen dwars op elkaar gelegd en de vingers omgebogen.

‘Inderdaad, mevrouw.’

Haar gezicht had strak gestaan. Nu brak een glimlach door. Ze wist geen raad met haar handen.

‘Wil je thee brengen?’ Zij gaf geen order in de vragende vorm, maar verzocht hem iets.

‘Ook voor de gast?’ Hij wees op mij. Zij knikte en liet een onzeker lachje zien. Stond de bediende boven haar gezag? Het

zou mij niet verwonderen.

Hij was een bastaard, met een grof gezicht en een rauwe, schreeuwerige stem. Hoe kwam hij in dit huis?

Hij wendde zich tot mij:

'U bent dus de gast.' Smalend. Hij was tandeloos.

'Ja.' antwoordde ik. Hij stond vlak voor me. Ik keek naar hem op. Hij was groot. In zijn wijde neusgaten woekerde een zwarte haargroei. Zijn neus was platgeslagen. Hij grijnsde brutaal. Waarom bleef hij staan? Hij benam mij het uitzicht op de moeder en de jongen. Waarschijnlijk stonden zij roerloos, want ik hoorde ze niet.

Ik moest omhoog kijken. Ik deed het met blinde ogen.

'En de gast wil thee?'

'Ja.' Mijn stem klonk ijzig.

'Wilt u nu opzij gaan?'

'Opzij?'

Ik zag slechts zijn lippen. Hij maakte me woedend. De moeder en de jongen grepen niet in. Zij bestonden niet. Daarom moest ik de autoriteit zijn. Kon ik dat? Vanaf dat de bediende was binnengekomen, had ik stand gehouden maar hoe kort was dat!

Deze hersenloze mens had ingrijpend afgebroken. Hij was de allerdomste, die ik ooit ontmoet had. Van zijn minderwaardige soort konden er niet veel bestaan. En hij vocht met de naakte meid!

De lust, hem een trap in het kruis te geven, bekroop me. Ik haatte zijn type, dat rondliep zonder voorhoofd. Vergeleken bij hem, was zelfs mijn ellendigste houding nog gracieus en intelligent. Ik schaamde mij, van hetzelfde biologische ras te zijn als hij. Ik wilde hem liever beest noemen. Om hem weg te jagen, moest ik eigenlijk ksssst zeggen, als tegen een hond. Maar dan zou hij gaan vechten, omdat hij zich beledigd voelde. En dat laatste was een afgrijselijk wonder. Hij was natuurlijk een trots mens, de smerige proleet.

Om hem te kunnen bestrijden, moest ik mij ver boven hem verheven voelen. Zijn type dacht nooit. Het enige, dat hun

hersens deden, was lichtprikkels vertalen in handelingen.

Wanneer ik met hem redeneerde, zou hij zich bedreigd voelen. Praatte ik onzin, hij zou mij zonder aarzelen als zijn gelijke erkennen.

Ik moest optreden als een wijze. Ik liet mijn blindheid varen. Mijn ogen dwaalden over zijn gezicht. Ik zag zijn zwarte haar, dat in een kuif over zijn ogen viel. Behalve dat ik wijs optrad, leek het me verstandig, het voorzichtig te doen. Hij zou mij naar de keel kunnen vliegen. Zijn postuur was flink. Uit de mouwen van zijn jasje kwam dik haar tevoorschijn, dat op zijn polsen groeide, als mos op een boomstam.

'Wat bent u van plan?' vroeg ik bedaard.

'Niks.' Hij ronkte.

'Kunt u niet beter de opdracht van mevrouw uit gaan voeren?' Tot mijn opluchting, trad er geen verandering in zijn gezicht op.

'Als ik u goed bekeken heb.'

'Wat is er dan aan mij te zien?'

'Ik moet om u lachen.'

'Waarom?'

'Daarom.' Hij lachte. Zijn stem klonk als een trompet. Zijn mond stond wijd open. Ik zag het tandvlees in de bovenkaak en het verhemelte. Graag had ik hem een bijtend zuur in de keel gegoten.

Ik stond op en trad voor hem vandaan. De moeder stond in dezelfde houding, als ik haar het laatst gezien had. Zij wreef de handen over elkaar.

De jongen stond aan het raam, met de rug tegen de vensterbank, onverschillig. Toen ik was opgestaan, hield de bediende op met lachen. Hij wendde zich tot de moeder en zei, met stroeve tegenzin:

'Dus meneer moet ook thee.' Hij voelde zich verongelijkt, omdat hij voor mij moeite moest doen. Toch had hij geen houding, slechts een lichaam. Zijn hand wees in mijn richting, terwijl zijn hoofd tussen de moeder en mij heen en weer draaide, als een windvaan.

Zij wreef zich de handen en knikte, niet als werkgeefster, maar als een kind dat angstig zijn schuld toegeeft.

Achter haar stond de jongen. Hij lummelde. Het voorval ging hem niet aan. Hij leunde, met de handen in de zakken, en keek van de een naar de ander, doch rustte telkens lang bij de bediende. Ik wist plotseling, dat alleen hij werkelijk boven hem stond. De bediende stoeide immers voor hem. Al was het een leugen, het was niettemin een symptoom van zijn gezag.

Regeerde de jongen het huis? Was de bediende zijn handlanger? De moeder leek me hun slachtoffer. Zij was tegen hen beiden niet opgewassen. Waarom ontsloeg zij de bediende niet? Omdat zij, als onderdaan, niets aan het beleid van haar zoon veranderen kon.

De bediende stribbelde tegen. Als hij gehoorzaamde, was dat in naam van de jongen. Ik wachtte op een geheim teken tussen hen beiden.

Maar de jongen hield zich weergaloos afzijdig. Hij lummelde perfect. De bediende liet zijn arm zakken, hield zijn hoofd stil en grijnsde. Zijn tandvlees kwam bloot. Hij keek niet naar de jongen maar naar mij. Aan míj liet hij zijn tandvlees zien. Hij haalde de schouders op en zei: ‘Ik ga al.’ Hij sjouwde weg, rakelings langs mij, opzettelijk.

De moeder keek hem na. Met afkeer in haar ogen?

Zij wreef zich nog steeds in de handen. Voor het eerst zag ik haar in verwarring.

‘Neemt u mij niet kwalijk.’ Ze sprak vlug. Haar gezicht stond strak. Met een gebaar van de hand, nodigde zij mij uit weer te gaan zitten. Zij nam tegenover mij plaats.

‘U moet niet op hem letten,’ ging ze verder. ‘Hij is enigszins gestoord.’ Ze zocht naar een houding. Op dat ogenblik was zij aan mij onderworpen. Ik moest die kans uitbuiten. Door gebrek aan houding nam zij mij misschien in vertrouwen.

Nu was zij degene, die moest mededelen en niet ik. Zij wist, dat ik gezien had welke plaats zij in de hiërarchie van het huis (een hiërarchie van de macht), innam.

Misschien zou zij nu trachten, mij voor haar te winnen om

haar positie te versterken en een blok te vormen, dat, althans in aantal, gelijkwaardig was aan dat van haar zoon en de bediende.

Ik keek naar de jongen. Hij had de onderarmen op de vensterbank gelegd en keek de kamer in. Speciaal keek hij naar de deur. Hij was onaangedaan. Hij leunde. Hij bewoog zich niet.

Zijn moeder bewoog de hand over haar rok. Zij streek, zonder dat dat nodig was. Maar dat was niet het belangrijkste. Wat zij deed, was die beweging noodzakelijk maken. Zij keek ernaar, alsof haar aandacht er onmisbaar bij was.

Zij moest dat doen, anders moest zij spreken en wat nog erger was, kijken, naar mij. Zij legde zich erop toe, haar bezigheid niet overbodig te doen lijken, om zelf niet overbodig te worden, ongeveer even overbodig, als de stoel, waarin zij zat.

Maar de jongen. Hij stond onbeweeglijk. Maar hij was. Hij hoefde niets te doen om zich te manifesteren.

Goed, hij keek naar de deur. Maar wat zou dat. Hij keek niet om zich te bevestigen, alleen omdat hij ogen had. Staande aan het raam, was hij min of meer volmaakt.

Hij had een lichaam, maar hoefde daar niets mee te doen. Het bestond en dat was zijn grootste triomf. Hoe zou ik hem ooit op mij jaloers kunnen maken?

Ik vond mijn houding bij de gratie van die van de moeder. Alleen doordat ik met haar contrasteerde, was ik iets.

Maar wat had dat te betekenen, in vergelijking met de jongen? Helaas, bitter weinig.

Hij had geen tegenhanger nodig. Ik wel. Hij was een voldongen feit, terwijl ik op dat moment slechts zijdelings bestond.

Ik benijdde hem. De jongen, het kind, bestond moeiteloos. Hij gedroeg zich niet. Hij was er, zonder meer.

Wat waren mijn houdingen daarentegen armzalig en kunstmatig. Ik zat, maar dat kostte mij inspanning. Ik paste mij aan, terwijl hij een voorbeeld was. Voortdurend stemde ik mijn gedragingen af op de actie van de moeder. En dan noemde ik mijn volgzaamheid list en mijn onzekerheid berekening. Ik schaamde mij.

Wanneer ik gebruik maakte van de hulpeloosheid van de moeder, leek dat heel sluw. Maar in feite, liet ik mijn tactiek van haar afhangen, omdat ik niet in staat was, de gebeurtenissen af te dwingen.

Ik keek naar haar. Zij keek ook naar mij, ernstig. De hand lag stil in haar schoot. En zij keek. Zij bestond weer. Zij werd niet langer vervangen door een beweging. Ik was verbijsterd.

Hoe had zij dat zo vlug klaargespeeld?

Kon ik er nog op rekenen, dat zij bij mij te biecht ging? Zo niet, wat moest ik dan doen? Moest ik haar opnieuw gaan overtreffen, in kennis, of wat dan ook?

Waarom sprak zij niet? Hoe moest ik haar aankijken? Als ik glimlachte, zou zij dat misschien opvatten, als een schending van haar ernst.

Ik kon het kijken vervangen door spreken. Om dat effectief te doen, moest ik een onderwerp hebben, dat bij haar stemming paste. Zij was kennelijk somber. Dan moest ik een overeenkomstig onderwerp hebben. Maar wat was dat eigenlijk?

Misschien over de bediende? Of was het beter, dat ik haar opvrolijkte? In ieder geval moest ik iets doen. Maar wat? Praten, niet kijken.

Ik keek nog steeds naar haar. Zij bleef onveranderlijk. Ik wilde mijn ogen neerslaan. Als ik dat deed, nam zij de leiding over. Ik glimlachte, ik kon niet anders. Mijn handen waren koud. Ik glimlachte zelfbewust, met moeite.

Waarom praatte zij niet?

Ik kreeg de neiging, naar de jongen te kijken. Al was het maar schichtig. Maar ik durfde niet. Ik zou het onderspit delven. En dat liet mijn samenwerking met de moeder niet toe. Tenminste, ik wilde samenwerken. Wilde zij ook?

Zij leek niet van plan, mij bekentenissen te doen.

Plotseling ademde ik. Ik voelde mijn borst op en neer gaan. De lucht suisde door mijn neus. Ik voelde tevens, dat ik haar had. Mijn schedel zat er vol mee. Hoofdhaar en adem. De gedachte eraan wond mij op.

Toen keek ik schichtig naar de jongen. Hij staarde mij aan. Ik

had het geweten. Ik keek alweer naar de moeder. Maar bij het voelen van hoofdhaar en adem was het voelen van ogen gekomen.

Door naar de moeder te kijken, was ik werkzaam en heel kort dacht ik, het spreken erdoor te kunnen vervangen. Maar terstond bemerkte ik mijn vergissing. Wat had ik aan een werkzaamheid, die statisch was, niets meer dan een toestand. Het was te weinig. Er moest een bewéging naast komen. Het spreken. Waarover deed niet meer terzake, als ik maar sprak. Of zij. Dat zou gemakkelijker zijn en trouwens, het hoorde ook zo. Zij was de gastvrouw en het was haar taak, de conversatie op gang te houden.

Maar zij keek en ik keek terug. Het was een wedstrijd. Wie als eerste de ogen neersloeg. Afwenden betekende ook de nederlaag.

Dus niet naar de jongen kijken.

Ik had het idee, dat mijn hoofdhaar sneller groeide dan gewoonlijk en dat mijn adem werkelijk suisde.

Het was verbazingwekkend, dat ik haar ogen zag en dat ik dat zien volhield. Haar oogleden en wimpers waren onzichtbaar. Ik zag haar ogen puur. Ze waren kostelijk, van een fraaie, bruine kleur, met een kleine pupil in het middelpunt.

Ik legde me erop toe, intenser naar ze te kijken. Zo ontdekte ik, dat ze behalve ernst ook droefheid uitdrukten en dat die twee stemmingen niet van elkaar te scheiden waren, dat wil zeggen, dat de ernst niet links in het oog zat en droefheid rechts, of omgekeerd en dat ook niet uit te maken was, welke overheerste, noch dat de een het gevolg was van de ander. Zij lagen niet naast, maar achter elkaar, zonder dat te zien was, welke voor of achter lag.

De droefheid vertederde me. Plotseling was ik mij ervan bewust, dat, wanneer ik op die droefheid inwerkte, zodat hij groter werd en ging overheersen, de moeder haar weerbaarheid misschien zou verliezen, wat het mij eenvoudiger zou maken, haar te benaderen.

Maar hoe die droefheid te vermeerderen? Natuurlijk door te

spreken, het oude probleem.

Ik vergat de wedstrijd. Het kijken was niet belangrijk meer.

Ik sloeg de ogen neer en kondigde het spreken aan met een glimlach, niet open, want misschien zou dat haar ernst prikkelen zich te verdiepen, maar gelaten, om te laten zien, dat ik instemde met haar droefheid en bereid was mij eveneens bedroefd te voelen.

Ik moest haar overtuigen van mijn medeleven en haar stemming overdrijven tot in het monsterachtige.

Mijn houding zou aandachtig moeten zijn en ontvankelijk, om haar te bewijzen, dat haar droefheid niet pathetisch was, maar oprecht.

De overdrijving

De gelatenheid in mijn glimlach verving ik door sentimentaliteit. Ik zei, met kreunende stem:

'Ach.' Vervolgens keek ik op. Mijn oogopslag was gekweld. Ik maakte met de rechterhand een neerwaarts gebaar, alsof de zaak hopeloos was.

Van de hand in de schoot maakte zij een vuist. Dat was haar enige reactie.

Ik keek naar de jongen. Hij was toeschouwer noch deelnemer. Hij staarde naar de grond.

Ik vertegenwoordigde een gevoel, hij alleen zichzelf. Zijn bepantsering zat onwrikbaar, terwijl ik voortdurend mijn heil achter andere schilden zocht, die dan nog niet sterker waren dan krantepapier.

Hij snotterde. Het was ongelooflijk, dat hij dat kon, zonder aan waardigheid in te boeten. Hij snotterde afwijzend, om mij te ontmoedigen. En hij slaagde daarin. Het geluid dat zijn snot maakte, bracht mij aan het twijfelen.

Ik wendde de ogen van hem af en realiseerde mij tegelijkertijd, dat mijn twijfel bruikbaar was. Eindelijk hoefde ik iets níet voor te wenden. Mijn houding had niveau gekregen, en ik hoopte dat de moeder dat zou zien. Afgezien van de emotioneel

onprettige kant van de twijfel, was er nog een aantrekkelijk gevolg: Ik hoefde mij minder moeite te getroosten. Een en ander zou vanzelf gaan, gestuwd als ik werd, door een innerlijke tragiek.

Die gedachte dreigde me blij te maken. Het gevaar was groot, dat ik de twijfel tot doel verhief en er mij aan overgaf, om de twijfel zelf en het gemak waarmee ik hem te voorschijn toverde. Ik moest weliswaar overdrijven, maar mocht mij toch niet zo sterk in het middel verdiepen, dat ik vergat, de schakeringen aan te brengen, die door de reacties van de moeder noodzakelijk werden.

Tot nog toe had zij slechts de hand dichtgeknepen. Het was misschien een aanwijzing, dat zij mijn stemming had opgemerkt.

Ik keek haar aan, tenminste dat wilde ik. Zij had de ogen neergeslagen. Haar mond was gesloten, niet vastberaden, met de lippen in een rechte lijn, maar verbitterd, de mondhoeken iets omlaag.

Zij had mijn twijfel niet gezien. Nu kon ik proberen haar verbittering te verzachten. Ik moest haar week maken, kneedbaar.

Nogmaals zei ik, op goed geluk af: ‘Ach.’

Nu keek zij op. Haar ogen stonden streng. Ik schrok. Het leek erop, dat zij mij verachtte. Zij zag mijn twijfel, die zij misschien als zwakheid uitlegde.

Ik stelde mij aan. M'n gezicht moest opklaren. Maar hoe kon ik dat, zonder mijn bedoeling te verraden? Zij keek oplettend toe. Wanneer ik nu ook verbitterd keek, was ik een opportunist.

Er zat niets anders op dan mijn droefheid vol te houden. Desnoods ging ik huilen of wierp ik mij jammerend aan haar voeten. Wat gaf het? Ik moest immers overdrijven. Als ik goed mijn best deed, trok zij zich op den duur mijn lot beslist wel aan.

Het leek mij verstandig, dat ik mijn ellende omzette in taal. Alvorens te beginnen, kreunde ik; mijn smart zocht een uitweg.

Toen zei ik:

‘Mevrouw, ik heb begrip voor uw moeilijke positie.’ Het was een doortrapt begin. Ik dwong haar in mijn stemming te delen.

Zij knikte, maar nam nog een reserve in acht. Ik zette door.

‘De aanwezigheid van de bediende moet u wel zeer terneer drukken.’

Zij vouwde de handen. De gestrengheid van haar gezicht verslapte. De mondhoeken kwamen omhoog. Het ging de goede kant uit. Ik liet haar geen tijd te antwoorden en vervolgde haastig:

‘Zijn optreden is voor u bijzonder kwetsend. De man heeft geen manieren.’ Mijn stem klonk voortreffelijk. Zij viel me bij:

‘Dat hebt u goed gezien. Hij is grof besnaard, hij weet zijn plaats niet en...’

‘Ach, mevrouw,’ onderbrak ik haar smartelijk, terwijl ik de ogen ten hemel sloeg en mij naar haar toe boog, ‘deze man is in dit prachtige huis niet op zijn plaats.’ Ik schudde het hoofd, keek naar mijn schoenen en bood een trieste aanblik. Ik wachtte op haar antwoord. Dat bleef uit. Wel kuchte ze, maar ik kon daar niet uit opmaken, of zij al aan mijn droefheid deelnam.

Daarna snoof ze. Toen hoorde ik de jongen door de kamer lopen. Ik gluurde naar hem. Hij keek niet naar ons. Zijn ogen waren doelbewust, zijn profiel was glorieus. Hij schreed. Ik zag zijn korte broek, zijn benen, zijn blouse. Hij opende de deur.

Alles, wat hij deed, hoorde zo, niets kwam voor verbetering in aanmerking. Hij handelde feilloos. Hij verliet de kamer.

Ik stuntelde. Met de ellebogen steunde ik op de knieën en ik hing voorover, als een geslagene. Ik voerde een larmoyante vertoning op, wat mij niet eens goed afging. Al deed ik mijn uiterste best, ik bleef een dilettant.

Mijn karakterloosheid was te groot, dientengevolge waren mijn emoties te zwak, dan dat zij de moeder zouden opvallen. Al mijn gevoelens moest ik daarom opblazen, als een ballon. Bovendien was ik niet spontaan, ik had geen elan, ik was voorzichtig en in mezelf gekeerd. Dat maakte mij waarschijnlijk achterbaks.

Ik wist het, mijn droefheid was grotesk. Toch mocht ik niet van stemming veranderen. Wat zou zij wel niet denken, als ik plotseling vrolijk werd? Zij zou het misschien opvatten als zwakzinnigheid en mij dienovereenkomstig behandelen.

Het was beter, dat ik het kreunen en gekweld kijken volhield. Ik zou doorgaan met haar toe te spreken in gezwollen taal.

Maar dat kostte mij moed. Ik was bang, door de mand te vallen als een bedrieger.

Opnieuw werden mijn handen koud. Waarom ging ik niet weg? Omdat, voordat ik kon opstaan en afscheid nemen, ik mij daarop grondig zou moeten voorbereiden.

Ik zou moeten zoeken naar een excuus, vervolgens naar een juiste combinatie van houding, gelaatsuitdrukking en stem, welke drie elementen bij de stemming van de moeder zouden moeten passen. Wanneer ik een aanvaardbare combinatie gevonden had, moest ik wachten op de geschikte stemming en als die gekomen was vlug, dus zonder nadenken, de combinatie uitvoeren. Met het risico van mislukking. En dat durfde ik niet te nemen.

Ook kon ik bij een stemming gauw even een combinatie improviseren. Maar dat durfde ik nog minder; daarom bleef ik.

Ik haalde diep adem en kneep de ogen dicht. Toen keek ik op, zonder overwogen te hebben op welke manier. Het was misschien wel mijn eerste spontane handeling. Ik hoopte dat hij, ondanks zijn geringheid, de moeder was opgevallen en een wat gunstiger indruk van mij had gegeven. Maar tot mijn spijt had zij de oogopslag niet opgemerkt.

Zij zat onbeweeglijk en keek naar de deur. Haar hoofd hield zij enigszins schuin, opgeheven. Haar handen lagen met gestrekte vingers, over elkaar in haar schoot. Het leer van haar laarzen glom. Zij was stil, afwachtend en roerloos. Zij wachtte op de gebeurtenissen. Ieder initiatief had zij uit handen gegeven. Waarom? Of zag ik het verkeerd?

Zij was een aanbiddelijke vrouw, zacht en teer. In haar ogen zag ik melancholie. Zij verbaasde mij.

Ik ging rechtop zitten. Hoe was het mogelijk, dat ik haar als

mijn tegenstander gezien had? Zoals zij daar zat, was zij breekbaar als porselein. Ik durfde welhaast geen geluid te maken, omdat ik bang was, dat zij dan in poeder uiteen zou vallen of dat in haar gezicht een craquelé van tere barstjes zou schieten.

Mijn overdrijving! Afschuwelijk, wreed...!

Ik zat stokstijf en ademloos. Ik was ontroerd.

Haar schoonheid leek onvergankelijk. Zij was een lijnenspel van weergaloze gratie. Met een ziel!

En wat kon ik daar tegenover stellen? Wisselende houdingen, slechte kleding, een grove bouw.

Zij droeg haar kleding als een plant zijn bloem en haar gedragingen waren uitingen van haar schoonheid.

Zij keek naar de deur, omdat dat voorwerp belangrijk was. Haar zoon had het geopend en dicht gedaan. Vermoedelijk dacht zij aan hem.

Wist zij, dat ik naar haar keek, liet zij mij haar schoonheid zien, opzettelijk, om mij onzeker te maken?

Verveelde mijn gezelschap haar?

Wanneer zij niet meer tot mij sprak, had ik geen geldige reden, mij nog langer in het huis op te houden. Dan werd mijn aanwezigheid illegaal en bovenal pijnlijk.

Wanneer zij haar schoonheid gebruikte om mij te deprimeren was dat eigenlijk een onuitgesproken verzoek om te gaan.

Maar ik vergiste me. De melancholie maakte haar schoonheid toegankelijk. Zij bedoelde niets. Zij was mooi, maar niet om mij van haar af te stoten. Ik moest geen mededinger zijn, maar deelgenoot.

Ik kon haar melancholie misschien bestaansrecht geven, waarna zij hem mij zou kunnen verklaren. Dat betekende hernieuwd contact, dan sprak ze.

Ik zou ruimte scheppen voor haar gevoelens, mij niet opdringen, haar duidelijk maken, dat haar melancholie geoorloofd was.

Wanneer ik eens begon met een zin, die de toelaatbaarheid van haar gevoel inleidde. Een zin, die de geleider werd, waardoor haar melancholie naar mij zou vloeien, naar mijn gelijkge-

zinde en uitnodigende houding, als een elektrische stroom.

Maar welke zin kon als geleider dienen en welke intonatie moest ik mijn stem geven? Misschien een zin met haar zoon als onderwerp.

Was mijn theorie over zijn plaats in het huis juist, dan moest ik zijn gedrag afkeuren. Zij was niet zijn moeder, maar iemand op wie hij macht uitoefende.

Toch moest ik over hem praten, als haar geliefde zoon die, helaas, ontspoord was.

Ik kuchte in mijn vuist. Het kuchen was zoveel als het zeggen van een gemeenplaats. En waarmee kon ik een gelegenheidsgesprek beter beginnen? Bovendien stoorde ik door te kuchen niet, ik wees haar er slechts op, dat ik graag een ogenblik haar aandacht had. Ik was zo bescheiden. Ik overdreef immers. Nu kroop ik voor haar. Heel opzichtig ontzag ik haar gevoelens. Wanneer zij toch nog blind bleef voor mijn goede wil, was zij gevoelloos. Of zij vond mijn overdrijving weerzinwekkend.

Maar dat was niet mogelijk. Ik wist mijn plaats, ik kende mijn maat, mij paste bescheidenheid.

Zij zou zich eerder gevleid voelen. Hoogstens liet ze iets merken van verrassing over het respect, dat ik haar melancholie betoonde.

Zij zou mij fijnbesnaard vinden; ik peilde haar verdriet, feilloos, en kon mij er zelf niet aan onttrekken.

Zij wendde het hoofd van de deur af en keek mij aan. Haar ogen.

Zij was niet geschrokken, de melancholie was er nog, mijn kuchen had het uitstekend gedaan. Zij mompelde:

‘Neemt u mij niet kwalijk,’ en glimlachte daarbij vaag.

Haar ogen waren zacht en weerloos. Zij berustte. Haar handen waren van een complexe eenvoud, een bevestiging van de melancholie in haar ogen.

Haar droeve glimlach, haar ogen en handen, het was overstelpend veel. Eindelijk had ik succes. Ik overdreef. Welke acteur deed dat niet? Ik maakte met de hand een afwerend gebaar en zei:

‘U hoeft zich niet te verontschuldigen. Ik heb alle begrip voor uw gevoelens.’

Het moest haar nu wel duidelijk zijn, dat ik op de hoogte was. Gevoelens; zij werd er door gekweld en ik was er om haar lijden te verzachten. Als een biechtvader. Ik was een open vat, waarin zij haar afval kwijt kon.

De rechter elleboog plaatste ik op de armleuning van de stoel, de kin steunde ik op de muis van mijn hand, de wijsvinger stak langs mijn wang. Mijn hoofd neeg iets voorover, zodat ik de ogen enigszins moest opslaan, om haar te kunnen aankijken.

En ik keek, betrouwbaar en uitnodigend. Het was niet eens nodig, dat ik glimlachte. Zij deed het. Maar hoe smartelijk! Prachtig!

Wat een rol had ik!

Nu ging zij over hem praten. De jongen werd aan mij geopenbaard, zijn keerzijde.

Ik zag haar mond, die zich opende en ik hoorde het klagende geluid van haar stem:

‘Hij is soms ook zo moeilijk.’ Zij beschuldigde hem niet; zijn zonden waren de hare.

Daarom moest ik zijn weerbarstigheid van ieder boosaardig karakter ontdoen, door deze bij voorbeeld een uitvloeisel van de leeftijd te noemen.

Wanneer ik kritiek op hém gaf, veroordeelde ik ook haar. Zij voedde op en ondanks het verdriet was zij door hem vertederd.

De jonge god, de zoon van de godin, ik moest hem loven en eer betonen. ‘Hij is nog maar een kind,’ zei ik. Ik vergoelijkte hem. Ik was, zo niet zijn vleselijke, dan toch zijn geestelijke vader.

Zij ging op mijn verdediging in, gretig, alsof ik het probleem revolutionair benaderd had.

‘Natuurlijk, daar hebt u gelijk in, maar soms lijkt het, of hij er plezier in heeft, mij pijn te doen.’

‘Maar mevrouw!’ Ik was oprecht verontwaardigd. Mijn hand schoot onder mijn hoofd vandaan en ik wimpelde haar beschuldiging ermee af.

‘Nee, nee,’ vervolgde ik, ‘dat bekijkt u toch verkeerd.’ Ik ging schuin in mijn stoel zitten, zodat ik het hoofd moest draaien, om haar aan te kunnen kijken en greep met de rechterhand de armleuning vast.

‘O, ja?’ antwoordde ze.

Haar melancholie was eerst negatief geweest. Nu werd hij hoopvol. Ze glimlachte. Ik knikte, om te overtuigen. En met succes.

Haar melancholie zakte weg en ik kwam ervoor in de plaats. Ik was een surrogaat voor de jongen, maar ik verschafte nieuwe inzichten in hem. Daardoor werd niet alleen hij weer waardevol, maar ik werd het ook. Dus moest ik ervoor zorgen, dat ik waardevast bleef. Ik moest zelfs onschatbaar worden, duurder en briljanter dan hij. En dat kon ik. Want opnieuw schiep ik hem. Ik had het op de trap gedaan. Pas nu wierp mijn scheppingskracht zijn vruchten af.

Ik was degene, die hem en tegelijkertijd haar rehabiliteerde. Hij had zich losgemaakt van haar moederlichaam.

Maar ik, de almachtige, ik plakte hem weer aan haar vast.

Ik zei:

‘Jazeker.’ Onomstotelijk.

Zij glimlachte. Ik zag haar gloeiende herteogen. Zij keek blij.

O, ik grote tovenaar. Welk een vreugde schonk ik haar.

Zij werd opnieuw moeder, terwijl zij zich gouvernante gevoeld had. En ik had haar gepromoveerd.

Haar lach werd breder. Deze prachtige vrouw was mij dankbaar.

Ik glimlachte terug.

Het schrikbeeld van de verloren zoon gleed uit haar weg. Ik had van de machtspositie van de jongen een spel gemaakt. En direct daarmee had ik mij zijn aanzien toegeëigend.

‘Ach, ja.’ Ze lachte opgelucht. Ik was verbluft. Het resultaat overtrof mijn verwachtingen. Maar ik moest voorzichtig zijn.

De jongen was van zijn voetstuk gestoten en ik was erop geklommen. Ik stond op gelijke hoogte met haar, maar ik mocht mij niet aan haar opdringen.

Onder geen voorwaarde mocht ik haar het idee geven, aan mij verplicht te zijn. Zij was argeloos. Dat moest zo blijven. Niet meer over de jongen praten. Onze verhouding was in volmaakt evenwicht. Geen van beiden oefende druk uit. Heel plezierig en de moeite waard om te consolideren.

Ik was een spiegel, die haar zelfvertrouwen vermenigvuldigd weerkaatste. Zij kon aan mij verslaafd raken.

Het klonk bijna geniaal.

Ik stond op, bleef voor mijn stoel staan, met de handen in mijn zakken en keek op haar neer.

Zij keek omhoog. De armen had zij over elkaar geslagen.

'Bent u het zitten moe?' vroeg ze. Harerzijds was dat een goede vraag: het vorige onderwerp werd geweerd.

En ik gedroeg mij alsof ik thuis was. Ik kon mij zo langzamerhand wel permitteren, mij op mijn gemak te voelen. Wij babbelden.

'Ik wilde wat rondlopen,' antwoordde ik.

'Ga gerust uw gang.'

Ik bleef nog staan. Zij had mij haar toestemming gegeven. Kon ik dan nog gewoon weglopen zonder mijn status van geintegreerd huisvriend op te geven?

Als ik mij naar het raam begaf, was ik weer de toerist, die door de gids de vrije hand gelaten wordt.

Moeilijk.

Zitten ging ook niet. Dan liet ik twijfel zien, terwijl ik, als iemand die het recht had in het huis te zijn, zonder nadenken mij van de ene plaats naar de andere hoorde te begeven.

Nu stond ik schaapachtig, zonder reden. Haar toestemming maakte mij weer ongelijkwaardig.

Ik kon haar misschien uitnodigen, met mij mee te gaan. In ieder geval niet te lang wachten. De situatie kon slechts door actie te mijnen gunste uitvallen. Maar wel actie, ontstaan uit een initiatief van mij. Of ik moest een smoes bedenken om weer te gaan zitten.

Maar ik glimlachte en stond. Jammer genoeg stond ik niet vanzelfsprekend, maar met moeite. Ik miste de nonchalance

om zo maar te kunnen staan. Ik moest het staan vergezeld laten gaan van mijn stem, om haar te misleiden:

‘Ik zou graag in de tuin willen wandelen,’ zei ik.

‘Maar natuurlijk, dat kan.’ Zij maakte aanstalten overeind te komen. Haar bereidwilligheid gaf mij nieuwe moed.

Ik dacht eraan, dat de bediende thee zou brengen. Als ik dat naar voren bracht, hield ik haar tegen, maar tevens bepaalde ik de volgorde der gebeurtenissen en verstevigde ik mijn status van huisvriend. Het was dus alleszins voordelig, het te zeggen.

Zij had de handen al op de armleuningen gezet, om zich op te drukken.

‘De bediende zou thee brengen,’ zei ik.

‘Dat is waar ook.’

Het werkte prima. Zij leunde weer achterover. Tegelijk met haar ging ik ook zitten en ik herademde.

‘Dan zullen we daar even op wachten,’ vervolgde ze. ‘Straks zal ik u de tuin laten zien.’

‘Heel graag,’ antwoordde ik. ‘Maar wat blijft die bediende lang weg.’ Hoe brutaal. En toch, wat een verantwoorde inmenging. Ik bemoeide mij met de gang van zaken.

En zij vond het nodig zich te verontschuldigen:

‘Ik zeg hem altijd op te schieten. Maar hij stoort zich nergens aan.’

Het ging schitterend.

Zij haalde de schouders op, lief en wanhopig.

‘Het lukt mij niet, hem mijn tempo op te leggen.’

‘Hij lijkt me ook een weerspannige kerel,’ zei ik.

‘Dat hebt u goed gezien. Er valt niets met hem te beginnen.’

Ik werd onstuimig.

‘Als u hem eens ontsloeg en een ander nam.’ Ik was onbeschoft, maar het kon. Zij ging met mij mee.

‘Bij deze schaarste aan personeel? Dat doe ik liever niet.’ Zij was ernstig.

Ik drong door in haar huishouden en zij protesteerde niet.

‘Maar deze man is verschrikkelijk. U hebt vast van hem te lijden.’

Ik liet mij gaan en sleepte haar mee.

‘O, als u eens wist! Zijn optreden is vaak bijzonder kwetsend. Bovendien, de invloed, die hij op mijn zoon heeft. Alle reden om hem weg te sturen. Maar daarna...’ Zij zweeg en schudde het hoofd.

De zoon was genoemd, maar slechts terloops.

Ik wilde babbelen. En zo lang we over de bediende spraken, deden we dat. Als huisvriend kon ik genoegen nemen met het alledaagse.

Mocht mijn positie verslechteren, dan had ik altijd nog de jongen in reserve.

Hij was mijn creatie en zoals ik was, was hij. Dus herkende de moeder in mij zijn eigenschappen. Ik veranderde, hij evenzo.

Als het klopte, kon het niet beter.

De jongen was even veranderlijk als mijn oordeel over hem. En dat hing af van haar gedrag.

Ik sloeg de benen over elkaar en zakte onderuit in mijn stoel. De handen legde ik gevouwen op de buik.

Ik keek haar aan, haast wijsgerig. Zij verwachtte een uitspraak over de bediende en keek ongeduldig, eerder naar mijn mond dan naar mijn ogen. Moest ik een oplossing geven? Die wist ik niet.

Haar teleurstellen?

Als ik eens behoedzaam begon, gratuit.

Ik glimlachte, als iemand, die het leed der wereld kent, maar machteloos staat.

‘Ik begrijp het,’ gaf ik toe, ‘het is een lastig probleem.’ Met de rechterhand streek ik over mijn voorhoofd en ik sloeg de ogen neer, maar, om het contact niet te verbreken, ging ik door met glimlachen. De handen vouwde ik opnieuw.

‘Zeer zeker,’ antwoordde ze zuchtend. Naar haar stem te oordelen, was zij niet misnoegd over mijn nalatigheid.

Ik kon een voorstel doen, om haar behoefte aan mijn mening te vergroten.

‘Misschien kunt u hem dréígen met ontslag. Wellicht komt hij dan tot inkeer.’ Ik sloeg de ogen op. Zij lachte.

‘Daar trekt hij zich niets van aan. Hij weet, dat ik hem niet graag kwijt ben.’

‘Maar dan wordt hij hoe langer hoe brutaler!’

‘Inderdaad, maar ik moet daar helaas in berusten.’ Zij was laconiek.

‘Ik zou niet weten, wat ik eraan moest doen,’ vervolgde ze. ‘U wel?’

Nu moest ik breed glimlachen en zelfs grinniken. Ik wist niets, maar dat was geen domheid.

‘Nee, nee,’ antwoordde ik. ‘Niet zo gauw in ieder geval.’

Het probleem moest het hare blijven. Ik was slechts welwillend, meer niet. Mijn belangstelling mocht niet uitgroeien tot deelneming.

Als schepper van de jongen was een zekere geheimzinnigheid rondom mij beslist nuttig. Wanneer ik capituleerde voor haar zorgen, zou zij mij inlijven bij haar alledaagse bestaan (gezien vanuit mijn hoedanigheid als huisvriend niets op tegen), maar ik wilde toch ook begerenswaardig zijn en een zekere mate van onmisbaarheid ten aanzien van de jongen bezitten.

Het gesprek begon me te benauwen. Ik durfde eigenlijk niet langer tegenover haar te blijven zitten.

Zij keek naar me. Met iets van triomf in haar ogen?

Zij wist geen oplossing, maar ik ook niet. Het leek of zij daar blij om was. Keek zij nu zelfs geringschattend of vergiste ik mij daarin? En ik glimlachte maar. Op den duur zou ik zonder reden glimlachen en daardoor eveneens zonder inhoud. Mijn gezicht deed pijn, het begon te sudderen.

Zij glimlachte ook, maar heel soepel en elegant, misschien omdat haar schoonheid bij die gelaatsuitdrukking het meest naar voren kwam.

Ik had het gevoel, dat mijn gezicht met lijm bestreken was, die, wanneer ik ophield met glimlachen, zou gaan knisteren.

Maar waarom precies voelde ik mij dan onbehaaglijk?

[La]g dat aan haar of aan mij?

Zij bleef vriendelijk, wat in mijn voordeel was. Maar het leek, of mijn houding onder haar lach: kromp? smolt? ontstond er

discrepantie tussen mijn en haar houding, tussen mijn en haar uithoudingsvermogen? tussen het interieur? de lichtval? Wat gebeurde er?

Ik keek naar haar. Glimlachend. Dat hield ik niet vol!

Hoe langer ik keek, des te sterker raakte ik ervan overtuigd, dat haar houding moduleerde van minzaam naar meewarig.

Mijn lippen begonnen te trillen. Tot mijn ongerustheid waren mijn handen koud en vochtig. Het was het ogenblik om op te staan. Abrupt. Maar waarom deed ik het niet?

Ik glimlachte maar door.

Toen haalde zij de schouders op, als laatste bevestiging van de onoplosbaarheid der problemen, en ik zei, alsof door die beweging in mijn keel een mechaniekje in werking trad:

'Inderdaad.' Daarna stond ik op, heel kordaat en in alle rust trad ik voor haar vandaan. Tegelijk met mijn opwaartse beweging, hief ze het hoofd op.

Ik was geschokt.

Haar uithoudingsvermogen overtrof het mijne. Zij deed aan houding, alsof zij een sport beoefende.

Vanuit mijn ooghoeken zag ik, dat zij mij nakeek. Haar hoofd draaide. Natuurlijk glimlachte ze nog. Niets belette haar, ermee door te gaan. Ze kende geen vermoeidheid.

Ze keek mij na, dat leed geen twijfel. Schrijlings in haar stoel zittend, zag ze, hoe ik liep. Dat maakte mijn lopen belangrijk. Ik moest er veel aandacht aan besteden.

In langzaam tempo was ik voor haar vandaan gestapt, daarna had ik mijn pas versneld. Ik neigde ertoe, de armen langs het lichaam te laten zwiepen. Dat was niet toegestaan. Ik moest ze stilhouden of enigszins laten bungelen, achteloos. Verder moest mijn lopen slepend zijn, maar toch moeiteloos. Het mooiste was, wanneer ik de indruk kon wekken, verveeld te zijn. Dan was ik opgestaan, omdat ik haar saai vond. Voor haar een reden zich in te spannen, mij te amuseren, waardoor ik haar op mijn beurt versloeg en wij weer in evenwicht kwamen.

Maar ik liep niet, ik vluchtte. Mijn armen bungelden wel en mijn benen sleepten, maar mijn rug!

Mijn rug verwijderde zich van haar, ruggelings, in de richting van het raam. Mijn rug verraadde me. Ik was gecompromitteerd!

Bij het raam gekomen, legde ik de handen op de vensterbank. Ik zou mij omdraaien, om mij te verontschuldigen, met mijn gezicht. Mijn rug was ongemanierd geweest, houterig, mijn gezicht zou alles verklaren.

Maar ik had geen gezicht.

O, ik had mij misdragen. Wat was er kinderachtiger en laffer dan een rug? Mijn volwassenheid was in discussie gebracht, met een vrouw in de buurt!

Mijn norse, gesloten rug; en nog wel uit verlegenheid.

Ik was een puber!

Ik had een weerzinwekkende stommiteit begaan. Ik had moeten blijven zitten en praten, desnoods kletsen. Nu stond ik met mijn gezicht naar het raam.

Kwam zij maar in beweging. Wanneer ik haar eens uitnodigde. Omdraaien, glimlachen, woorden. Op haar toetreden, een lichte buiging maken. Maar hoe?

Er scheen zoveel bloed naar mijn hoofd gestroomd te zijn, dat mijn gezicht dreigde open te barsten. Ik zette de voet verticaal, met de punt van de schoen op de grond, in de hoop, dat zij dat detail op zou merken.

Wanneer ik eens met de schoen op de grond tikte!

Ik tikte.

Toen hoorde ik haar opstaan. Zij kwam in mijn richting. Het geluid naderde onmiskenbaar. Ik tikte door. Mijn handen verlegde ik. Op de vensterbank bleven vochtige afdrukken achter.

Zij kwam naast mij staan. Ik wendde mijn gezicht naar haar. Heel even was ik vergeten, dat het rood was en rijp als een tomaat.

Maar ik was aan de beweging begonnen en kon hem niet afbreken. Zij zou misschien denken, dat ik haar weigerde.

Ik keek dus en zag schoonheid, schoonheid die naar mij was opgeheven, die vriendelijk was en die zich licht verbaasde bij het zien van mijn gezicht.

‘Hebt u het warm?’

Ik stootte een ‘ja’ uit, dat in een plotselinge glimlach gedempt werd en daardoor gefluisterd klonk.

‘Zal ik een raam voor u opendoen?’

‘O, nee, doet u geen moeite!’

Zij was voorkomend, zowel wat mijn lichaam als mijn geest betrof. Ik wilde haar wel kussen, uit dankbaarheid.

Toen legde zij haar hand op mijn arm. Mijn bloed begon te bruisen en het leek, of mijn hart in koud water gedompeld werd.

‘Maar ik heb het zelf ook warm.’ Zij keek vragend.

Haar hand. Ik bewonderde haar tactiek, die te mijnen gunste was. Zij vroeg mij om toestemming. Dat was knap, maar vooral teder.

Er was evenwel een nadeel. Wanneer ik ja zei, alsof ik uiteindelijk maar toestemde, was ik naïef. Dan liet zij mij er inlopen.

Haar goedheid was onmetelijk, maar kwam mij niet van pas. Het openen van het raam moest haar initiatief blijven.

Maar haar hand dan? Die smeekte om mijn toestemming. Ik moest haar de gunst verlenen. De hand was warm en oefende een lichte druk uit. Ik dacht zelfs dwang.

Zij dwong mij, haar het raam te laten openen.

Ik zei, aarzelend en sympathiek:

‘In dat geval.’

Zij knikte en nam haar hand weg. Ik overwoog nog voorkomend te zijn, maar ik was niet spontaan. Bovendien wist ik niet, hoe de sluiting precies werkte. Zij opende in een oogwenk, met één hand. Het raam zwaaide naar binnen open, zodat zij achteruit moest treden. Daarna kwam zij weer naast mij staan.

‘Voelt u wel? Het is heerlijk buiten.’ Zij lachte naar me.

‘Inderdaad,’ antwoordde ik, daarbij een lichte buiging makend.

Met welk een belangeloosheid nam zij mij in bescherming. Haar schoonheid, haar gratie, het werd buiten beschouwing gelaten, het waren geen wapenen. In haar gedrag viel geen

spoor van rivaliteit te bekennen.

Zij steunde met de ellebogen op de vensterbank en keek naar buiten. Ik keek ook en ik zag een grote vijver, een klein meer eerder, waarvan de oevers begroeid waren met zware loofbomen, onder andere treurwilgen. Aan de overkant van het meer lag een eilandje, waarop een wilg stond, die een kruin had, waarvan de omtrek groter was, dan die van het eilandje zelf.

Het water was rimpelloos. Er dreven twee zwanen in. Ik was verbluft. Ik had nooit vermoed, dat het meer bestond. De stilte ervan ontroerde me. Langs mijn gezicht streek een lichte bries. Ik rook het water.

De aanblik van het meer stemde me bedroefd. Geen droefheid, die kwelt, maar een plezierige, een die dromerig maakt.

Ik ging er eveneens toe over, met de ellebogen op de vensterbank te steunen. Tersluiks keek ik opzij. Zij leunde meisjesachtig, met de kin in de handen en de vingers tegen de wangen. Zij had de ogen gesloten. Zij liet daarmee zien, dat zij mij vertrouwde en tevens, dat ik haar niet langer noodzaakte een reserve in acht te nemen.

Ik wilde haar omhelzen, om van haar schoonheid te kunnen proeven. In zekere zin voelde ik mij gelukkig.

Zij had mij een houding gegeven. Hoe? Door er zelf afstand van te doen? Zoveel kon ik wel zeggen, als dat ik eindelijk oprecht kon zijn. Zij stelde geen eisen, ik kon doen waar ik zin in had.

Ik was bevrijd van de formaliteit.

Zij nam de handen onder haar kin weg en ging rechtop staan. Haar bewegingen vereisten, dat ik naar haar keek.

Zij had mij opmerkzaam gemaakt en keek mij aan.

‘Vindt u het ook zo'n prachtige dag?’ Haar stem zweefde. Ze was opgetogen.

‘Het is, alweer, bijna niet te geloven, voor de tijd van het jaar,’ antwoordde ik, terwijl ik rechtop kwam. Ik stelde mij tegenover haar op. Wij stonden dwars op het raam. Even lachten wij naar elkaar, toen liep zij slenterend weg, uitroepend:

‘O, die bediende! Dat duurt ééuwen!’ Met horizontaal gestrekte armen, sloeg ze de handen tegen elkaar. Daarna draaide ze zich om en keek naar mij. Ze straalde; daarom straalde ik terug.

Deze keer straalde ik eerlijk. Haar opgewektheid maakte mij blij. Met de billen leunde ik tegen de vensterbank, de handen had ik op de rand ervan gezet.

‘Ik snak naar een kopje thee,’ zei ze. ‘U ook?’

Ik knikte, waarbij mijn bovenlijf nadrukkelijk meewiegde.

Op de gang hoorde ik voetstappen.

Zij ook, want zij draaide zich om en trad op de deur toe, die ze opende. De bediende kwam binnen.

Ik keek oplettend naar haar gezicht. Zij had zich ondoordacht omgedraaid. Nu zag ik, dat zij zich beheerste. Haar gezicht stond strak. Zij deed de deur niet dicht, maar bleef hem vast houden. Met de ogen volgde zij de bediende, die een dienblad droeg, dat hij neerzette op een rond tafeltje in het midden van de kamer. Een tafeltje met één poot, die zich aan de onderkant in drie krullen splitste.

Toen hij het neergezet had, keek de bediende naar mij. Daarvóór had hij naar het blad gekeken.

Ik kon niet zeggen, dat hij voorzichtig liep. Hij stampte. Hij vertrok niet, maar bleef bij het tafeltje staan. Zijn mond hing open. Hij had het gezicht van een idioot. Mijn houding was een bastion. De bediende grijnsde. Het leek of iemand zijn gezicht verkreukte.

‘De gast staat aan het raam?’ zei hij. Zijn armen hingen, alsof er gewichten aan zaten.

‘Inderdaad,’ antwoordde ik. Mijn stem kwam uit de hoogte.

‘De gast vat kou.’ Zijn gezicht kraakte.

Ik antwoordde hem niet, maar keek vlak langs zijn rechteroor naar de moeder. Zij keek naar zijn rug.

Toen lachte ik. Ik bulderde.

Zij keek naar de rug van de bediende. Een spekrug. En boven de rug was zijn smerige achterhoofd. Trouwens, zijn hele kop was smerig. Hij had een smerige kop. En zijn nek zat tussen

zijn ribben. Een verachtelijke figuur.

Ik zag haar op gang komen. Zij lachte ook. Haar lach ontplooide zich, bijna schielijk. Daarentegen werd de kop van de bediende dom, zodat hij, naast een smerige, nu ook een domme kop had.

Mijn lichaam wuifde als een populier en mijn mond stond wijd open, schuin naar het plafond gericht. Ik bracht geluid voort. Had ik zoëven gebulderd, mijn lach werd thans hoog en gillend. Daarom hield ik ermee op. Ik wilde mannelijk lachen, niet als een krankzinnige.

Vervolgens deed ik een stap zijwaarts. Mijn tanden klemde ik op elkaar, zonder dat dat aan mijn mond te zien was. Ik keek naar de bediende. Een derde kwalificatie van zijn kop was op zijn plaats: gevaarlijk. Hij ronkte niet. Het leek of hij zijn adem inhield. Ik keek recht in zijn ogen, omdat ik niet naar zijn handen durfde kijken. Daar ik een pas zijwaarts gemaakt had, moest ik mijn ogen iets draaien. Mijn hoofd hield ik recht vooruit.

Ofschoon ik onvervaard probeerde te kijken, loerde ik naar hem. Ik zag dat hij de lippen bewoog, alsof hij een gebed prevelde.

Hij was gek en hij keek mij indringend aan, van onder de haarlok.

Langzaam bracht ik de handen naar mijn zakken. Het was een opzettelijke beweging; maar dat mocht niet blijken. Ik had immers een vanzelfsprekende houding en ik was ook ietwat superieur. Daarom de handen in de zakken. Ik zou mij arrogant gaan gedragen.

Mijn gezicht glimlachte. Ik trad langs de bediende heen, de ogen op de moeder gericht.

Hij draaide met mij mee.

Onder het lopen zei ik:

‘Die vent moest eens hard aangepakt worden.’

Plotseling werd mijn rug kwetsbaar. De bediende zou me kunnen besluipen. Ik luisterde angstvallig. Een huivering doortrok me.

Bij de moeder gekomen, wendde ik me tot hem. Ik draaide me om, koelbloedig, maar toch net iets te vlug, op de hakken en met een enigszins beverig gezicht. Ik lette niet op de moeder. Terloops keek ik naar de handen van de bediende. Ik zag dat het twee brokken graniet waren. Daarna klommen mijn ogen over zijn borst naar zijn kin. Hij had een kaak, met hoeken van negentig graden. Een kaakbeen, zo hard als diamant. Ik zou mijn handen erop ontvellen. Hij keek kwaadaardig, maar zijn lippen waren aandoenlijk. Zijn mond was devoot. Hij bad ermee en daardoor kreeg hij ook een godsdienstige kop, de kop van een vrome debiel. Ik zou hem misschien mentaal kunnen overmeesteren.

Maar als hij ging vechten! Dan kon alleen het gezag van de moeder mij redden. Als zij tenminste gezag had.

Ik kreeg eerder de indruk, dat zij zich achter mij verschool. Ik moest het vuile werk doen.

De bediende raffelde nu zijn gebed af. Hij begon te hijgen. Door het snelle bidden kwam hij in ademnood.

En ik keek en ik stond, met mijn arrogante handen in de zakken. Ik glimlachte, ijverig en superieur. De moeder maakte zich dun en nietig.

De bediende deed een stap. Ik niet. Hij deed nog een stap. Zijn lippen fladderden. De linker vuist bracht hij voor de borst. De rechter voor het gezicht. Wanneer ik mijn arm voorwaarts strekte, zou ik hem aanraken.

Ik keek opzij, naar de moeder. Zij keek ook naar mij. Beiden glimlachten we. Zij geamuseerd en ik zenuwachtig, maar desondanks dapper.

Toen ik het hoofd van haar afgewend had, drong het tot mij door, dat zij niet bang was. Door mij?

Dan was ik aan haar verplicht. Zij vermaakte zich. Omdat zij zeker wist, dat ik zou gaan winnen? Nee. Maar zij had tóch dapper gekeken! Of toch alleen maar geamuseerd? Ik schreef haar twee gezichten toe; een dat dapper was en een dat pret had.

En ik?

Ik haalde alles door elkaar. Ik stierf van angst. De bediende

maakte al schijnbewegingen. Hij trappelde. Hij draaide warm.

Achter mij hield de moeder de deur open. Ik kon vluchten. Maar ik bleef. Mijn handen verloren hun arrogantie. Zij keerden terug tot de werkelijkheid en begonnen toen direct te zweten.

De bediende veerde lichtvoetig. Hij bad niet meer, maar perste, met korte tussenpozen, energie tussen zijn lippen door. Bij iedere eenheid energie hoorde een stoot in mijn richting.

Hij hield het hoofd schuin om mij langs zijn vuisten aan te kunnen kijken en hij huppelde.

O, hij was een groot pugilistisch danser, geroutineerd en ontspannen.

Toen hoorde ik een schreeuw. Door de gang kwam iemand galmend aangerend. De jongen stormde binnen. Of nee, hij bleef in de deuropening staan. Ik keek.

Een lange rechte stok, waarvan hij de bast had afgeschild, hield hij als een lans in de hand.

De moeder liet de deur los. Het slot sprong terug. De jongen keek naar mij. Hij had eerlijke ogen en bijna had ik hem te hulp geroepen.

Toen kreeg ik een harde stomp tegen de schouder en tegelijkertijd klonk een kreet:

‘Die zit!’

Ik draaide mij bliksemsnel om en mijn arm schoot als een veer omhoog, maar daar zijn vaart door niets geremd werd, stak hij op het laatst verticaal in de lucht. De bediende was opzij gesprongen.

Ik zag, dat hij naar de moeder keek, honds, verlangend haar te verkrachten. Zij riep:

‘Verdwijn onmiddellijk!’

Ik legde een hand op de getroffen schouder en probeerde niet te kreunen. De jongen tikte met de lans op de vloer. Zijn ogen waren groot. Hij keek naar de bediende, die zijn armen slungelig hield. De kerel stond iets gebogen en keek nu naar mij.

‘Die zit, hè?’

‘Heb je me niet gehoord?’

Zijn hoofd schokte in haar richting.

Toen rende de jongen de kamer binnen. De lans had hij opgeheven, alsof hij ging werpen. Hij botste tegen de vensterbank en keerde galopperend terug. Achter de bediende stond hij stil en zette de punt van de lans tegen diens rug.

Nu stonden zijn ogen boos en gevaarlijk. Hij speelde een woest spel. Maar hij blaméérde mij!

‘Lopen!’ commandeerde hij. De bediende liep. In het voorbijgaan keek hij mij aan en zei:

‘Die was raak, hè?’ De haarlok.

De moeder zweeg, de jongen zweeg ook.

Híj had de bediende getemd!

Híj was superieur en niet ik!

Hij keek naar de rug en lette niet op ons. Hij leidde zijn ondergeschikte weg. Op de gang sloegen zij rechtsaf. Hij had gewonnen.

Ik ging naar het raam, keek vluchtig naar buiten en liep vervolgens naar het theetafeltje. De moeder sloot de deur.

‘Hij is de enige, die hem in bedwang kan houden,’ zei ze hoofdschuddend. Zij schonk thee in, ik stond tegenover haar, de handen nog steeds in de zakken. Er wilde mij geen antwoord te binnen schieten. Daarom zei ik slechts:

‘Ja.’

De jongen had mij gered, waar zijn moeder bij was. En dat leek mij een geënsceneerd toeval. Hij had een afspraak met de bediende gemaakt. De schurken hadden mij beetgenomen.

Zij nam de theekopjes op en zei, met een hoofdbeweging in de richting van de stoelen:

‘Gaat u mee?’

Haar gezicht was kristalhelder. Ik kon er niets op aan merken. Heel innemend antwoordde ik:

‘Waarheen u ook gaat.’ Ik was geestig en dus lachte ze. Ik gedroeg mij dwangmatig.

Zij bleef staan, tot ik was gaan zitten en gaf mij toen mijn

thee. Vervolgens nam ze zelf plaats, na eerst met de linkerhand de achterkant van haar rok glad gestreken te hebben.

Terwijl ze het lepeltje pakte, zei ze:

'Ik maakte mij werkelijk even boos.' Een verontschuldiging?

Ik hield mijn schoteltje met beide handen vast.

'Er was dan ook alle reden voor,' antwoordde ik.

Inderdaad!

Mijn verschijning was niet imposant gebleken. Wel prikkelend, maar in negatieve zin. Ik prikkelde de bediende tot agressie. Mijn onbenulligheid was uitdagend. Hij vocht graag met acteurs. Daarom stompte hij.

Zij had de ogen neergeslagen en glimlachte deemoedig, met de wimpers. Het lepeltje legde ze terug op het schoteltje en ze pakte het kopje.

Ik keek naar haar pink, maar die was gebogen, evenals de overige vingers. Nu begon ik ook te roeren. Daarbij beschreef ik kleine cirkels, om niet tegen de wanden van het kopje te stoten. Ik was geen luidruchtige theedrinker. Het lukte mij zelfs, het lepeltje geruisloos neer te leggen. Ik besloot mijn pink, evenals zij, gebogen te houden, omdat ik mij geen gestrekte kon veroorloven. Na de stomp van de bediende had ik niet het récht te epateren.

Bovendien dronk ik nooit met een gestrekte pink.

Maar ik kwam niet aan drinken toe. Juist wilde ik het kopje aan de mond zetten, toen zij het hare neerzette en zei:

'U kunt de bediende een bruut noemen, maar hij zet goede thee.'

Zij wachtte op bijval.

Kon ik een slok nemen en haar op antwoord laten wachten? Ik kon het kopje ook laten zakken en haar mededelen, dat ik nog niet tot oordelen bevoegd was. Ook kon ik zonder meer zeggen, dat de thee goed smaakte. Met neergeslagen ogen had zij niet kunnen zien, dat ik niet gedronken had.

Maar ik moest het tweede doen, want zij rekende op mijn instemming, gecombineerd met het derde.

Ik zette mijn kopje terug en antwoordde:

‘Daar ben ik het helemaal mee eens. Het smaakt uitstekend. Ik kan niet anders zeggen.’

Ter hoogte van mijn buik schitterde de thee.

‘Ik laat de mijne niet graag koud worden,’ vervolgde ik. Ik grijnsde, als een ondeugende oude dame. Natuurlijk was ik gulzig. Gedurende anderhalve minuut had ik slechts oog voor mijn thee. Ik dronk en zij dronk.

En opnieuw brak het zweet mij uit. Ik wist, dat haar adamsappel bij het slikken op en neer ging. Eveneens wist ik, dat zij proefde en dat zij genoot. Daarna gleed de thee door haar slokdarm.

Het leek mij plotseling weerzinwekkend, dat zij haar gezicht gebruikte om zich te voeden.

Er zat een gat in haar gezicht, waardoor zij gerechten naar binnen lepelde. Zij hield haar schoonheid in stand met voedsel en zij vond dat voedsel nog lekker ook.

Ik durfde niet naar haar te kijken.

Zij vernederde zich. Thee drinken, met zo'n uiterlijk!

Zij daalde af tot de keukenmeid. Haar schoonheid was niet langer autonoom bovenzinnelijk of iets dergelijks, maar bestemd voor bedgenot.

Mijn handen waren koud. Ik dronk langzaam en geconcentreerd.

Zij ontheiligde zich, zij dronk, zij goot thee naar binnen en dat wilde ik niet zien.

Ik was ontsteld door de pornografie in haar gedrag. Haar thee drinken was exhibitionistisch.

Zij toonde haar lustgevoelens openlijk en zij schaamde zich bovendien niet, erover te praten.

Het theedrinken was geen aristocratisch ritueel meer, maar een platvloers pleziertje.

Haar ontluistering was totaal.

Tevens kwam haar sympathie voor mij erdoor in een ander licht te staan. Zij verleidde me!

Als keukenmeid wilde ze, dat ik in haar billen kneep. Slok, slok, na de thee in het bed.

Ik besefte, dat haar schoonheid niet van haar lichaam was los te denken. En dat was verschrikkelijk.

Haar schoonheid gaf aan het theedrinken, binnen de hiërarchie van genietingen, de hevigheid van de seksualiteit.

Daardoor werd het proeven van de thee een soort paring, het slikken de krampen bij het orgasme.

Zij masturbeerde in mijn aanwezigheid en was er iets smerigers te bedenken?

Zij dronk thee, met haar prachtige mond. De mond, het geslachtsorgaan van de gastronoom.

Ik was radeloos. Hoe kon ik haar nog aankijken, zonder haar te keuren? En hoe kon ik voorkomen, dat ik in de houding verviel van de op lippen, borsten en een schaamdeel beluste geilaard?

Ik keek in mijn kopje, waarin nog een restje thee zat. Daarna boog ik het hoofd iets achterover en dronk de thee op.

Toen hij mijn mond binnenspoelde, hoorde ik de moeder haar kopje op het schoteltje zetten.

Terwijl ik slikte en het mijne, dat naar mijn schoteltje daalde, nakeek, zuchtte ze.

Zij was bevredigd.

Het was nu de bedoeling, dat ik haar aankeek. Ongetwijfeld wachtte ze daarop. Hoe moest ik kijken?

Complimenteus, om de kunsten van de bediende.

Dat de thee mij bevallen was, moest in mijn blik doorschemeren. Tegelijkertijd moest ik nagenieten.

Ik keek in mijn kopje, omdat de thee mij onverschillig liet. Voor haar had ik ook nog maar weinig belangstelling

De wijze, waarop zij theedronk, was die van de volksvrouw. En volksvrouwen liet ik bij voorkeur links liggen. Bovendien verwees de schoonheid van volksvrouwen altijd naar het bed.

Eigenlijk kon ik niet eens zeggen, dat zij schoonheid bezaten. Zij waren hoogstens aantrekkelijk en daarom in principe allen hoeren en naar hoeren kijkt men taxerend. Men bekijkt ze.

Ik zag dan ook geen reden, het haar naar de zin te maken. Zij

had zich gedevalueerd. Waarom zou ik mij nog voor haar inspannen?

Zoals zij bestonden er miljoenen.

Ik keek op. Mijn ogen drukten mijn stemming uit, niets meer en niets minder.

Zij glimlachte, niet ter verfraaiing van haar gezicht, zoals voorheen, maar behaagziek.

'Heeft het u gesmaakt?' Zij vroeg het, hoewel de uitdrukking op mijn gezicht niet met die van haar in overeenstemming was.

Ik keek ontnuchterd.

Zag zij dat niet?

Misschien dacht ze, dat ik bezig was een mening te vormen. In ieder geval keek ze nieuwsgierig.

Mankeerde er dan soms iets aan mijn ontnuchtering? Of was ze er blind voor?

Keek ik soms alleen maar teleurgesteld en dacht zij, dat dat door de thee kwam? Dan bleef zij toch erg hoffelijk.

Ik keek naar mijn kopje. Maar daar deed ik verkeerd aan. Ik gaf te kennen, dat ik schuchter was. Ik durfde niet voor mijn mening uit te komen! Daar kwam nog bij, dat ik, toen ik opkeek, glimlachte, ietwat ontwapenend, verlegen.

Toen zei ik:

'Ik ben niet zo'n liefhebber van thee.' En daarmee ontwapende ik nog meer. Ik wekte haar tederheid op. Zij ging mij koesteren. Haar glimlach ontfermde zich over mij.

Ik had het op een akkoordje gegooid met de thee, terwijl ik haar had duidelijk willen maken, hoe diep zij mij had geschokt.

Haar glimlach liefkoosde me, hoewel met ijzeren klauwen.

Nu lachte ze voluit. Ze stond op en bleef voor haar stoel staan.

'Maar dat had u eerder moeten zeggen! Nu is het te laat.' Daar had ze gelijk in. Ik grijnsde beverig.

Maar voor haar was het ook te laat. Zij had de thee geestdriftig aangeprezen en verwacht, mij ook geestdriftig te zien.

Hoe argeloos, alle formaliteit uit het oog te verliezen. Hoe dom! Ik had haar enthousiasme als kinderachtige aanstellerij ontmaskerd. Maar waarom was zij dan niet onthutst?

Haar houding kaatste de nederlaag naar mij terug.

Dat kon, want ík had géén houding. Maar wat kon het me schelen!

Zij vroeg:

'Mag ik uw kopje?'

Ik gaf het. Helaas keek ik verongelijkt. Glimlachte zij meewarig? Zij deed hautain en dat paste niet bij een volksvrouw. Ik zou wraak nemen, door haar haar minderwaardigheid te bewijzen.

Zij trad aan het tafeltje en zette de kopjes erop. Voor het eerst zag ik onder haar rok haar billen zitten.

Niettemin voelde ik bewondering voor haar talent. Zij doorstond iedere catastrofe, met een gemak, alsof zij van een ziel gespeend was. Misschien was dat ook wel zo. Van volksvrouwen viel niet veel te verwachten.

Nu draaide zij zich om, legde de handen in elkaar en vroeg:

'Gaat u mee naar buiten?'

Ik knikte en stond op. Ik zou haast zeggen, vliegensvlug. Vanwaar mijn haast?

Zij ging mij voor naar de deur. Zij opende die en liet mij zelfs voorgaan. De keukenmeid demonstreerde haar superioriteit.

Wat was ik dan wel?

Terwijl ik door de gang liep, dacht ik na over een nog lagere rang.

Het schoot mij te binnen, dat ik bij het verlaten van de kamer 'dank u' had gezegd. Ik moest dus wel zoiets zijn als vloerenschrobber of aardappelschiller. Ik slofte.

Zij kwam naast me. Ik had niet gewacht, tot zij de deur gesloten had. Daarom keek ik recht voor mij uit. Ik was bang, dat de keukenmeid mij een standje zou geven.

Verlenen keukenmeiden voorrang aan aardappelschillers en zo ja, waarom? Bij de trap was de eerste vraag beantwoord: de praktijk had het bewezen. Beneden gekomen, had ik de tweede vraag nog niet opgelost. Het probleem werd echter verdrongen door een ander, dat veel belangrijker was: waarom ging ik nog met haar mee?

Het was mij langzamerhand wel duidelijk, dat ik met haar sympathie weinig opschoot. Ook de jongen moest wel in de gaten hebben, dat zijn moeder niet meer was dan een volksvrouw. Hem met haar chanteren was onmogelijk. Hij was een eigenwijs kereltje, hij pestte haar. Wanneer ik alle voor hem bedoelde genegenheid zou krijgen, zou hij ook mij gaan pesten. Trouwens, wat was mij aan de genegenheid van een volksvrouw gelegen? Dergelijke genoegens konden al haar soortgenoten mij verschaffen. De fantasie was oneindig veel belangwekkender.

In zijn moeder kon ik hem dus niet aantasten. Wél hem rechtstreeks of in de bediende. Welke aanpak was verkieslijk?

Maar voordat ik dat overwoog iets anders. Ik liep nog steeds met de moeder mee. Dat werkte vertragend. Waarom ging ik de jongen en diens handlanger niet opzoeken?

Wij begaven ons naar buiten, door een deur onder de trap. Zij liet mij nogmaals voorgaan. Nog steeds door gebrek aan houding bij mij?

Zij glimlachte geduldig. In haar huis was zíj nog galant, straks zou ik het moeten zijn. Of hield zij de deur open, als een hoer, die een klant binnenlaat? Het bos was haar domein. Eén groot bed. Het koninkrijk van de keukenmeid.

Ik liep nu over grind, natuurlijk, nadat ik op haar had gewacht. Niet uit beleefdheid, maar omdat ik mij onzeker voelde, een oude man. Ik had mijn houding aan haar gedelegeerd.

Wij begaven ons over een terras, dat door het meertje begrensd werd. Ik kreeg sterk de indruk, dat ik gebogen liep.

Wij sloegen rechtsaf, het bos in.

Maar ik moest mij ontworstelen. Misschien kon ik mij excuseren. Maar ik zei:

‘Schitterend weer, nietwaar?’ Welk een moeilijkheden haalde ik mij op de hals. Ik zou mij toch kunnen verwijderen, om bij voorbeeld te urineren en er dan stilletjes vandoor gaan. Of zeggen, dat ik last had van een plotselinge vermoeidheid. Eveneens zou ik mij meerderwaardig kunnen gaan gedragen en zeggen, dat ik haar gezelschap niet langer op prijs stelde, met

een hooghartig gezicht en neerbuigende stem, waarbij ik het mij gemakkelijk kon maken, door mij te concentreren op haar hoedanigheid als volksvrouw. Ik hoefde mij haar slechts voor te stellen tussen de beddelakens en vast te stellen, dat haar schoonheid was om te gebruiken en niet om naar te kijken.

Maar ik sleepte mij naast haar voort. Zij antwoordde:

'Het is haast niet te geloven.' Zij zuchtte diep. Ik keek niet, maar ik veronderstelde, dat zij de ogen sloot, het hoofd iets naar achteren boog en misschien ook nog de handen dicht kneep.

Ik vroeg mij af, hoe het kwam, dat zij haar houding ten opzichte van mij niet gewijzigd had. Bij het theedrinken had ik mijn afschuw willen laten merken, maar zij had het niet begrepen. Het gebeurde was te glibberig. Zeker, ik had haar zonder uitleg kunnen afwijzen. Maar zoiets doet een schichtige bejaarde niet. Gebukt onder mijn ongeluk was ik het huis uit geschuifeld. Keukenmeid, volksvrouw en nu verpleegster, ofschoon met omgekeerde verhoudingen: de patiënt moest het de zuster naar de zin maken.

Zij verliet het pad en liep naar de oever van het meertje. Ik volgde. Nu zag ik haar knieholten, waaronder de kuiten bollend in de laarzen verdwenen. Vervolgens zag ik haar heupen. Ik zocht naar overeenkomsten tussen haar heupen en haar knieholten. Liever gezegd, ik nam mij voor dat te doen. Maar al gauw stond ik naast haar. Haar knieholten waren hol en haar heupen rond. Ik zag in, dat verschillen meer voor de hand lagen. Daarna overwoog ik nog, haar in het water te duwen, na haar aan handen en voeten gebonden te hebben. Maar ik had geen touw. Natuurlijk wist ik dat al. Ik maakte het plan slechts, omdat de gedachte eraan mij pret bezorgde.

Tersluiks keek ik opzij. Zij had de armen over elkaar geslagen en zij glimlachte dromerig, met half dichtgeknepen ogen. Het moest een genot zijn, zo'n profiel te zien verdrinken.

Toen wendde zij zich tot mij en zei, met stembuiging en trillende stem, die ik verdacht vond: 'Zullen we in het gras gaan zitten?' Glimlachte ze enigszins aarzelend? Het sprak echter

vanzelf, dat ik met het voorstel instemde. In mijn maag ontstond een nerveuze kramp. Ik knikte en wachtte, tot zij door de knieën zakte. Daarna deed ik hetzelfde, maar niet dan na onopvallend een kleine zijwaartse pas gemaakt te hebben, van haar af. Zij trok de benen op en sloeg de armen er omheen. De kin liet ze op de knieën rusten.

'Wat een heerlijke dag,' zei ze, terwijl ze met verdraaide ogen naar mij keek. Ik dacht, dat zij lonkte. Haar stem was evenwel glad. Ondanks dat nam de kramp in mijn maag toe. Ik knikte en liet een verminkt lachje zien. Waarna ik opnieuw voor me keek, te snel. Ik had de handen achter mijn rug op de grond geplaatst en leunde achterover. Mijn benen waren gestrekt. Ik staarde naar een punt op het water, dat zich ongeveer midden in het meertje bevond. Zeer onverwacht, kreeg ik de aandrang te gaan jodelen. Ik was bang. De volksvrouw wilde mij verleiden. Zij gedroeg zich als een ongerept meisje, maar ik kon niet vergeten, dat zij een zoon had. Zij was in het bezit van een tweede lichaam, dat ergens rondliep. En dat tweede lichaam was machtiger dan het oorspronkelijke. Het maakte het eerste voos, zodat er niet meer van overbleef dan pure vorm. En ik werd door die vorm bedreigd! Die vorm wilde mij naar zich toe lokken! Een vorm zonder inhoud kon dat slechts door bewegende tekenen aan de oppervlakte: door verwringing, op de plaats waar het gezicht zat, door de gehele vorm integraal te buigen, te strekken of naar mij toe te keren. Kortom, de vorm lokte.

Ik schraapte de keel en verlegde mijn raakpunt van het midden van het meertje naar de oever aan de overkant. Toen zei de vorm:

'Ik heb het koud,' en hij maakte zich overwegend hol, waardoor een vacuüm ontstond, dat mij naar hem toe dreigde te zuigen. Ik keek.

Haar glimlach was verlokkend. Zij hief het hoofd op en pruilde. Haar onderlip. Ik glimlachte. Naar aanleiding van haar duidelijke uitnodiging moest ik duidelijk handelen. Maar ik glimlachte. Ik was onhandig. Ook te onhandig, om haar gedrag

zonder omwegen, maar eveneens zonder haar te kwetsen af te keuren. Het tweede lichaam zat mij dwars. Ik aarzelde, waar ik duidelijk wilde zijn, ik bleef hangen tussen schuchterheid en brutaliteit en daarmee moedigde ik haar aan. Zij blies haar vorm op en schoof hem naar mij toe. Zij zat nu bijna tegen mij aan. Ik glimlachte niet meer, maar grinnikte, met horten en stoten. Ik had het gevoel, dat door mijn gezicht in snelle opeenvolging elektrische schokken gevoerd werden, die het zo heftig deden sidderen, dat het als een papje ineen vloeide. Ik, de schooljongen, werd geacht de ervaren volksvrouw in de billen te knijpen.

Toen voelde ik haar bovenarm. Zij verplaatste haar gewicht naar links en leunde. Ik moest mij schrap zetten.

'U bent verlegen.' Haar stem was ondeugend, zij gekscheerde. Nu zat zij krom, boog het hoofd voorover en keek schuins naar mij op. 'Slaat u maar gerust uw arm om mij heen.' Dit ter geruststelling. Hoe merkwaardig. Zij maakte van zichzelf een Fremdkörper, dat ik zonder gevaar kon aanraken. Ik ging dan ook rechtop zitten, op deze manier: ik haalde de armen achter mij vandaan, sloeg de rechterarm om haar schouder, legde de linker in mijn schoot en trok de benen iets in, zonder dat alles vooraf overlegd te hebben. Er was geen twijfel mogelijk, ik was in de ban van de volksvrouw.

'Ik heb het al minder koud.'

Mijn gezicht was apathisch. Het gaapte.

Moesten wij ook nog met elkaar vrijen? Ach, wat een teleurstelling zou dat voor haar worden. Ik was niet bij machte enig initiatief te nemen, gefixeerd als ik was, door het tweede lichaam (bij de geboorte, de afsplitsing of wat dan ook, was dat er met alle valuta vandoor gegaan); hoe kon ik dan nog belangstelling opbrengen voor het achtergelaten omhulsel?

Zij legde het hoofd tegen mijn schouder en zuchtte. Ik verstevigde mijn blik op de oever aan de overkant. Zij knorde. Het was zeker, dat ze de ogen gesloten had. Ik zat en zij zat ook, maar zij zat niet puur. Zij zat met een bepaald oogmerk. Haar zitten was een bedoeling, had een tendens, een sfeer, terwijl

dat van mij slechts kromming en strekking was. En dan mijn arm, waarvan de gebogenheid beschermend was. Maar geestelijk gezien zat er niets achter. De gebogenheid was bedrog.

Zij nam toe in aanwezigheid en ik nam erin af. Ik was de verdrukte, omdat ik niets deed. Haar houding wilde in dialoog treden met die van mij. Helaas, mijn houding liet het afweten. Maar merkte zij dat niet? Waarom vlijde zij haar hoofd tegen mij aan en waarom volhardde ze daarin, terwijl ik uit niets liet blijken, dat op prijs te stellen? Had mijn onbeholpenheid zijn charmes? Als dat het geval was, moest ik actief in het verzet gaan. Weerspannig deelnemen aan de dialoog, haar afstoten. Vervolgens mijn aandeel in de dialoog verklanken, door te gaan vloeken. Haar afschrikken door misprijzend te kijken. Gevaarlijk grommen, als een getemd, doch wild geworden beest. Opstaan, weglopen, rennen, tegen de bomen slaan, luid krijsen en dergelijke. Mogelijkheden genoeg.

Evenwel, zij was argeloos. Maar was dat een reden om maar toe te geven? Vermoedelijk ging ze er vanuit, dat het niet anders kon of ik was op haar verliefd en dat maakte haar doortastend. Haar lichaam in aanmerking genomen, was het ook logisch, dat ik op haar verliefd was. Wanneer ik niet volgens haar logica zou reageren, mankeerde ik iets. De samenhang was onontkoombaar. Ik moest haar kussen, anders had ik een afwijking. Wanneer ik haar weigerde, verstoorde ik de gebruikelijkheid van dit soort gebeurtenissen. En dat was hoogst verdacht. Wilde ik haar afwijzen en toch normaal blijven, dan zou mijn houding...

Maar zij tiranniseerde mijn houding. Ik wilde gestroomlijnd wegschrijden, maar ik zou niet anders kunnen dan chaotisch vluchten.

Ik boog het hoofd en kuste haar. Dit was zonder meer een fatale handeling, waarbij ik níet keek. Zij sloeg beide armen om mijn hals en drukte haar hoofd naar voren. Nu werd ik volledig door haar geannexeerd. Keek ook zij niet?

Ik besefte, dat ik haar niet alleen kuste om de afwijking geen kans te geven, maar ook omdat het onvermijdelijk was. Bij het

samenzijn met een volksvrouw was dit de normale gang van zaken.

De vrouw, die zij vóór het theedrinken was, zou ik zelfs nooit hebben kunnen aanraken, omdat zij toen een ander stelsel vertegenwoordigde. Zij bezat toen in feite geen lichaam, maar zij was een structuur en de verschijningsvorm van die structuur was schoonheid. Ik verhield mij tot haar, zoals een kunstwerk zich tot de aanschouwer ervan verhoudt. Al keek ik honderd jaar, ik zou nooit van haar structuur geworden zijn. Onze werelden zouden volkmaakt parallel blijven.

Nu was dat anders. Ik kon haar schoonheid omschrijven, herleiden op een lichaam en binnen de begrenzing van dat lichaam een structuur aanbrengen, die voor mij herkenbaar was. Ik had haar ondergebracht in een hanteerbare code en haar meteen gedecodeerd: hoofd, romp, armen, benen; kwalificatie: aantrekkelijk; doel van de samenstellende delen: verleiden; te verleiden object: man; moeilijkheidsgraad van de verleiding (waarbij o het laagste en 10 het hoogste): o.

Ik hield op met kussen, trok mijn hoofd terug en liet haar los.

Zij liet ook mij los en wij keken elkaar aan. Haar gezicht stond beslist zonnig. Ik keek ernstig en vooral vaderlijk.

Ik voelde sympathie voor haar. Zij wekte mijn deernis op. Eigenlijk bedoelde deze vrouw niets. Zij leverde zich aan mij uit, blindelings, zonder voorwaarden.

‘Ik vind u erg aardig,’ zei ze. Haar stem klonk zacht. Nú pas had ik macht over haar.

Zij was een afgerond bestaan, er ontbrak niets aan haar. Haar gedrag had de vorm van een cirkel.

Haar lichaam had niet meer het pretentieuze van de keukenmeid of de volksvrouw.

Zij was binnen mijn bereik gekomen, ik had haar schoonheid vertaald; desondanks was mijn afkeer verdwenen. Eerder was ik nu vervuld van een groot medelijden.

Ik knikte, glimlachte, stond op, keek op haar neer en vroeg:

‘Wilt u mij even excuseren?’ Geen nadere uitleg.

‘Maar natuurlijk! Ik wacht hier op u.’

Ik liep in de richting van het huis en wist zeker, dat zij mij nakeek. Maar voor het eerst bleef mijn rug onaangedaan.

Het tweede lichaam

Ik begaf mij over het terras en betrad het huis. Bij de trap bleef ik staan en luisterde. Een koele, steenachtige geur drong in mijn neus. Het was mijn bedoeling, de jongen op te zoeken. Wanneer ik een geluid hoorde, zou ik erop afgaan. Ik hoorde evenwel niets dan mijn adem, die zich piepend door mijn neus bewoog. Ik keek om mij heen. Het interieur had opgehouden mij ontzag af te dwingen. Het was mij duidelijk, dat het niets met de bewoners van het huis te maken had. Bij kritische beschouwing bleek het van nul en gener waarde te zijn. Alleen op de onderdanige kijker veroverde het een invloedssfeer. Dan werd het hooghartig.

De krulligheid van het stucwerk kwam mij doelloos en ongepast voor. Ik trad in het midden van de hal. De hele versiering was onzin.

Aristocratie? Flauwekul. Al dat gekrul moest ontsproten zijn aan de wellustige, onzindelijke en blufferige geest van een parvenu. Geen gevoel voor maat. De achteloosheid van de jongen bewees genoeg. Bovendien (het schoot me toen pas te binnen), was het mij al niet eerder opgevallen, dat het interieur zo bijzonder goed harmonieerde met de stupiditeit van de bediende? Natuurlijk, een gelijksoortige geest had al die krullen bedacht.

Ik grinnikte en deed een stap naar voren, waarna ik een kwartslag draaide. Voor mij lag een gang, die ik inliep. Aan weerszijden ervan lagen deuren. Ik opende ze een voor een, maar alle kamers waren met binnenluiken verduisterd. In de laatste kamer, links in de gang, nam ik een trap waar. Ik ging binnen en liet de deur open staan. De kamer bleek een keuken te zijn, die evenwel in lange tijd niet gebruikt moest zijn, want er hing een muffe, stoffige geur en ik kon nergens keukengerei ontdekken. Ik begaf mij naar de trap, die naar beneden leidde.

Op de bovenste trede wachtte ik en luisterde. Toen ik niets hoorde, daalde ik af. De trap zwenkte scherp naar links en werd beneden afgesloten door een deur. Opnieuw wachtte ik, om te kunnen luisteren, maar het bleef stil. Daarna probeerde ik de deur, die tot mijn tevredenheid, niet gesloten bleek. Ik opende hem langzaam, niet ver, maar genoeg om naar binnen te kunnen glippen. Ik glipte? Welzeker. Niet omdat ik bang was, maar omdat ik mijn tocht de schijn van een avontuur wilde geven. Ik vermoedde, dat die neiging ontstaan was door de duisternis in de kamers en de, naar mijn gevoel, geheimzinnige stilte, die in het huis heerste.

Nu kwam ik in een kale, stenen ruimte, ook een keuken, maar, evenals die boven, totaal leeg. Hier was echter in het plafond een elektrische lamp aangebracht, die fel brandde. De ruimte besloeg de gehele breedte van het pand. In de drie buitenmuren waren ongeveer anderhalve meter hoge ramen, die, als bijna alle andere in het huis, met luiken waren afgesloten. Tegenover de trap was een deur. Daar ging ik naar toe. Ik opende hem en kwam in een ruimte, met gladde, witgekalkte muren. Ook hier brandde aan het plafond een elektrische lamp. Ik doorkruiste die ruimte en liep op een andere deur toe, die eveneens open bleek. Toen kwam ik in een zelfde ruimte, als die ik zojuist verlaten had. In het midden ervan stond een grote, vierkante, ijzeren kooi. Achter die kooi zaten, naast elkaar op een bankje, met de rug tegen de muur en naar mij kijkend, de jongen en de bediende. Zij rookten een sigaret. Beiden tegelijk bliezen zij rook uit. Het gezicht van de bediende werd door een tralie van de kooi over de neus doormidden gesneden. Dat van de jongen keek precies tussen de tralies door. Ik bleef staan in de deuropening. De deur hield ik vast. De losse hand streelde over mijn dijbeen. De gezichtshelften van de bediende grijnsden synchroon. Zijn dikke mond opende zich:

‘Daar hebben we de gast.’ Daarna zoog hij aan zijn sigaret. Op mijn strelende hand na bewoog ik niet. Ik keek. Naar de jongen. Zijn ogen waren bijna kogelrond (dat was verbazingwekkend) en zij stonden brutaal. Hij had de benen gestrekt en

gekruist. Eigenlijk lag hij, met als steunpunten het bankje onder zijn billen en de muur tegen zijn schouders. De linkeronderarm lag over zijn buik, de rechterarm steunde met de elleboog in de hand van de linker en stak omhoog. Tussen zijn gestrekte wijs- en middelvinger, ter hoogte van en naast zijn wang, stak een lange sigaret. Ik zag, dat zijn houding niet bij zijn afmetingen paste en dus ook niet bij zijn leeftijd. Hij keek zeer arrogant naar mijn lichaam; het had het nog steeds niet verder weten te brengen dan de deuropening. De jongen had maling aan mijn volwassenheid!

Ik zei:

'Zo?'

'Hoe, zo? Ha, ha, ha!' De bediende trompetterde. 'Kom toch binnen ouwe jongen.'

Nu keek ik naar hem. Meteen stak hij een pakje sigaretten naar voren.

'Sigaretje?'

Ik schudde het hoofd, trad binnen en sloot de deur achter me. Vervolgens ging ik naar de kooi, die ik met beide handen vastgreep, doch weer snel los liet (ik had plotseling mijn zakdoek nodig), omdat de tralies mij aan het hek herinnerden.

'God, god, meneer wil geen sigaretje!'

Ik keek naar de jongen.

'Meneer voelt zich zeker te goed.' De stem van de bediende beet agressief in de ruimte. De jongen grinnikte en keek naar hem. Het kwam erop neer, dat de bediende zich opwond, om hem te amuseren. Hoe sterker de jongen naar hem keek, des te beter deed hij zijn best. Het flitste door mij heen: hoe kinderachtiger de bediende, des te volwassener de jongen. Hij had hem afgericht op onbeschoftheid en brutaliteit. En hoe beter de dressuur verliep, des te sterker heerste hij. Ik moest het toegeven, het was geniaal. Maar ook duivels. De bediende was door de jongen bezeten. De jongen hitste hem op, alleen met zijn blik. Hoe virtuoos bespeelde hij met zijn ogen het instinct van de bediende! Ik stond verlamd. Het lage voorhoofd van de bediende werd door zijn schreeuwende mond verzwolgen.

‘Hè, hè, meneer wil geen sigaret. Zeker omdattie denk, dattie meer is!’ De ogen van de jongen zweepten hem op. Hij steunde met de handen op de knieën. Zijn sigaret walmde. Zijn bovenlijf helde voorover, zijn knolvormige kop schokte bij iedere lettergreep. Hij opende zijn muil zóver, dat de lippen zijn ogen dicht duwden.

‘Geen sigaret, hè! Ik ben niet goed genoeg, hè! Mot je naar je eige kijken! Je heb een kop as een strontput! Kommis hier as je durf! Dan sla ik je in mekaar!’

Ik werd bang. Zijn type liet het meestal niet bij dreigementen. Hij zou me slaan, onder het toeziend oog van de jongen. Het was zeker, dat ik een gevecht verloor. Waarschijnlijk zou ik niet eens terug slaan, omdat de kans groot was, dat ik mis sloeg, of onhandig sloeg (zodat hij niets voelde), of mijzelf pijn deed.

Door mijn slaan zou zijn razernij waarschijnlijk niet eens toenemen; hij kon té gemakkelijk winnen.

Wilde ik een kans hebben niet direct verslagen te worden, dan kon ik nog de vrouwelijke manier van vechten (krabben, bijten) toepassen; maar dat leek me nogal vernederend. Het was misschien toch verstandig een sigaret van hem aan te nemen, waarna ik hem, ter verbroedering, op de schouder kon kloppen. Om hem te kunnen temmen, moest ik me identificeren met de PROLEET.

Maar als ik naar hem toe ging, zou hij denken, dat ik bereid was, mij in elkaar te laten slaan. Om dat te voorkomen, moest ik op een speciale manier naar hem toe gaan (het hógere zal zich vernederen) en wel zo, dat hij in mij een soortgenoot herkende.. Ik zou aapachtig moeten lopen, joviaal en stoer, op het laag-bij-de-grondse af, met een stompzinnge kop en opgewekte, doch achterdochtige ogen. Vervolgens zou ik mijn spraak aanpassen. Ik besloot te beginnen. Met hangende schouders trad ik achter de kooi van daan.

‘Meneer komt eraan?’ schreeuwde de bediende. Ik ging zo vlak voor hem staan, dat hij omhoog moest kijken, waarna ik de handen in de zakken stak.

‘Heppie un sigret foor mu?’ Ik stond, zoals een aap aan een

boom hangt.

‘Wat?’

‘Een sigaret.’

Hij keek naar de jongen. Die knikte. Ik kreeg een sigaret.

‘Hè, hè,’ de bediende was tevreden.

Ik wilde het commando van de jongen overnemen. Daartoe moest ik het geheim van zijn macht ontraadselen. Ik kon de oppervlakte ervan waarnemen: een houding, die niet bij zijn leeftijd paste. Hoe ontstond die houding?

Ik mocht naast de bediende zitten. Het leek me niet meer nodig, hem op de schouders te kloppen. Hij zat tussen de jongen en mij in.

Geen geschikte formatie om met de jongen te praten, wat er misschien ook de oorzaak van was, dat we alle drie zwegen. Wij berustten in de status quo. Ik keek tussen de spijlen door, evenals de twee anderen, die rookten, wat ik ook deed. Onze handelingen liepen evenwijdig. Wanneer dat niet veranderde, bleven verdere conflicten wellicht uit. Tenzij wij handelingen gingen verrichten, die, weliswaar elkaar kruisten, maar toch een gemeenschappelijk belang dienden, zou er eveneens geen onenigheid ontstaan. Ik wilde het commando over de bediende op vreedzame wijze overnemen.

Toen zei de jongen:

‘Moet je de meid nog zien?’ De bediende keek opzij. Ik boog mij voorover en antwoordde:

‘Daarom ben ik gekomen.’

‘Ze is met vakantie.’

‘Ja, ze is weg,’ vulde de bediende aan. Hij keek eerlijk. Eigenlijk konden zulke domme ogen niet eens liegen. Niettemin bloosde ik.

Ik stond op en trad voor de jongen.

‘Je zou me nog steeds iets vertellen, weet je wel?’

‘Wat dan?’

‘Over de dingen, waaraan je altijd denkt.’

‘Ik denk nooit.’ De kleine schurk sloeg volwassen taal uit. Wat kon ik verder nog zeggen? Ik stond machteloos. Aandrin-

gen? Dan zou zijn schijn-volwassenheid ook over mij vaardig worden.

Ik was zo dom geweest iets van hem te willen weten.

Tot mijn grote bezorgdheid ging de bediende zich er ook mee bemoeien.

'Wat wil meneer weten?' De jongen wierp hem een blik van verstandhouding toe, waarna de bediende mij aankeek en spottend grijnsde.

'O, ja!'

Wat nu? Bliksemsnel penetreren in hun samenzwering? Ik giechelde, om aan te tonen, dat het mij geen ernst was. Penetreerde ik daarmee? In het gunstigste geval nam ik de aanleiding tot de samenzwering weg.

Ik kon me daarna wel veroorloven zelf een aanval te doen, bij welke ik me tot de bediende richtte.

'Mevrouw klaagt over u.' Tamelijk gewaagd.

'Watte?'

'Bent u doof?' Ik zwikte door de rechterheup en zette het linkerbeen naar voren.

'Ja!' Hij schreeuwde plotseling. Zijn grote muil scheurde tot aan zijn oren open. Het was niet gevaarlijk, meer een grapje, om te bewijzen, dat hij werkelijk doof was. Ik lachte er niet om.

'Hij is hartstikke doof,' beaamde de jongen. Zijn stem had een muzikale ondertoon van pret. Gelukkig gebruikte hij de doofheid niet om de bediende opnieuw tegen mij op te hitsen. Hij constateerde slechts, om de grap te vergroten. Ik keek hem verveeld aan en hij keek terug, grinnikend, niet agressief. Daarna ging ik weer met de bediende verder. Wel was het mij opgevallen, dat de jongen volhardde in het pret hebben en mijn verveelde blik gewoon naast zich neerlegde. Ik begon iets van zijn volwassenheid te begrijpen.

Maar terzake. Ik hield mij dus met de bediende bezig.

'Mevrouw is niet erg over je te spreken.' Hij gooide zijn sigarettepeuk op de grond en wreef hem met de voet uit, waarbij hij aandachtig toekeek. De man had geen achterhoofd. Vanaf het voorhoofd liep zijn schedel als een dak omlaag. Toen hij

opkeek, zag ik, dat zijn binnenpret hem te machtig werd en zijn gezicht in een zo domme grijns plooide als ik niet voor mogelijk had gehouden. Gezien het ontbreken van een achterhoofd, was de man beklagenswaardig, misdeeld. Zijn mond hing open en het ongelooflijk grappige kwam eruit, bijna jodelend:

'Mevrouw? Wat is dat? Ha, ha, ha.' De lach trok zijn buikspieren samen. Hij sloeg met beide handen op de knieën. Ik kon mij maar beter van hem afwenden. Ik ging nu naast de jongen zitten. Die lag nog steeds. Hij schudde het hoofd, perste de lippen op elkaar, wat zijn gezicht een afkerige uitdrukking gaf en tikte met de wijsvinger tegen het voorhoofd, wat voor de bediende bestemd was. Door meewarig te glimlachen en gelaten de hand op te heffen en weer te laten vallen deelde ik zijn mening volledig.

Het uitoefenen van macht over de bediende was voor de jongen een spel, maar dat liet hij hem niet merken. Door iedere futiliteit ernstig te maken, werd hij machtig. Want voor het type van de bediende vormde alleen de bijzaak een echt probleem. Werkelijke problematiek lag buiten zijn bereik.

Ik beefde van opwinding. De jongen was begaafd in zijn doortraptheid. Nu zou ik nog doortrapter worden. Ik ging de bediende uitleggen, dat de jongen hem verachtte, maar dat verborg om de baas over hem te kunnen spelen.

Het was wonderbaarlijk; door van de volwassenheid van een volwassene een spel te maken vloeide die volwassenheid in de jongen over.

Geschiedde dat alles met voorbedachten rade, had hij dat alles zelfstandig uitgedacht, ontworpen en toegepast? Minachtte de jongen de volwassene, zoals alleen de jeugd dat kan, wanneer volwassenheid faalt, zijn afgescheidenheid verliest, transparant wordt, klam? Maar dan minachtte hij mij ook!

Ik rilde en staarde op de grond. Mijn armen hingen tussen mijn benen. Ik zat voorovergebogen. Mijn nek moest duidelijk zichtbaar zijn. Ik voelde mij onbehagelijk, want ook ik werd bedreigd door het spel van een kind. Ik had mij steeds wijs ge-

maakt, dat argeloosheid van de tweede categorie was. Maar de jongen werd er weergaloos veelzijdig door. Zijn houding was altijd net iets beter, iets sneller. Ik was jaloers op hem.

Maar was zijn wereld (die van een smerig, klein jongetje) dan niet van inferieure kwaliteit, een onderwereld? Jawel, maar zij was ook elegant, vanzelfsprekend, zij fascineerde mij. Het inferieure heerste over het rijpe, het volwassene; en dat maakte mij bang.

Het gangsterdom van de jongen, die kleine schoft, joeg mij vrees aan. Het leek mij beter, te gaan.

Ik rilde nog, toen ik opstond. Ik wreef de handen over mijn overhemd. Met een fletse glimlach nam ik afscheid van de jongen. Hij keek me vriendelijk aan. Vriendelijk?

Hij ontroerde me.

De bediende vergat ik. Daarna liep ik waggelend om de kooi heen. Het was duidelijk zichtbaar, dat ik afdroop.

Oktober-december 1967